

VIZ ustanove v sodelovanju z ZRSŠ: Posodabljanje didaktike ocenjevanja znanja s formativnim spremljanjem (FS)

Spletni zvezek prostih spisov izkušenih formativk

11.11.2015

Natalija Komljanc, Andreja Kljajič, Karmen Simonič Mervic, Kristina Ferel, Ksenija Černigoj, Ljiljana Mićović Struger, Martina Šumer, Mateja Peršolja, Mojca Miklič, Petra Rodman, Sanja Leben Jazbec, Tatjana Ilovár, Ernestina Krajnc, Lidija Šoštaric, jezikovni pregled Ksenija Černigoj

Za uvod

Pred vami so iskrene izpovedi učiteljic, zato jih sprejmimo z vsem spoštovanjem in dobrohotnostjo. Zapisane izkušnje ponujajo iskrena razmišljanja o kakovosti izboljšanja didaktike VIZ v najbližjih odnosih mladih z izkušenejšimi.

Formativno spremljanje je sprejeto, negovano, inovativno raziskano in opisano kot didaktika, v katero verjamemo. Izkušnje govorijo, da formativno spremljanje ni magični trik, ampak resnično orodje/metoda/mehanizem umevanja v dialogu učečih se med seboj.

Iskrenost sodelovanja, mnogoterost virov, predvsem pa smiselne povratne informacije v kritičnem obdobju/trenutku procesa učenja so presežek/profit, ki se nam pomaga dvigniti daleč nad povprečje.

V besedilih boste našli stavke, ki opisujejo »korajžo«/pogum učiteljev, ki se v procesu umevanja zblížujejo z otroki. Nekatere avtorice se posvečajo odnosom – jih kultivirajo, druge raziskujejo sistem oz. mehanizem formativnega spremljanja; preizkušajo in priporočajo nove didaktične principe.

Ker ni navedenih vseh virov, se lahko obrnete na avtorice in pridobite o formativnem spremljanju več zelenih informacij. Vsaka formativka predstavlja svojo prehojeno pot, ni je enake, so študije primerov, odvisne od osebnostnih izkušenj in lastnosti oz. stila učenja in vrednotenja osebnih užitkov.

Pričakovanje bralca pred branjem:

Vsebina

Za uvod	0
Formativno spremljanje Andreje Kljajič	3
Formativno spremljanje Karmen Simonič Mervic	5
Formativno spremljanje Kristine Ferel	28
Formativno spremljanje Ksenije Černigoj	33
Formativno spremljanje Ljiljane Mićović Struger	44
Formativno spremljanje Martine Šumer	66
Formativno spremljanje Mateje Peršolja	68
Formativno spremljanje Mojce Miklič	86
Formativno spremljanje Petre Rodman	90
Formativno spremljanje Sanje Leben Jazbec	92
Formativno spremljanje Tatjane Ilovar	96
Formativno spremljanje Ernestine Krajnc	98
Formativno spremljanje Lidije Šoštarić	107
Formativno spremljanje Natalije Komljanc	126
Zadnja plat-nica z nekaterimi zanimivi reki:	128

Formativno spremljanje Andreje Kljajič

Kar veliko let je preteklo, odkar sem prvič stopila sama čez prag osnovne šole in postala prvošolka. Kot veliko majhnih deklic sem tudi jaz želela postati učiteljica, a takrat nisem vedela, da bom v resnici to postala in bom poučevala na šoli, v katero sem hodila. Zdaj sem tu, na Osnovni šoli Janka Glazerja Ruše že nekaj let. Sem profesorica razrednega pouka in ob svojem delu v šoli se tudi stalno izpopolnjujem, obiskujem seminarje in študiram ob delu. V življenju me vodijo vrednote, kot so morala, poštenje, prijateljstvo, ljubezen, zdravje, družina, znanje ... Lestvico vrednot v življenju tudi spreminjam glede na to, čemu v nekem obdobju posvečam večjo pozornost. Imam rada preproste stvari, sem potrpežljiva, strpna in verjamem, da bom v življenju uresničila še mnogo ciljev, ki si jih želim doseči. V svojih službenih letih sem poučevala od prvega do petega razreda, trenutno pa sem v prvem triletju. Ko razmišljam o učencih, učiteljih in šoli, kako je bilo pred leti in sedaj, ugotavljam, kot že mnogi, da se je veliko stvari spremenilo. V šolskih klopih smo sedeli tiho, zavzeto poslušali učiteljico in za nas je bila spoštovanja, če ne že malo strahu vredna oseba. Kar je rekla, je bilo sveto, in držali smo se tega. Spominjam se učilnice 1. razreda, v kateri so bile na stenah velike črke in številke do 10. Kar malce strah me jih je bilo na začetku prvega razreda, a hitro so mi črke postale v veselje in še vedno rada pišem in berem.

V prvem razredu imamo otroke, stare šest ali še manj let. Črke ostajajo, številke ostajajo, spremenili pa so se odnos med učitelji in učenci ter seveda metode in oblike dela, s katerimi se soočamo sodobni učitelji danes. Spremenila se je tudi vloga učencev, ki so bolj avtonomni, z učiteljem komunicirajo zelo sproščeno, raziskujejo in so aktivni. Mladi živijo v svetu IKT-tehnologije in interneta, ki sta spremenila njihov vsakdanjik in s tem tudi njihovo vedenje. Učitelji nimamo več tiste klasične avtoritete, kot so jo imeli nekoč. Pogosto se pojavlja vprašanje, kakšno avtoriteto ima učitelj v današnji postmoderni družbi.

Že po nekaj letih svojega poučevanja sem si »drznila« s svojimi učenci delati nekoliko drugače kot kolegica v sosednjem razredu. Na hodniku šole sem razstavila likovne ali literarne izdelke učencev, ker sem želela, da je šola prijaznejša, da so otroci ponosni na svoje delo, starši pa na svoje otroke. Na trenutke sem imela občutek, da me sodelavci gledajo malce začudeno, češ, ali se ji da vse to početi, čemú želi izstopati. A to me ni motilo, odločila sem se, da bom delala in poučevala

tako, kot čutim, kajti rada imam svoj poklic, otroke, starše in sodelavce. Ideje in znanja, ki jih v letih svojega poučevanja pridobivam na različnih izobraževanjih in podiplomskem študiju, vnašam v pouk in vem, da moje delo v razredu in nasploh v šoli presega meje povprečja. Nenehne spremembe v šolstvu in zakonodaja postavljajo pred nas novo vlogo in večje zahteve. Zdi se mi zelo pomembno, da znam vzpostaviti pristen stik s starši učencev, kajti le tako lahko gradim zaupanje, spoštovanje in optimalen razvoj učencev. Seveda pa je najpomembnejše pri pouku to, da zmorem vzpostaviti dober odnos z učenci, da razvijam pri njih ustvarjalnost in zaupanje vase. Upam si trditi, da sem učiteljica, ki nosi veliko odgovornost za svoje učence, da vzpostavljam takšen vzgojno-izobraževalni proces, ki temelji na zaupanju, in se po svojih najboljših močeh trudim, da znam učencu prisluhiti in mu pomagati, da doseže največ, kar zmore.

Pri tem mi zelo pomagajo načela, če jih lahko tako imenujem, formativnega spremljanja. Pri svojem pouku uporabljam veliko orodij, ki sem jih v času tega izobraževanja ponotranjila, vse pa povezujem z elementi Glasserjeve teorije izbire. Ti mi pomenijo vodilo za pozitivno in spodbudno učno okolje.

Andreja Kljajič, prof.

OŠ Janka Glazerja Ruše

Formativno spremljanje Karmen Simonič Mervic¹

Formativno spremljanje učenčevega učenja in napredka, pot za vseživljenjsko učenje

»Izboljšanje kvalitete šol je v veliki meri odvisno od motivacije in načinov poučevanja učiteljev.

»Šola se spreminja toliko, kot se spreminja ocenjevanje znanja.»

Zapis začnem z dvema navedkoma, ki sta del obsežne publikacije O naravi učenja s podnaslovom Uporaba raziskav za navdih prakse² in je izšla tudi v slovenskem prevodu³. Kljub temu da sta kratki, sta povedi po sporočilnosti obsežni in globoki. Zanimivi sta iz več vzrokov. Govorita namreč o:

- kvaliteti šole, ki je odvisna od možnosti in zmožnosti učiteljevega prilagajanja;
- učiteljevi prožnosti in gibkosti učenja znanstvenih novosti, ki jih prinašajo nevroznanost, psihologija in pedagogika, ki skupaj z roko v roki govorijo o umu (U), možganih (M) in edukaciji (E) oz. UME ali MBE (maind, brain, education);⁴
- motivaciji učitelja (morda se prevečkrat ubadamo z motivacijo učencev in pozabljamo, da je primarno pomemben motiviran učitelj);
- načinih učiteljevega poučevanja (načinov je mnogo, sama bi raje kot poučevanje uporabljala izraz učenje učenja);
- tem, da so spremembe in s tem kvaliteta šole odvisne od načinov poučevanja (učenja), ki mu mora v istem slogu, kot posledica naravnega teka učnega procesa, slediti tudi ocenjevanje.

---

¹ Profesorica zgodovine in geografije, učiteljica svetnica, avtorica: učbeniškega kompleta, ki je izšel pri Založbi Modrijan v Ljubljani – učbenik Stari svet : zgodovina za 7. razred osnovne šole, delovni zvezek Stari svet : zgodovina za 7. razred osnovne šole, priročnik za učitelje Stari svet; monografije Šolstvo na Črnovrški planoti (založila OŠ Črni Vrh), urednica priročnika Stare tehnike klekljanja oživijo (založila OŠ Črni Vrh), prispevkov s področja metodike poučevanja zgodovine in geografije (objavljeni v revijah Zgodovina v šoli, Geografija v šoli, Trajnostni razvoj v šoli in vrtcu), dolgoletna mentorica mladih raziskovalcev zgodovine v programu ZPMS Komisija za delo z zgodovinskimi krožki z izdelanimi 22 raziskovalnimi nalogami (doseženih 20 zlatih in 2 srebrni priznanji), izvajalka strokovnih delavnic na matični šoli in za udeležence seminarjev FS dr. Natalije Komljanc na Zavodu RS za šolstvo, recenzentka učnih gradiv, večletna urednica šolske strani v časniku Idrijske novice, članica uredniškega odbora revije Idrijski razgledi.

Poučuje na OŠ Črni Vrh. E- naslov: karmen-simonic-mervic@guest.arenis.si

² Benavides, Francisco, Dumont, Hanna, Istance, David (2013). O naravi učenja.

V publikaciji so zbrani prispevki vrhunskih strokovnjakov, ki osvetljujejo naravo učenja s kognitivne, psihološke in biološke perspektive in pri tem opozarjajo na neločljivo prepletenost kognicije in emocij ter na pomen socialnih interakcij pri delovanju možganov in posledično tudi pri učenju.

³ Benavides, Francisco, Dumont, Hanna, Istance, David. O naravi učenja. Zavod Republike Slovenije za šolstvo, 2013. Dostopna je v e-obliki na: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-RCUDJLZQ>

⁴ http://eduvisio.si/Content/Docs/Zbornik%20prispevkov%20EDUvision%202013_splet.pdf, uporabljeno 15. 5. 2015. Glej stran 457, Nevroedukacija, nova znanost o učenju in poučevanju, Simona Tancig, Pedagoška fakulteta v Ljubljani.

Obe v uvodu zapisani misli na kratko povzemata moja razmišljanja, znanja, delovanje ter stališča in so podlaga za moja nova iskanja ter raziskovanja kot človeka in učiteljice.

Tak koncept razmišljanja je sestavni del vsebin trajnostnega razvoja, ki vzgaja in izobražuje za trajnostni razvoj (VITR). Trajnostni razvoj je bil kot koncept razmišljanja in delovanja v sodobnem svetu danes in za prihodnost v prvi vrsti razvit in usmerjen v okolje kot naravni prostor, ki ga človek deli oz. naj bi bilo njegovo delovanje okolju čim bolj prilagojeno. V tem smislu so se oblikovale ekološke in naravoslovne vsebine, ob tem pa se je pozabljalo, da je človekovo delovanje vezano tudi na družboslovno in kulturno-estetsko področje.

Razumevanje vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj bi moralo enakovredno povezovati obe področji, naravoslovno in družbeno. Kot pravi Komljanc⁵, so izhodišča za šolo, ki razvija trajno znanje: vzpostavljanje učnih priložnosti za razvoj in raziskovanje (primerjanje in prilagajanje) iz življenja za življenje, poučevanje učitelja, ki je naraven, odprt in holističen, in dejavnosti, v katerih učenec najde zase in za skupino primerne oblike, kar prispeva k njegovemu samorazvoju.

Pri delu izhajam tudi iz sistema Babušk (Komljanc, 2008)⁶, ki je strategija implementacije celovitega kurikula v prakso. Pomemben je vrstni red umestitve posameznih elementov kurikula. Kot si po velikosti sledijo babuške od majhne k večji in se vsaka prilega naslednji, tako si sledijo elementi kurikula, ki so: samoregulacija, diferenciacija kot zbliževanje socialnih učnih skupin, principi namesto pravil, integrativni kurikul, večplastni kurikul in vseživljenjsko učenje.

V pričujočem prispevku bom predstavila nekaj praktičnih primerov organizacije in izvajanja pouka v duhu formativnega spremljanja učenčevega napredka, ki je usmerjen v učni dosežek učenca kot skupek učenja učenja in učenja učnih vsebin. Sprejmite jih dobrohotno, kot primer, kot idejo ali navdih. Prispevek je razdeljen na sedem delov:

- **Vrt doživetij** ali kdo sem jaz
- **Popustiti vajeti in dopustiti prosti tek** ali ustvarjanje odprtega učnega prostora za medsebojno informiranje
- **Navdih za spuščene vajeti** ali kako izrabiti učne priložnosti
- **Učitelj in učenec sodelavca** ali razumevanje, da učni proces izhaja iz sodelovanja
- **Koliko vsebina tišči učitelja za vrat** ali kako učenec v učni proces prinese bogate vire informacij, ki presegajo učni načrt
- **Je čas učni vsebini zaveznik ali preganjalec** ali kako dopustiti, da je izbrana aktivnost v šolskem letu stalnica, ki omogoča stalno ponavljanje, preverjanje in nadgradnjo znanja
- **Na koncu ali spet na začetku** ali pomen evalvacije

---

⁵ Kriteriji kakovosti za šole, ki vzgajajo in izobražujejo za trajnostni razvoj: vodnik za dvig kvalitete vzgoje in izobraževanja za trajnostni razvoj. Zavod RS za šolstvo, Ljubljana 2008. Babuška za razvoj trajnega znanja, dr. Natalija Komljanc, str. 8–13.

⁶ Isto kot 5.

VRT DOŽIVETIJ ali kdo sem jaz

Razmišljati o svojem profesionalnem delu učiteljice je nekakšen izlet skozi čas. Kaj bi rada počela v življenju, sem vedela že zelo zgodaj. Pri dvanajstih letih sem pri učni temi punske vojne pri predmetu zgodovina spoznala, da bi bila rada učiteljica in da me zanima zgodovina. Takrat sem si poučevanje predstavljala drugače. Moje predpostavke o delu v šoli so izhajale iz podmene, da vsi učenci radi hodijo v šolo, da radi berejo in da jim je učenje izziv.

Danes bi si želela, da bi me kdo, s katerim sem se srečala na svoji poti izobraževanja, znal bolje usmeriti oz. povezati v celoto vse, kar sem jaz. Še vedno iščem mojstre, ki so svoje znanje izpilili do konca, mu dodali svojo ustvarjalnost in znajo to deliti z drugimi. Ti so seveda redki. In redko jih je najti. Z leti sem postala še izbirčnejša. Zanimajo me kvaliteta, pristnost in kritičnost.

Sem oseba, ki me draži in mika beseda. Rada kaj napišem. Kratke zgodbe sem v otroštvu pisala v stare blagajniške bloke, ki jih je mama prinaša iz službe. To je bil cenjen papir, ker je bil zvezek v tistem času vrednota. Še danes imam strašansko rada blokce, papir in nalivnik. V otroštvu sem ustvarjala celo pod psevdonimom. Poleg besednega ustvarjanja rada počnem še marsikaj. To lahko najbolje opredelim z besedo ročna dela. Ta mi omogočajo ustvarjalnost, izdelki, ki nastajajo, izražajo mene in so navadno darila za meni ljube osebe.

Rada berem. Rada sem doma, a vendar se zelo rada tudi potepam: peš, s kolesom oz. z vsemi sredstvi, ki mi omogočajo, da spoznavam nove bližnje in daljne kraje. Navdušuje me domača okolica, ki mi zna vedno znova ponuditi nove razglede, nove poti in nova doživetja.

Sem človek čustev, ki jih težko skrivam, in sem človek akcije. Znam opazovati in znam čutiti. Včasih sem za okolico prehitra, preglasna, prečustvena. Moje misli včasih prehitro švigajo, so kritične in socialno empatične.

Moje kvalitete so v času odraščanja najbolj zorele s taborniki. Najprej sem bila samo članica, zelo zgodaj so mi zaupali vodništvo, še ne polnoletna sem s pomočjo še dveh vodnikov izvedla vodniški tečaj, kjer sem opravljala tudi vlogo kuharice, komaj polnoletna sem bila taborvodja. **Ko se danes oziram na ta čas, spoznavam, da je bilo moje zorenje bogato zato, ker so mi zaupali. Dali so mi priložnost.** Kljub mladosti so mi dali možnosti za uresničevanje mojega jaza. Taborništvo je bilo najboljša šola in izjemna podlaga za delo, ki ga opravljam danes, in za življenje, ki ga živim.

Moje »uradno« izobraževanje je temeljilo predvsem na učenju vsebin. To velja za vse stopnje mojega izobraževanja. Še danes rada pripovedujem zgodbo, kako sem šele v srednji šoli dojela, kaj pomeni beseda oz. kaj označuje nedovršni glagol, o katerem sem se učila v šestem razredu osnovne šole. Učili smo se s ponavljanjem, malo je bilo učenja učenja, da so besede že same po sebi nosilci sporočila in vir informacij. Nedovršnost sporoča, da se dejanje še ni izvršilo, da še traja. Nedovršnost lahko zame simbolno pomeni tudi to, da svoje strokovno delo dojemam kot nedovršno, da se tega zavedam in da sem jaz skupaj z učenci tista, ki dajem učenju dovršno obliko tako, da nedovršnost še vedno ostaja, ker si dopuščamo, da je učenje proces, ki ga ne bomo nikoli zaključili.

Za svoj študij sem izbrala predmete, ki zahtevajo pomnjenje podatkov. Brez pomnjenja seveda ne gre, je pa veliko podatkov izginilo nekje na stezicah, poteh in cestah v možganih, ker med njimi ni bilo vzpostavljenih dovolj mostičkov ali celo širokih mostov.

Svojo poklicno delo sem mnogo let gradila na vsebini (šolski snovi) in nadzoru. Bila sem podajalka vsebin. Bila sem nadzornica – koliko moramo narediti, kdo to mora

narediti, do kdaj je potrebno nalogo narediti. Ta vloga se je dopolnila še z vlogo preganjalke v stilu: treba je, to moramo narediti, ta vsebina je pomembna, potrebne so ocene, ki so nosilke znanja.

Objave strokovnih člankov v Didaktiki, Geografiji v šoli in Zgodovini v šoli, različni nastopi za kolege na študijskih srečanjih in konferencah pa kažejo, da sem iskala nove poti. Na tej poti sem na eni strani doživela strokovno kulminacijo z učbeniškim gradivom Stari svet : zgodovina za 7. razred osnovne šole, ki ga je izdala Založba Modrijan in vsebuje učbenik, delovni zvezek in priročnik za učitelje.

Hkrati pa sem doživljala tudi strokovni mrk, ko se v nekem trenutku nisem več znašla. Dvakrat sem obstala pred belim papirjem, na katerega bi morala narisati oz. napisati, kako si predstavljam šolo oz. sebe v šoli. Dvakrat je list ostal bel. Belina je bila grozeča. Kazala je na izgubljenost. Prav ta belina je odprla prostor za nova razmišljanja in nove poti in list se je počasi spet popisal.

Na spremembo mojega razmišljanja o učenju učenja in mojem učiteljskem delu so vplivala tudi nova znanja v Šoli za ravnatelje, kjer sem se srečala s krogom razmišljujočih in idej polnih kolegov, hkrati pa tudi z vsebinami o vodenju, ki so bile zame nove oz. dopolnjene. Izdelava osebne mape dosežkov oz. portfolija je bila osebna izkušnja, da je mogoče rezultate dela prikazati tudi na drugačen način. Z mapo dosežkov je v ospredje močnejše stopila tudi evalvacija. Tehtanje, presojanje znanja, svojih razmišljanj in lastne prakse je poglobilo moja znanja o učenju učenja in poučevanju. Srečanje s ponudbo seminarjev Zavoda RS za šolstvo, udeležba na seminarju Formativno spremljanje I, strokovno sodelovanje z dr. Natalijo Komljanc, ki je prišla na strokovni obisk v razred in je prisostvovala pouku in imela tudi pogovor z učenci o učenju, so moje delo uravnotežili in ga usmerili po bolj ravni in širši cesti. Nova razmišljanja so tudi posledica novih vedenj o delovanju možganov in novosti, ki jih prinaša nevroznanost, ki so spremenila, dopolnila, razširila psihološko znanost in posledično tudi pedagoške vede.

Na koncu uvoda lahko zaključim, da naše življenje zaznamujejo enajste šole in tisti koščki izobraževanja, ki so vzdramili naša čustva, razburili našo domišljijo in morda ranili naše srce.

Uvod je nastal nekega večera spontano, v enem zamahu. Po ponovnem branju ugotavljam, da sem se s sprehodom po svojem spominu sprehajala po vrtu doživetij. Ob tem se sprašujem: »Ali znam ta vrt doživetij ustvarjati poklicno, za svoje učence? Za tiste, ki bodo nekoč morda pisali takšen uvod?«

Obstajajo strokovne rešitve, da je šolski prostor lahko vrt doživetij?

Obstajajo. Treba jih je poiskati, graditi, se zanje boriti. Se učiti. Si odpuščati, ko delaš in narediš napake.

Potrebno je poiskati podobno misleče ljudi.

In potreben je čas.

POPUSTITI VAJETI IN DOPUSTITI PROSTI TEK ali ustvarjanje odprtega učnega prostora za medsebojno informiranje

Učiteljevo delo uokvirja zakonodaja. Učitelja obvezuje učni načrt s predpisano učno vsebino. Omejuje ga število ur za posamezen predmet. Učitelj ima zelo različne možnosti povezovanja učnih vsebin posameznih predmetov. K vajatim, ki držijo učitelja in jih hkrati ima učitelj v svojih rokah, spadajo še preverjanje ter ocenjevanje s Pravilnikom o preverjanju in ocenjevanju znanja in določeno najmanjše število ocen.

Napisan je splošen smerokaz, pot pa si izberemo sami. Kot učitelji imamo vse možnosti izbire. Izbira pa je velika.

Moja izbira poti izhaja iz vprašanj:

- kakšna je vloga učenca kot posameznika,
- kako vzpostavljati medvrstniško učenje,
- kaj so učenčeve naloge in delo, odgovornost, možnost samoregulacije ter
- kako mu lahko pri tem kot učiteljica pomagam, ga usmerjam, vodim.

V že omenjeni O naravi učenja⁷, Wiliams navaja pet ključnih učiteljevih strategij:

- **razjasnitev, soudeležnost** pri določanju in razumevanju učnih namenov in kriterijev uspeha,
- **priprava učinkovitih razprav** v razredu, dejavnosti in nalog, s katerimi je mogoče pridobiti dokaze o učenju,
- **zagotavljanje povratnih informacij**, ki učence premikajo naprej,
- **aktiviranje učencev**, da postanejo drug drugemu **vir poučevanja**,
- **aktiviranje učencev za samoobvladovanje njihovega učenja**.

Na moje delo vplivajo tudi nova znanja s področja nevroznanosti in razvojne psihologije. Učitelji bi morali svoje prihodnje delo graditi predvsem na podlagi novih spoznanj o delovanju možganov, predvsem o plastičnosti možganov, o zorenju centrov za odgovornost v prefrontalni skorji vse tja do 25. leta človekovega življenja, o obrezovanju sinaps v obdobju mladostništva ter o posebnostih razvoja možganov v času mladostništva.

Predvsem je pomembno, da razumemo, da se v obdobju zgodnjega mladostništva začne proces obrezovanja sinaps. Nespodbudno okolje in premajhno število priložnosti dodatno prispevata k njihovem zmanjšanju. Zato je nujno, da je mladostnik čim bolj aktiven.

Mladostnik rabi več različnih impulzov, različnih nalog, različnih pristopov, tudi samega fizičnega premikanja v prostoru. Pouk bi zato moral biti v prvi vrsti bolj kinestetično usmerjen.

---

⁷ O naravi učenja (2013). Dylan Wiliams. Vloga formativnega vrednotenja v učinkovitih učnih okoljih, str. 125.

Fotografija 1: Prikaz razvoja možganov v mladostništvu s pomočjo časovnega traku, ki prikazuje glavne razvojne spremembe na telesnem, spoznavnem, socialnem in čustveno-osebnostnem področju⁸ (Foto Tina Mervic)

Spreminjanje učnega okolja se odraža na več nivojih. Najprej je to sprememba postavitve klopi in stolov v učilnici in možnost izvajanje pouka tudi izven učilnice brez učiteljice. Najpomembnejše pa so spremembe, povezane z načrtovanjem in izvajanjem pouka. Ta temelji na načrtovanju možnosti interakcij vseh sodelujočih v učno-vzgojnem procesu: učenca – vrstnika – učitelja. Učni prostor mora omogočati dialog, medsebojno komunikacijo in ustvarjati priložnosti tu in sedaj.

Postavitev šolskih klopi v razredu zato nima ustaljene forme. Uniformirane postavitve klopi v vrste ni več. Včasih se klopi spet postavijo v stari red, v vrste in nato čakam, do kdaj bodo ostale tako poravnane. Še vedno so se po določenem času razporedile na novo, v posamezne večje ali manjše grozde. Dopustiti je treba času čas in uporabnikom klopi, da se odločijo, kako želijo sedeti in kako jim je prijetneje.

⁸ Plakat je nastal v delavnici za učitelje OŠ Idrija v mesecu novembru 2014. Prvo delavnico z naslovom Delovanje možganov, nova spoznanja je pripravila Tina Mervic, uni.dipl. psihologinja, drugo delavnico z naslovom Formativno spremljanje pouka, primeri iz prakse pa Karmen Simonič Mervic. Dveh delavnic se je udeležilo 17 pedagoških delavcev (ravnateljica, pomočnica ravnateljice, učitelji, svetovalni delavki). Delavnici sta bili ponujeni v smislu širjenja idej, znanj. Udeleženci so se za delavnico odločili prostovoljno. Uspeli nismo izvesti tretje delavnice, na kateri bi udeleženci predstavili primer lastne prakse. Srečanje načrtujemo za september 2015.

Vsebina plakata je nastala na osnovi članka Rus Makovec, M. (2014). Možgani v adolescenci. *Gea*, 24 (9), 31–41. Plakat je izdelala Tina Mervic.

Fotografija 2: Postavitev klopi v dveh grozdih (Foto Karmen Simonič Mervic)⁹

V vseh razredih sta se oblikovala dva grozda klopi, ki največkrat ločujeta moški in ženski del razreda. To bipolarnost spreminjam s skupinskimi oblikami dela, kjer je potrebno skupino tvoriti različno po spolu in drugih dejavnikih, za katere se pri oblikovanju skupin odločamo skupaj.

Učenci se med poukom »gledajo«, »vidijo«. V začetku spreminjanja postavitve klopi je bil tak sedežni red včasih izrabljen v smislu »klepetanja«, danes učenci cenijo možnost, da sedijo čim bolj skupaj. Kot učiteljica sem se morala naučiti, da sem »klepetanje« prezrla. Zavedala sem se, da je bil do sedaj učenec navajen sedeti narazen in poravnani v vrstah zato, da je bila nenaravno vzpostavljena delovna klima tišine in poslušnosti. Sedenje v skupini omogoča takojšnje skupinsko komunikacijo, vzpostavljena je naravna komunikacija. Enojne klopi omogočajo večjo mobilnost. Kadar je potrebno besedilo prepisati s table in učenec ne vidi na tablo oz. projekcijsko platno, učenec enostavno premakne mizo oz. se presede, da si zagotovi boljši pogled na tablo.

Pouk izvajam tudi izven učilnice, brez moje prisotnosti, samo z občasno kontrolo, vendar z jasnim dogovorom, kaj je pričakovani dosežek učne ure. Učenci zasedejo vežo zasilnega izhoda, klopi v jedilnici ali pa poiščejo trenutno prazno učilnico. Možnost odhajanja iz razreda največkrat izrabijo učenci, ki so v kombiniranem oddelku. Tako drug drugemu ustvarijo možnost delovnega okolja, kjer se lahko izvajajo dejavnosti, kjer je prisoten zvok oz. več gibanja (ogled filma, razgovor, izdelava plakatov, glasno učenje v dvojicah, predstavitve plakatov, projektov ipd.). Poleg fizičnega spreminjanja učnega okolja pa je pomembno tudi spreminjanje aktivnosti učencev. **V gibanje učence spravi tržnica znanja.** Pri tržnici znanja učenec da na voljo svoj izdelek, ta postane vir novih informacij za sošolca. S sprehodom po razredu, med klopi in izdelki učenec lahko dobi nove informacije, z

⁹ Avtorica vseh fotografij, razen fotografije Prikaz razvoja možganov v mladostništvu s pomočjo časovnega traku, ki prikazuje glavne razvojne spremembe na telesnem, spoznavnem, socialnem in čustveno-osebnostnem področju, katere je avtorica Tina Mervic, je Karmen Simonič Mervic.

njimi svoj izdelek dogradi, nadgradi ali pa samo oceni oz. presodi, da je njegov narejen bolje. Pomemben element učenja učenja je, da se učenci zavedajo procesa učenja.

Po nabiranju informacij na tržnici znanja naredimo tudi pisno ali ustno vrednotenje. Pisno učenci na listek napišejo sošolcu, kaj je v njegovem izdelku dobro, katero novo idejo so dobili, kaj bodo zato spremenili. Zbrani listki so povratna informacija. Njihova sporočilnost kot njihovo število sta učencu pomemben vir povratne informacije. Ustno vrednotenje poteka na enak način, učenci v vodenem razgovoru izpostavijo dobre izdelke, dobro izvedbo.

Opisani primer je uporaben **v procesu ponavljanja in utrjevanja znanja, lahko tudi preverjanja**. Ne zahteva veliko časa, učinek pa je takojšen.

Tržnica znanja pa je lahko primerna oblika/metoda dela tudi **za usvajanje novih učnih vsebin**. Kot primer bom opisala učno enoto Iznajdbe in izumi pri zgodovini v 6. razredu. Vsak učenec je izbral svojo temo raziskovanja, skupaj je bilo 18 vsebin.

Glavni poudarki zastavljene naloge so bili:

- iz pripravljenega seznama iznajdb in izumov (Pripravila sem na ga osnovi vsebin učnega načrta in učbenika, dodala sem nekaj novih, da je bilo za vse učence dovolj izbire. Učencem vedno dopustim, da si lahko izberejo tudi svojo temo.) izbrati tisto, kar je za učenca najbolj privlačno;
- pripraviti osnovne informacije o izumu oz. iznajdbi (kdaj, kje, kdo, vzroki, ki so pripeljali do odkritja, posledice odkritja takrat in danes),
- osnovne informacije predstaviti s ključnimi besedami na plakatu velikosti A3,
- na plakatu predstaviti tudi eno povedno sliko,
- pripraviti se na poročanje in izbrano temo predstaviti sošolcem,
- ob predstavitvah sošolcev sproti izdelati zapiske v zvezek,
- iz zapiskov izbrati tri primere iznajdb in izumov, ki so iz različnih zgodovinskih obdobj, jih natančneje urediti, znati povedati vzroke za nastanek in predstaviti posledice za človeško družbo.

Predstavitve so potekale dve šolski uri. Učenci so odšli v muzej znanja, si ogledovali plakate, poslušali razlago ob plakatih, v zvezek zapisali povzetek prebranega in slišaneega.

V razredu se je razvila posebna socialna dinamika. Učenci gredo vedno najprej k svojim prijateljem, zato se lahko zgodi, da kdo od učencev ne dobi »obiskovalca«. Ker mora učenec pri izbiri za zapis upoštevati različnost zgodovinskih obdobj, je to eden od možnih dejavnikov, ki brez posega učitelja ustvarja več možnosti sodelovanja tudi med učenci, ki drugače ne stopijo v zvezo.

V dogajanju je aktivno udeležen tudi učitelj kot poslušalec ali koordinator takrat, ko opazi, da kdo od učencev nima poslušalcev ali se obotavlja, kam bi se še namenil. Delčki dogajanja so ujeti na fotografijah.

Fotografija 3: Učenka predstavlja temo iznajdba cepiva proti črnim kozam

Učenka je na plakat napisala zaokroženo besedilo. Po evalvaciji, kaj je dosežek – plakat s ključnimi besedami – je plakat naredila na novo. Na prvem plakatu je bolj poudarila opis dogodkov; kako je bilo izumljeno cepivo proti črnim kozam, na drugem – plakatu s ključnimi besedami – je bolj poudarila vzroke za nastanek cepiva in posledice tega izuma.

Fotografija 4: Učenka sošolki razlagala postopek mumificiranja v starem Egiptu

Za ponazoritev postopka je učenka uporabila dve otroški ilustrirani knjigi. Dodatno gradivo je shranila tudi v svoj prenosni telefon.

Fotografija 5: Izdelki, plakati so zelo različni

Večina plakatov je bila s podatki »preobilna«, bili so premalo urejeni, težko bralni. Izdelki so omogočili, da smo se ob njih učili, kakšen je dober plakat. Učenci so imeli možnost primerjave, ki jim je omogočila, da so lahko uvideli prednosti in slabosti svojega izdelka. Tega so lahko popravili, izboljšali.

Predstavitvam je sledila skupna evalvacija, ki sem jo zapisala na tabli. (Glej sliko spodaj.) V povzetku in evalvaciji smo se osredotočili na tiste vsebine, ki smo si jih zastavili na začetku dela, te so:

- ustrezno vsebinsko in estetsko pripravljen plakat na izbrano temo,

- izdelan zapis o treh izumih ali iznajdbah iz različnih zgodovinskih obdobj s poudarkom na vzrokih in posledicah izuma za človeško družbo v času izuma in danes.

To je postalo učenčev dosežek. Učno gradivo, ki je nastalo na poti učenja, smo shranili v portfolio in bo naslednje leto osnova, izhodišče, kaj že znamo.

Fotografija 6: Skupna evalvacija

Po muzeju znanja je sledila evalvacija opravljenega dela. Na tej osnovi smo določili, kaj je učenčev dosežek in kako ga lahko ocenimo.

Šele z evalvacijo in skupno določitvijo, kaj je učenčev dosežek, kakšno znanje dosežek izkazuje sam po sebi, z možnostjo, da je dosežek mogoče še nadgraditi in izboljšati, so bili postavljeni temelji za ocenjevanje.

Dogovorili smo se za način, čas in kriterije ocenjevanja.

Učenčev dosežek je bil ocenjen ustno. Pri vsebini ocenjevanja sem izhajala iz standardov znanj iz učnega načrta in vsebine učnega dosežka. Ocenjevanje je potekalo kot voden razgovor ob izdelanem plakatu in učenčevih zbranih informacijah.

Tabela 1: Vsebina ocenjevanja, točkovnik, kriterij

Učni načrt ¹⁰ Učenec:	Vsebina ocenjevanja za voden razgovor	Točke
našteje večja zgodovinska obdobja, našteje različne načine štetja	Učenec zna izbrane izume uvrstiti v zgodovinsko obdobje, na primeru izbranih izumov zna povedati stoletje,	6

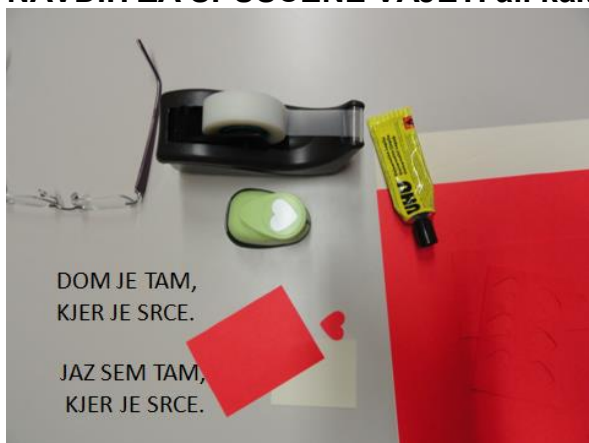
¹⁰ http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/prenovljeni_UN/UN_zgodovina.pdf, uporabljeno 1. julij 2015.

let ter časovne enote za računanje časa, zna določiti neki zgodovinski letnici ustrezno desetletje, stoletje in tisočletje.	tisočletje, zna povedati/izračunati, koliko časa je minilo od takrat, zna izume časovno razporediti po starosti, zna vrisati čas na zgodovinski časovni premici.	
primerja razne izume skozi zgodovino.	A Predstavi svoj plakat. Učenec ustno izpostavi ključne besede in jih komentira.	Estetsko urejen plakat 2 Vsebina – ključne besede 3 Ustrezna slika 1
	B Učenec predstavi pomen, vlogo ter posledice treh izbranih iznajdb in izumov s primeri.	6
sklepa o njihovem vplivu na spremembe v življenju ljudi.	Učenec oceni pomen izbranih izumov za današnji čas, kakšen vpliv imajo na njegovo življenje, kaj lahko predvideva, kakšen bo vpliv izuma v prihodnosti. Razvrsti pomen izumov, pojasni kriterij, po katerem je izbrane izume razvrstil po pomenu za človeško družbo.	2
		20 točk

Kriterij:

20, 19, 18 odlično (5), 17, 16, 15 prav dobro (4), 14, 13, 12 dobro (3), 11, 10, 9 zadostno (2), 8 in manj nezadostno (1)

NAVDIH ZA SPUŠČENE VAJETI ali kako izrabiti učne priložnosti

Fotografija 7: Material za izdelavo hiše/doma

Navdih je temelj za dobro delo. Navdih je tisti, ki delo naredi življenjsko. Navdih ne dovoli šablon. Navdih dopušča različnosti. Koliko navdiha je v našem profesionalnem delu?

Ker delam na majhni šoli, poleg predmetov družboslovja poučujem tudi gospodinjstvo. Ena od učnih vsebin v 5. razredu je tudi tema Dom in družina. V učni pripravi sem predvidevala kratko uvodno zaposlitev, kjer bi učenci iz pripravljenega

materiala (Glej sliko zgoraj.) izdelali hišo/dom in jo prilepili v zvezek. Za vse učence je bil pripravljen enak material, kvader za nadstropje, rdeč pravokotnik, iz katerega bi nastala streha, in rdeč srček kot sporočilo o pomenu doma. Načrtovala sem, da bodo izdelki nastali hitro, enotno.

Ko so učenci dobili v roke material, so dogajanje vzeli v svoje roke. Dom, ki ga učenci čutijo v sebi in naj bi se o njem pogovarjali pri učni uri, je preko treh zelo osnovnih oblik papirja oživel. Načrtovana kratka uvodna zaposlitev se je časovno raztegnila, vse, kar je bila načrtovana vsebina ure, so učenci sami izrazili s svojo zavzetostjo, z izdelkom, s časom, ki so ga vložili v svoje delo, in predvsem z možnostjo, da so se izrazili tako, kot so čutili. Nastale so hišice oz. domovi. (Glej spodaj.) Pogovor o domu, o pomenu doma, zapis v zvezek, niso bili več potrebni.

Fotografija 8: Hišice/domovi, ki so jih izdelali učenci

Kolikokrat dopustimo navdih sebi in učencem in s tem damo dih našim dejanjem?

UČITELJ IN UČENEC SODELAVCA¹¹ ali razumevanja, da učni proces izhaja iz sodelovanja

Popustiti ne pomeni, da smo vajeti izpustili. Popustiti pomeni, da v načrtovanje učnega procesa povabiš učence. S tem učni proces postane tudi vzgojni. Zato je potrebno razumeti, da so učenci naši sodelavci. Če bi me v preteklosti vprašali, kdo so moji sodelavci, bi odgovorila, da so to ljudje, s katerimi se vsakodnevno poklicno srečujem. Čeprav z mnogimi od njih sploh ne spregovorim.

Sodelovanje je relacija med posameznikoma oz. posamezniki, ki jo težko enoznačno opredelimo. Sodelovanje obsega spekter komunikacijskih veščin, medosebne odnose, učno okolje in interakcijo med posamezniki. Sodelovanju pripisujemo velik pomen in nanj vežemo uspešnost delovanja in doseganja rezultatov ter dosežkov tako posameznika kot skupine. V proces sodelovanja vstopajo posamezniki z različnimi vlogami, pričakovanji, znanjem, osebnimi pogledi.

V šolskem prostoru sta učitelj in učenec v najtesnejšem in najpogostejšem odnosu. Vsa sodelovanja v šolskem prostoru primarno izhajajo iz sodelovanja med učiteljem in učencem. Vprašamo se lahko, kakšno sodelovanje obstaja med učiteljem in

---

¹¹ Besedilo je deloma povzeto po prispevku Formativno spremljanje pouka in sodelovanje učenec – vrstnik – učitelj skozi učiteljevo in učenčevo evalvacijo za IV. znanstveni posvet Vodenje v vzgoji in izobraževanju Sodelovanje v teoriji in praksi, Portorož 2015, avtorica Karmen Simonič Mervic.

učencem. Kako pogosto razmišljamo in razpravljamo o tem, da sta učitelj in učenec sodelavca, ki ustvarjata delovno/šolsko klimo?

Za ugotavljanje kvalitete sodelovanja sem v šolskem letu 2014/15 aplicirala in ovrednotila vprašalnik z odprtimi in zaprtimi vprašanji na vzorcu 31 učencev od 7. do 9. razreda, od tega poteka pouk v dveh razredih v kombinaciji. Odprta vprašanja so se nanašala na sodelovanje: zakaj je potrebno, kdo je sodelavec in ali si z učiteljico sodelavec. (Glej primer 1 in 2)

Na podlagi odgovorov (Glej primer 3.) lahko sklepam, da se učenci sodelovanja zavedajo, jim je omogočeno in ga visoko cenijo. Povprečne vrednosti odgovorov na zaprta vprašanja, vsa razen enega, presegajo oceno 4 na 5-stopenjski lestvici (1 se popolnoma ne strinjam, 5 se popolna strinjam), kar še dodatno podkrepi zgornje ugotovitve. Učenci v najmanjši meri dojemajo možnost sodelovanja pri izbiri učnih vsebin in načinih, kako se učiti ($M = 3,70$). V največji meri pa učenci menijo, da imajo možnost izražati svoja mnenja in stališča ($M = 4,87$). Odstopanja odgovorov med učenci so zanemarljiva, noben rezultat ne odstopa za več kot eno standardno deviacijo. Dodatna vrednost navedenih ugotovitev je postavev temelja v razmišljanju, da je učenec učitelj sodelavec in obratno. Formativno spremljanje pouka in učenčevih dosežkov lahko izhaja samo iz sodelovanja oz. iz zavedanja, da sta si učitelj in učenec sodelavca.

Izbrani primer celotnega zapisa učenke na vsa štiri zastavljena vprašanja

Kaj je sodelovanje? Zakaj je pri pouku potrebno sodelovanje? Kdo je sodelavec? Ali si z učiteljico sodelavec/sodelavka?

<p>* Sodelovanje je zame organizirano delo pri katerem so udeleženi vsi v skupini in si pomagajo</p> <p>* Sodelovanje je potrebno, zato ker s tem nudimo pomoč tudi tistim, ki snovi ne razumejo, si med seboj izmenjamo mnenja o snovi, ugotovimo posledično več kot bi sami ugotovili če bi namoj raziskovali, nekateri pa ne v skupini</p> <p>* Sodelavec - član/oz. osea v skupini, ki skupaj z ostalimi dela. Baza da je tudi razdeljena na:</p> <div style="text-align: center;"> <pre> graph TD SO((SO)) --> SD[SKUPAJ DELAVEC] DELAVEC((DELAVEC)) --> SD </pre> </div> <p>nekaaj skupaj oz. nako osea dela</p> <p>* Da, ker nekaj skupaj delamo oz. ustvarjamo. Skupaj si učimo tudi če si to že znate oz. veste, skupaj delamo kar nekaj stvari. Tudi ker ste mi zanimivi, nekdo ne bi bil moj sodelavec če me ne bi zanimal, spoštoval in se ne bi lahko z njim normalno pogovarjala.</p>	<p>Sodelovanje je zame organizirano delo, pri katerem so udeleženi vsi v skupini in si pomagajo.</p> <p>Sodelovanje je potrebno, ker si nudimo pomoč, tudi tistim, ki snovi ne razumejo, si med seboj izmenjamo mnenja o snovi, ugotovimo posledično več, kot bi sami ugotovili.</p> <p>Sodelavec je oseba v skupini, ki dela skupaj z ostalimi.</p> <p>Da, ker skupaj nekaj delamo oz. ustvarjamo. Skupaj se učimo, tudi če vi to že znate oz. veste, skupaj delamo kar nekaj stvari. Tudi ker ste mi zanimivi. Nekdo ne bi bil moj sodelavec, če me ne bi zanimal, spoštoval in se ne bi lahko z njim normalno pogovarjala.</p>
---	---

Primeri zapisov na vprašanje Ali si z učiteljico sodelavec/sodelavka?

- Pri pouku sodelujemo, učenci pomagamo, sodelujemo pri načrtovanju ure in jaz se pri tem bolje počutim.
- Ker se veliko pogovarjamo, ... se skupaj dogovorimo, kaj bomo počeli pri pouku.
- Bolj nadrejena sodelavka.
- Učiteljica je naša sodelavka oz. direktorica, saj nam pomaga, pove svoje mnenje in z nami sodeluje.

- Sodelavec je tisti, ki se drži nekih pravil, ki se jih zмениš za sodelovanje.
- Je moja sodelavka, ker mi pomaga, da možnost, da povem svoje mnenje.
- Nismo, učiteljica je voditelj, nas vodi do cilja, ki smo si ga zadali, nam daje nasvete in nas napoti do pravega odgovora.
- Ja, saj ko delamo naloge, niste samo poprava, ampak tudi zato, da nas usmerjate in tudi sami poveste svoje mnenje.
- Da. Tudi mi sodelujemo pri organizaciji dela, sodelujemo.
- Da. Saj nas poslušate ter nam pustite, da tudi sami delamo in se odločamo.
- Jaz mislim, da ste moja sodelavka, ker se mi zdi vaš način učenja, pogovora kot sodelovanje.

Primer zaprtega vprašalnika, povprečne vrednosti in SD

Vprašanje N=31	M	SD
Organizacija pouka je taka, da sem pogostokrat povabljen k načrtovanju poteka pouka.	4,53	0,66
Imam možnosti sodelovati pri izbiri učnih vsebin in načinih, kako se učiti.	3,70	0,88
Med poukom imam možnost izražati svoja mnenja in stališča.	4,87	0,34
Omogočeno mi je sodelovanje pri načrtovanju ocenjevanja (kako, kdaj, potek).	4,35	0,71
Sedežni red mi med poukom omogoča sodelovanje s sošolcem.	4,80	0,53
Organizacija pouka mi omogoča, da se lahko učim od sošolca, da z njim sodelujem pri pouku.	4,61	0,55

KOLIKO VSEBINA TIŠČI UČITELJA ZA VRAT ali kako učenec v učni proces prinese bogate vire informacij, ki presegajo učni načrt

Ena od prvin formativnega spremljanja pouka in učenčevega napredka je, da učitelj ujame pravi trenutek in se na njegovem valu skupaj z učenci pomakne naprej. To je spretnost, ki od učitelja terja izkušnost, znanje in pogum. Izvedba pouka seveda ne more oz. ne sme izhajati samo iz čakanja na val, lahko ga povzročimo.

Primeri dveh fotografij z besedilom pripovedujeta o tem, kako smo sprožili val, ga zajahali in z njim dosegli vsebinsko več, kot je zapisano v učnem načrtu. Bili smo sodelavci, učili smo se drug od drugega, se dopolnjevali.

ZGODOVINA, 6. RAZRED, UČNA ENOTA MERJENJE ČASA V ZGODOVINI

1. KORAK	2. KORAK	3. KORAK	4. KORAK	5. KORAK	6. KORAK
Navodilo za učence	Učenci, ki so izbrali enako temo,	Nastala je vsebinsko bogata tabelska	Vloga učiteljice je bila povezovalna. Zapis na tabli je	Ponavljjanje in utrjevanje je sledilo doma z	Naslednjo uro pouka smo frontalno

<p>Poišči informacije, kako so merili čas v preteklosti in kako ga merimo danes. Za osnovo uporabi vsebino v učbeniku. Pripravi en primer merjenja časa.</p>	<p>sestavijo skupino, naredijo povzetek, ga zapišejo na tablo, pri zapisu upoštevajo, da so »prave« samo informacije o merjenju oz. štetju časa.</p>	<p>slika, ki vključuje šest različnih načinov štetja oz. merjenja časa. Tabelska slika je bila plod skupnega dela vseh učencev. Na delo so bili pripravljene vsi, različno kvalitetno.</p> <p>Težavo je učencem predstavljal zahteva, da se pri zapisu omejijo samo na informacije o merjenju časa.</p>	<p>omogočal izpostavitve najpomembnejših značilnosti (te so obkrožene z rdečim). Obkrožene informacije so omogočale kvaliteten zaključek, zakaj in kako človeštvo meri čas in kakšen odnos ima do časa. Tabelski zapis je po informacijah bistveno presejal vsebino učnega načrta.</p> <p>Tabelski zapis je učiteljica fotografirala, samoiniciativno so ga je poslikali tudi učenci. Fotografija je učno gradivo.</p>	<p>navodilom, da učenec zapiše en primer merjenja časa, ki ga je spoznal v šoli oz. naj primerja različne načine merjenja časa. Učencem je bila omogočena samoregulacija učenja.</p> <p>Fotografija tabelskega zapisa je zaokrožila med učenci. Domači zapisi so bili vsebinsko različno bogati. Dva sta v celoti prepisala tabelski zapis. Stopnje vrednotenja učenci pri domači nalogi niso dosegli.</p>	<p>naredili povzetek in ga zapisali v zvezek. Povzetek je bil nadgrajen z vrednotenjem – zakaj človeštvo meri čas, v čem se merjenja razlikujejo in kaj čas pomeni človeku.</p>
--	--	---	--	--	---

Fotografija 9: Učenci pri urejanju zapisa na tabli

Fotografija 10: Končni tabelski zapis

To je opis le ene od mnogih učnih priložnosti, s katerimi se dnevno srečujeta učitelj in seveda tudi učenec. Predstavljeni način – metoda – oblika dela je zanimiv zato, ker zajame že v procesu učenja vse taksonomske stopnje znanja. Učenčevi izdelki – domači zapis, šolski zapis na tabli, nov domači zapis po učni uri, skupni zapis pri pouku – so pravzaprav tudi učni dosežki, odražajo učenčev učno pot.

JE ČAS UČNI VSEBINI ZAVEZNIK ALI PREGANJALEC ali kako dopustiti, da je izbrana aktivnost v šolskem letu stalnica, ki omogoča stalno ponavljanje, preverjanje in nadgradnjo znanja

Sedmo leto zapored v okviru ur zgodovine učenci preberejo eno literarno delo in s tem opravijo eno od obveznosti domačega branja. Izbrana leposlovna dela¹² so znana, morda še najmanj Val¹³.

Fotografija 11: Knjige za domače branje

Predstavljena literarna dela so dopolnilo zgodovinskim učnim temam. Vsebina knjig omogoča čustveno intenzivnejše sprejemanje zgodovinskih vsebin.

Zastavljeno delo temelji na predpostavki, da učenci knjigo preberejo. V resnici tega ne preverjam. Računam na učenčevo odgovornost. Namen je, da prebrane vsebine, literarno opisane dogodke umestijo v prostor in čas.

Učni koraki so naslednji:

- Prebrati knjigo do določenega časa in na osnovi prebranega izbrati **temo raziskovanja, način dela, obliko dela** in določiti **okvirni čas** izdelave naloge. Zadnji časovni rok je mesec maj.
- **Skupaj določiti, kaj je dosežek.** (Dosežek razumemo kot merilo, osnovo, idejo, znanje za nov dosežek, postane del portfolija, dosežek da učencu oporo.)
- **Samostojno delo** (priprava načrta, zbiranje informacij, obdelava informacij) in poročanje o opravljenih korakih dela pri pouku ostalim sošolcem (V bistvu gre za tržnico znanja.) in na konzultacijah z učiteljico.

¹² Vir slik: www.bukla.si/?action=books&book_id=6942, uporabljeno 1. julij 2015.

http://najknjige.si/knjige/koca_strica_toma.html, uporabljeno 1. julij 2015.

<http://www.emka.si/val/PR/48598>, uporabljeno 1. julij 2015.

¹³ Val je nastal po resničnih dogodkih na enem od ameriških kolidžev, kjer so dijaki pri uri zgodovine spoznavali posledice holokavsta. Profesorju zgodovine Rossu so zastavljali vprašanja, zakaj človek oz. človeška družba tako ravna in kje so vzroki, da pride do takih družbenih razmer. Profesor se je odločil narediti učni »eksperiment«, ki pa je ušel nadzoru. V razredu je želel učencem pokazati, kako zelo hitro zmanipuliraš posamezne osebe in kako hitro ustvariš določeno stanje odnosov, ki izključuje posameznika.

- **Določiti kriterije ocenjevanja** (kaj je vsebina ocenjevanja, točke, točkovnik), ta nastane šele, ko vemo, kaj bo dosežek učenja, in je faza samostojnega dela že v zaključevanju, saj je pomembno, da se ne učimo zaradi ocenjevanja.
- **Predstaviti svoj dosežek**, ki ga sošolci z argumenti ovrednotijo, komentirajo, zastavljajo vprašanja, **svoj dosežek lahko učenec dopolni**, izboljša, sploh če se pokaže, da sošolce zanima več oz. se odpre še kakšna nova tema.
- **Samoocena** (opisna in po točkovniku) in **ocena sošolcev, ki je ustna, lahko opisna ali sledi zapisanemu kriteriju**.
- **Narediti povzetek opravljenega dela, evalvacija in ocena učiteljice, ki je ustna.**
- **Zapisati oceno v redovalnico.**

Primer Zbirnik izdelanih načrtov učencev v šol. letu 2013/14, zapis evalvacije opravljene poti in učnega dosežka v opisni in tabelarni obliki.

Kaj je moj cilj? Kaj želim doseči? Kaj bom naredil za dosego tega cilja?

	Primer1	Primer2	Primer3	Primer 4	Primer5	Primer6
Oblika	Sam	Skupina 4 dekleta	Par deklet	Skupina dva fanta, dve dekleti	Trojka fantov	Sam
Tema raziskovanja	Suženjstvo nekoč in danes, kršitve pravic	Ženska pisateljica in tema suženjstvo, feminizem	Suženjstvo nekoč in danes	Suženjstvo Pisateljčino sporočilo Človekove pravice Moj občutki Moja sreča	Sporočila knjige	Suženjstvo danes
Power point	Ustna predstavitev	Usta Predstavitev Kratak power point (vsaka eno drsnico)	Ustna predstavitev	Kratki filmčki	Power point	Power point

„Kot prvič smo si nalogo vredno zadale. (Po prebrani knjigi.) Zbrala sem podatke, ki sem jih potem znala povzeti in napisati. Zraven sem pisala še o svojem razmišljanju in vse skupaj povezala z današnjim svetom. Hodile smo še k učiteljici po kritiko in nasvete o tem, kaj lahko izboljšamo. Tako smo vedele, kaj popraviti in kako napredovati. Sama sem vedno izboljšala svoj prispevek tako, kot mi je bilo naročeno. Vse tekste smo zložile skupaj. Moj dolgi tekst sem spremenila v dva kratka zaključka in v njem povedala vse. To sem tudi ustno predstavila. Kar mi je dobro uspelo. S tem sem dosegla to, da zdaj vem in znam povedati, kakšne so bile pravice žensk, in o tem, zakaj je knjiga nastala. Dosegla sem tudi to, da so me sošolci razumeli in bi o tem tudi oni znali kaj povedati. Pot je bila dolga, a dosežek dober. Za ta dosežek, ki sem ga s potjo in trudom dosegla, si dam 5.“

Vsebina	Potek dela- opis kaj, poraba časa, ideja,...	dosežek
Prebrana knjiga	Koča strica Toma	razumeti pomen knjige
Ideja	primerjanje suženjstva takrat in danes	prebrano knjigo razširiti in povezati z tekstom
Izbrane metode dela	zbiranje podatkov po internetu	najti pravilne podatke in jih razumeti
Oblika dela	skupinsko	razdelitev dela v skupini
Sprememba načrta med potekom dela	ni bilo spremembe načrta	če je dobro zastavljen cilj po navadi r do sprememb
Moje ugotovitve	čprav je delo skupinsko, ima vsak svoje delo in dobi vsak svojo oceno. Več kot je idej, bolj pestra je lahko naloga	
Poročanje-nastop	besedilo sem uredila v zaključek in ga predstavila učencem	spraviti dolgo besedilo v kratek in je zaključek
Samoocena	ocenila sem se s 5, zapisala sem glagole, kaj vse sem naredila	vem kakšno delo moram opraviti, da ocenim z odličnim
Upoštevanje dogovorjenega časa	dogovorjeni čas smo upoštevale	da si je dobro razdeliti in upoštevati
Kaj je tvoje pridobljeno znanje. konkretno	znam obnoviti knjigo, na tisti osnovi razširiti in sestaviti načrt, napisati tekst o izbrani temi, ga zapisati kot zaključek, znam predstaviti sošolcem	vem, kaj je moje pridobljeno znanje

Čas in vsebina naravno sledita učnemu toku. Ko so učenec ali skupina učencev pripravljeni na predstavitev dosežka, to napovejo in izvedejo. Izkazalo se je, da so take predstavitve preko celega šolskega leta oblika ponavljanja, utrjevanja in preverjanja razumevanja učnih vsebin, hkrati pa vedno znova odpirajo tematike, ki jih lahko povežemo z aktualno učno snovjo ali pa trenutnim družbenim dogajanjem.

Čas ni ovira, razumeti je potrebno, da traja ocenjevalno obdobje od septembra do sredine junija.

Učenci najdejo za svoje poglobljanje znanja teme, ki vedno znova presenetijo. Pri branju Grških bajk je učenka predstavljala žensko v grški družbi. Predstavila je tudi pesnico Sapho, ki je živela na otoku Lesbos. V njenih, sicer malo ohranjenih delih, je prisoten tudi motiv ljubezni med ženskama. Ime otoka je dalo ime homoseksualni zvezi dveh žensk. Učni načrt za zgodovino teh vsebin ne predvideva. Z učenkinjo predstavitvijo je bila predstavljena vsebina vpeljana najbolj naravno in tako tudi sprejeta.

Knjiga strica Toma je npr. sprožila pogovor o tem, da suženjstva ne poznamo samo v odnosu človek – človek. Učenka je za temo raziskovanja izbrala temo človekovega izkoriščanja oz. suženjstva živali. Izbrana tema je bila zelo čustveno predstavljena. Z izbrano temo je bila še kako sodobna.

Knjiga Val je za petnajstletnika aktualna, saj s temo holokavsta ne posega samo v preteklost, ampak tudi v sodobne medvrstniške in družinske odnose. Tudi ljubezenske. V knjigi se učenci srečajo s človekovo dvojnostjo, kako lahko politično oz. sprejeto družbeno mnenje zamaje tudi osebni odnos. Med zanimivejšimi temami raziskovanja je bila tema, ko je učenec skušal pojasniti, ali je bilo ravnanje učitelja Rossa, ki je šolsko situacijo izrabil za vzpostavitev stanja nadvlade stranke nad posameznikom, seveda kot učni primer, etična in profesionalna.

Izkaže se, da je vsako literarno delo sodobno, vsako vsebino je mogoče povezati z učno vsebino. Učitelj je s svojim strokovnim znanjem tisti, ki zna vleči povezave med vzroki in posledicami dogodkov in ustvarjati celoto.

Če času dopustimo čas, potem:

- je dopuščena ustvarjalna moč, izbira svoje poti, oblike, vsebine, izbira svojega delovnega tovariša;
- zaključki povežejo vsebino knjige in učno snov različnih predmetov;
- je vedno znova dosežena aktualnost,
- je omogočena učenčeva samoregulacija,
- je poudarjena učenčeva odgovornost;
- se znanje gradi in pri gradnji znanja je učitelj v pomoč, je organizator, sodelavec,
- se ohranjanja individualnost posameznika, tako učitelja kot učenca.

NA KONCU ALI SPET NA ZAČETKU ali pomen evalvacije

Nekje sem zapisala, da iščem mojstre, od katerih bi se učila. V času raziskovanja svojega dela sem šla in seveda še vedno grem skozi lastno evalvacijo dela, dosežkov. Učitelj mora svoje dosežke sproti ovrednotiti. Med zapisi sem našla eno izmed elektronskih sporočil, ki sem ga pred dvema letoma ob koncu šolskega leta poslala dr. Nataliji Komljanc.

»Draga Natalija, v petem razredu, ki sem ga učila letos v kombinaciji s šestim, torej zgodovina v 6. in družba v 5., sem danes zaključila ocene. Učencem sem razdelila listke in prosila, naj svoje znanje opišejo in ocenijo. Imeli so težave. Večina jih je mislila, da morajo napisati vsebino, ki so se je naučili pri pouku. Vseeno so nekaj misli zapisali. Citiram.

K. » Čez celo leto se nisem sprijaznila sama s sabo. Ko sem četrtič pisala, sem se naučila vso snov. Snov, ki se je sedaj učimo, mi gre prav dobro. Prejšnje snovi mi niso šle v glavo. Moram se še bolj potruditi za svoje znanje.«

Š. »... Najbolj se mi je zdelo, da sem se naučila pri predstavitvah, mojih in sošolčevih, saj sem spoznavala naš svet ...«

H. »Naučila sem se, da se ne smem boriti za oceno, ampak za boljše znanje. Naučila sem se, da se iz napačnih odgovorov učimo.«

Če je učenec želel, je svoje misli tudi povedal. Potem se je izkazalo, da so nekateri dojeli, da jih ne sprašujem po vsebini oz. šolski snovi. V pogovoru so lažje opisali svoja doživljanja.

In sem izvedela, povzeto tako po spominu: da je novo, da se morajo sami oceniti, da je to dobro, da zaključujem ocene drugače kot drugi učitelji, ki samo pogledajo ocene in jih seštejejo, da so sledili zapisu, ki ga imajo v razredu učenci 7. razreda, ki pravi uči se za znanje, ne za oceno, in da jim je bilo pri urah fajn.

Iz izbranega zapisa razberemo, da učenci nimajo dovolj razvitih predstav o tem, kaj so učenje, znanje, dosežek, čeprav velikokrat intuitivno to ločijo, ne znajo pa dovolj dobro ubesediti, ker jih tega nismo naučili.

Dobro bi bilo razmišljati o besedah filozofa Francisa Bacona in jih tudi udejanjati.

BRANJE ČLOVEKA IZPOPOLNJUJE,
RAZPRAVLJANJE GA PRIPRAVI,
PISANJE MU DA NATANČNOSTI.

Za sprotno vrednotenje opravljenega dela po učni uri pogosto uporabljam risbo. (Glej sliko spodaj.) Evalvacija poteka ustno, opravijo jo učenci, njihove ocene povzamem in jih dopolnim s svojimi. Evalvacija je kratka, traja nekaj minut, prispeva pa k ozaveščanju samega procesa dela in predvsem spodbudi čustva.

Za pisno evalvacijo so zelo primerni tudi post listki, na katere se zapiše povratna informacija za izbrano področje ali pa za vsa, in jih nato evalvator prilepi na določeno mesto na sliki. S tem se izognemo razvrščanju.

Glava – **modra barva** – katera znanja, informacije in nove ideje sem pridobil

Srce – **rdeča barva** – kako sem se počutil, kakšni so moji vtisi, občutja

Roke – **rumena barva** – katere tehnike sem spoznal, kako lahko nekaj naredim

Noge – **rjava barva** – kaj bom danes nesel s seboj, kaj mi bo ostalo v spominu

Slika 1: Slika kot možnost evalvacije¹⁴

¹⁴Povzeto po Marlene Caroselli (2016). 500 creative classroom techniques for teachers and trainers. Priredila Tina Mervic, uni.dipl.psihologinja.

Dostopno na <http://king-ms-edtech.wikispaces.com/file/view/500+Creative+Classroom+Techniques.pdf>

Primer vrednotenja ob sliki, opravljen po delavnici za učitelje¹⁵

Zavod RS za šolstvo, Seminar FS 1, dr. Natalija Komljanc, 13. marec 2015
Delavnica - Primeri iz prakse, Karmen Simonič Mervic, prof., učiteljica svetnica
karmen.simonic-mervic@guest.arnes.si
EVALVACIJA po principu punčke/fantka (glava, srce, roke, noge)

ZNANJE, INFORMACIJE, IDEJE

Z nazorno in jasno predstavitevijo sem pridobila nova znanja in ideje za poučevanje.
Zelo dobre primere prakse bom odnesla s seboj. Tudi metode in tehnike so mi zelo všeč. Kar tako naprej.
Ideje za to, kako lahko književna besedila obravnavam na inovativnejši način, tako da sami pridejo do ugotovitev (ciljev).
Formativno spremljanje ni le podajanje povratnih informacij učencem, temveč je način pouka. Ura nastaja sproti. Hvala!
Idej, da te »ubije«, tako, da ti ostane v srcu.

VTISI, OBČUTJA, POČUTJE

Karmen! Hvala za potrditev, da že dobro delam in sem v pravi smeri. Počutim se čustveno »nafutrana«. Urša.
Navdih, radovednost.
Navdih.
Olajšanje, vzpodbuda.
Odlično počutje, zelo dobro predavanje.
Premagujem ovire.
Srček. Bil mi je podarjen – sprejela sem ga.

KAJ BOM NESEL S SEBOJ IN MI BO OSTALO V SPOMINU?

Enaka vloga učenca, vrstnika in učitelja.
Všeč mi je fleksibilnost pri pripravi in neobremenjenost.
Bi si s to metodo upala v razred.
Upaj si poskusiti in delati drugače.
Prepričali ste me, da so moji učenci najboljši sodelavci.

ZAKLJUČEK

¹⁵ Izbrani primeri evalvacije so z delavnice za učitelje – Zavod RS za šolstvo, Seminar FS 1, dr. Natalija Komljanc, 13. marec 2015. Delavnica – Primeri iz prakse, Karmen Simonič Mervic. Predstavljeni so bili na IV. znanstvenem posvetu Vodenje v vzgoji in izobraževanju Sodelovanje v teoriji in praksi, Portorož 2015, v prispevku Karmen Simonič Mervic z naslovom **Formativno spremljanje pouka in sodelovanje** učenec – vrstnik – učitelj skozi učiteljevo in učenčevo evalvacijo.

Prispevek ni zbirka kuharskih receptov, kjer lahko preberemo sestavine in njihovo natančno odmerjeno količino. Tudi nastanek prispevka za pričujoči zbornik ni imel v naprej določene forme.

S predstavljenimi primeri sem želela opozoriti na najpomembnejše sestavine učno-vzgojnega procesa, ki so ali izhajajo iz: pomena učitelja, njegove motivacije in prožnosti, njegovega ustvarjanja učnega okolja skupaj z učenci v vlogi sodelavcev, pomena učenja in ustvarjanja pogojev za medsebojno učenje in znanje ter hotenja vrednotenja dela in dosežkov.

To so elementi vsake družbe, ki gradi svoj uspeh na posamezniku, ki je del ustvarjalne in socialno zdrave skupnosti. Količina znanja je danes tako ogromna, da je posameznik ne more obvladovati. Projekti so danes tako celostni, da je njihova uspešnost možna samo s sodelovanjem posameznikov različnih področij, z različnimi znanji in osebnimi lastnostmi.

V kakršnem koli času že delamo, kakorkoli nam kot učitelju družbeno politično stanje postavlja okvir našega delovanja, imamo vsak dan, vsako učno uro učitelji možnost, da z našim delovanjem, znanjem in osebnostjo humaniziramo družbo. S formativnim spremljanjem pouka, z iskanjem in ustvarjanjem možnosti, da šolska ocena ni edina možnost izkazovanja učnega dosežka, smo bliže človeku, ki bi se moral skozi formalno šolanje naučiti, kdo je, kaj in koliko zmore in da je znanje univezalna dobrina človeštva.

Karmen Simonič Mervic, OŠ Črni vrh nad Idrijo

Formativno spremljanje Kristine Ferel

Za uvod

Močno verjamem v idejo, ker si močno želim delati dobro. Potujem proti ideji o umirjenem, zadovoljnem, odzivnem, zdravem človeku, ki se neobremenjeno giblje med svojimi izkušnjami in refleksijami ter tako skrbi za svojo srečo in ne krati sreče drugih.

Predvidevam, da nikoli ne bom vedela, koliko sem naredila, ampak računam na svojo občutljivost, pozornost in pripravljenost na učenje – da se bom odzivala in te odzive spreminjala ... to bo moja prva pomoč.

Počutim se zelo jaz; nihče drug razen mene ne ve, kako daleč vidim in kako globoko čutim, tako da sem na nek način osamljena, a vendar je moje življenje moja odločitev.

Slutim, da se ozračje sprošča, da se večja zadovoljstvo in povezanost med vsemi udeleženci.

Veliko sem prebrala, veliko sem se pogovarjala z različnimi ljudmi, a na koncu sem prišla tja kot vedno: lahko se samo učim.

Otroci so dobili marsikaj ponujeno in tudi meni so ponudili nazaj. Videti so zadovoljni, ne zdi se mi, da bi se kdo počutil neuspešnega ali nesprejetega.

Jaz ostajam z občutkom, da sem se trudila in da nisem škodila otrokom ... rezultati bodo, po moje, vidni čez nekaj let ali čez nekaj desetletij.

Vsak od nas ima v sebi moči, ki jih uporablja, počutim se dobro, ker menim, da te moči uporabljam v dobro veliko ljudi.

Nadaljevanje

Za učiteljski poklic sem se odločila v tretjem razredu, po izkušnji z razredničarko, za katero se mi je zdelo, da me res ne mara. Mislila sem si, kako je mogoče, da me ne razume; da ne razume, da nimam vedno naloge, da nimam škarjic, da ne prinesem materialov, ki so nam bili naročeni ... Krivica, ki sem jo v tem šolskem letu doživljala, se je zaokrožila z zaključno razredno prireditvijo, za katero sem, kar je bilo izjemno, uspela prepričati očeta, da se je je udeležil, ... in na kateri nato nisem smela nastopati, ker sem se na vaji zaradi sramežljivosti smejala, ko sva s sošolko pred ostalimi učenci peli.

Pred to učiteljico sta name vplivali še učiteljica prvega razreda, ob kateri sem se naučila, kako je videti, ko kdo koga zasramuje in ponižuje, ter učiteljica drugega razreda, ki je bila nasprotje hladu, brezbržnosti in jeze, ki sem jih poznala prej in potem – bila je topla oseba, potrpežljiva, počasna v svojih dejanjih, nevzkipljiva in dostopna. Tisto leto je bil tudi moj uspeh v šoli najvišji.

Do osmega razreda sem že deloma povozila idejo o sebi kot učiteljici. Tudi na testiranju so rezultati pokazali, da sem najbolj primerna za ekonomijo, sploh zato, ker poklic ni primeren za ljudi s slabo držo hrbtenice in s kakor koli poškodovanim sluhom. Kljub vsemu sem se odpravila na informativni dan tudi na takratno Srednjo pedagoško šolo v Ljubljani (Sedaj Gimnazijo Ledina) ... O tem, kako sem se vrnila tega dne domov, je moja mama povedala nekaj takega: »Ko si prišla domov, si jasno povedala, da zdaj veš, kaj hočeš. Ni bilo nobenega dvoma več. Bila si nasmejana in povedala si, da veš, da hočeš biti učiteljica. Odleglo mi je, ker si vedela, kaj si želiš. Tega trenutka se še vedno spomnim.«

Še vedno verjamem v iste vrednote, kot sem verjela takrat: učitelj naj bo razumevajoč, naj bo pošten, naj bo iskren, naj daje nove priložnosti, naj ne sodi v naprej, naj pomaga in spodbuja najti najboljše v učencu ... Čedalje bolj, sploh pa po tem, ko »zapuščam« letošnjo generacijo otrok, sem prepričana, da je to edino, kar resnično šteje.

Skozi leta učiteljevanja (petnajst jih imam za seboj) sem se naučila, da velik del poučevanja sploh ni učenje temveč odnosi učenca do samega sebe ter med učencem in učiteljem. Drugače povedano: pogosto so uspešni tisti učenci, ki se v šoli počutijo vredne, samozavestne, ki verjamejo, da imajo možnost in moč, da uspejo.

Po devetih letih pridnega učiteljskega dela: brskanja za viri, pripravljanja domačih učnih pripomočkov, nošenju materiala od doma; iskanju poti do dobre komunikacije s starši ..., sem najprej s skrbjo in kmalu za tem z velikim olajšanjem pristopila k formativnem spremljanju znanja. Še vedno se spomnim dne, ko sem skupaj z učenci odprla novo pot – ko sem jim iskreno povedala, kaj sem izvedela, kaj bi rada z njimi počela in kakšen je namen. Otroci so (razen ene učenke, ta je potrebovala nekaj dni) v hipu sprejeli idejo in skupaj z njimi tudi njihovi starši. Začeli smo v tretjem razredu in nadaljevali naprej v četrtem, kjer smo na ta način tudi zaključevali sumativne ocene. Delo sem že v začetku leta oblikovala večinoma projektno pri vseh predmetih, zato so učenci vsak dan komaj čakali, kdaj bodo lahko nadaljevali tam, kjer so končali z delom. Starši so ugotavljali, da dopolnilni pouk ni potreben in da učenci vse dni doma pripravljajo stvari za šolo. Učenci so imeli visok nivo znanja, še bolj pa so obvladali proces samoregulacije. Tudi med seboj so do devetega razreda postali dobro povezani.

Tudi z naslednjo generacijo je bilo podobno. Učenje je potekalo s pomočjo mreženja znanja, uporabo kriterijev, presoj ... ter tako, da so lahko različni učenci sprejemali različne vloge pri delu – glede na njihova močna področja. Prenos samoregulacije je bil viden tudi izven pouka. Mama neke učenke je npr. poročala o tem, kako jo hči prosi za mnenje o svoji vožnji s skirojem in za predloge, kako v vožnji lahko še napreduje. Poleg dobrih kognitivnih sposobnosti je bila s strani opazovalcev

(največkrat strokovnjakov), ki smo jih imeli redno na obisku v razredu, opažena visoka stopnja čustvene inteligence.

Moja zadnja generacija otrok je bila posebna v tem, da so bili na nek način manj otroci – niso kazali običajne naivnosti, čustveno so se šibko odzivali, med njimi je bilo opaziti veliko več »žlehtnobe« kot pri predhodnih generacijah; tudi do šolskega inventarja, pripomočkov in igrač so imeli izjemno slab odnos. Moj prvi stik z otroki je bil šok, a sem si dala čas, da jih opazujem in spoznavam. Kljub temu da sem po preteku tega časa spoznala, da potrebujem več časa, me je grizel občutek neuspešnosti v smislu doseganja dobrih učnih dosežkov in enako v smislu povezovanja (jaz z otroki ter otroci med seboj). Kljub temu da sem jim ponudila že preizkušeno in nadgrajeno, ni bilo pravega uspeha; poizkušala sem z novimi idejami, a preprosto ničesar »niso zgrabili«. Čeprav v oddelku ni bilo veliko učno šibkih učencev in je bilo tudi nekaj zelo uspešnih učencev, so bili dosežki slabši od pričakovanih – uspešni mi niso pomagali »vleči«; ostajali so na nivoju zadovoljivega. Namesto po treh mesecih, kot sem bila do tedaj navajena, mi je uspelo po dveh letih. Z otroki smo ob koncu drugega razreda »zadihali skupaj«.

Danes gledam nazaj in ugotavljam, kdaj mi je uspelo. Čeprav sem že od začetka vedela, da so to otroci, ki rastejo v družbi, polni strahu, in posledično, zaradi lažjega soočanja z njim (s samim sabo), malodušja, otopelosti in apatije, mi ta podatek ni dosti koristil. Odgovor je sila preprost: ljubezen. Podoben odgovor so našli tudi nevrologi, ki ugotavljajo, da je kognicija brezšivno povezana s čustvi. Torej otroci, ki manj čutijo (kot posledica naše družbe), se tudi slabše učijo. Pri tem je pomembna tudi vloga učitelja, ob katerem otroci s pomočjo t. i. »zrcalnih nevronov« doživljajo empatijo in doživljajo simulirano izkušnjo. Ta proces je hitrejši, če je zaupanje večje (npr. znotraj družine). Ker pa so imeli otroci v približno dveh tretjinah družin tudi slabo povezanost (težave z odnosi), je bilo v šoli pri večini še težje vzpostaviti ta proces. Predvidevam, da se je v skupini teh otrok, po navedbi nekaterih strokovnjakov, pokazala »kumulativna kulturna evolucija« – ponotranjanje prepričanj in vrednot družbe.

Naslednjim otrokom želim veliko ljubezni in zaupanja.

PREDLOGI ZA UČITELJEV PREMISLEK

Iz izkušenj sem povzela nekaj predlogov, ki pri uvajanju FS pomagajo k večjemu uspehu:

1. Pogoji za to, da bo uvajanje FS uspelo, je pristen, iskren, občutljiv stik z učenci in starši.
Sama trditev lahko velja tudi za klasičen pouk, vendar je tu še toliko bolj pomembno, ker nam brez zaupanja otrok ne bo popolnoma verjel, to pa je nujno, da se bo lahko izrazil. Pri takem zaupanju ne gre le za laž ali resnico, temveč rahločutno negovanje odnosa. Otroci, toliko bolj kolikor so starejši ali

nezaupljivi, bodo večinoma ves čas preverjali, ali mislimo resno, ali je to le neka nova metoda za popestritev pouka, ki jo bo učitelj sčasoma nehajl uporabljati.

Zaupanje je pomembno tudi zaradi prepričanja nevrologov, ki trdijo, da imamo ljudje t.i. »zrcalne nevrone«, s pomočjo katerih se učimo, ko smo s kom, ki kaj počne; če se s tem človekom lahko povežemo, se ob njem počutimo podobno kot on/-a sam/-a, čeprav tega v resnici ne počnemo. Konfucij je temu rekel učenje iz srca in tudi mnogi drugi avtorji v svojih delih omenjajo, da »mora najprej zadrhteti srce«, da lahko pride do prenosa znanja v možgane.

Vsak učitelj bo sam zase verjetno lahko potrdil, kako dobro so se učenci učili, ko je bilo v razredu prijetno, prijateljsko, varno, in hkrati nasprotno; vsi pa iz izkušenj tudi vemo, kako težko sledimo, ko nam kje ni prijetno ali ne verjamemo v človeka, ki nas hoče učiti. Učitelj ne sme imeti pred učenci skrite zgodbe v ozadju, ker se bo slej ko prej zapletel v lastne niti zavajanja. S tem je povezan moj naslednji predlog.

2. Predlagam, da se učitelj skupaj z otroki prepusti toku raziskav v projektu, ki bo zagotovo segel preko mej učiteljevega predvidevanja dogodkov. Naj ne da sam že v naprej učencem čutiti, da ve, kaj bodo delali učenci in, kar je najhuje, do natančno kakšnih rezultatov bodo prišli. Če učenci vidijo, da učitelj v rokah nima rešitev in bodo dejansko oni tisti, ki bodo zgodbo raziskali, je to prava zgodba – močno podkrepljena z energijo. Tudi to je zelo povezano z zaupanjem – učitelja vase samega in učitelja v učence. Učitelji se pogosto bojijo, da bo zmanjkalo časa, vendar se meni to v sedmih letih še ni zgodilo. Skrivnost je v tem, da učitelj poveže več ciljev iz več predmetov ter da učenci delajo s trikratno vnemo.
3. Menim tudi, da je razjasnitev učiteljevih namenov pred začetkom projekta nujno potrebna: pred začetkom morajo učenci natančno vedeti, kaj bodo morali doseči (znati, vedeti, razumeti, pokazati, prikazati, pojasniti ...) in na kakšen način bo učitelj preveril njihove dosežke. Le tako bo učitelj vreden zaupanja učencev in staršev.
4. Večini učiteljev se zdi samoumevno, da učenci »od nekod« poznajo vrednost, smisel, bistvo ... določene vsebine, vendar je to le malokrat tako. Postavljanje vrednosti načina poučevanja s formativnim spremljanjem ima veliko vrednost za otrokov kognitivni, socialni ter čustveni napredek in razvoj in to naj otroci vedo: predstavimo otrokom pomen našega dela na višjem, življenjskem nivoju. To, da otrokom pojasnimo vrednost vsakega elementa, ki ga uvajamo v širšem okviru, v otrocih spodbudi ponos, ustvarja pogled v prihodnost (vizionarstvo) in jih s tem dolgoročno motivira. Otrokom npr. povemo, kako jim bo postavljanje kriterijev uspeha koristilo kasneje v življenju odraslega ipd. Če bomo otrokom tako predstavili procese, jih bodo že zelo zgodaj začeli uporabljati tudi za nešolske potrebe, saj bodo čutili, da imajo v rokah orodje, ki jim pomaga do uspeha kjer koli. Preko nešolskih situacij bodo otroci poučili o FS tudi starše in ostale, ki so vpleteni v proces vzgoje in poučevanja otroka.

5. Nadalje je zame pomembno načelo spoštovanje in enakopravnost med različnimi. Otroci bodo v procesu učenja sodelovali z ostalimi sošolci (dvojice, majhne ali večje skupine), kjer se bodo učili sprejemati argumente in mnenje drugih, prav tako se bodo naučili temu nasprotovati. Tudi sami bodo morali izražati svoje mnenje in ga utemeljevati z lastnimi argumenti. Uspešno lahko sodelujejo le otroci, ki se zavedajo, da so v oddelku učenci, ki bolje berejo in računajo, ter učenci, ki berejo in računajo slabše.
6. Nekateri učitelji še vedno ne ločijo med preverjanjem in ocenjevanjem. Pojma nosita v sebi seveda popolnoma drugačno energijo. Povratna informacija nikoli ne bi smela biti zapisana ob oceni. Ocena je samo povzetek vsega – zaključek; povratne informacije nimajo več vrednosti. Preverjanje učitelji izvajajo iz več namenov, kar učenci čutijo in zaradi česa se učenci bojijo prikritih namenov učitelja – da bo z izgovorom, da mu pomaga, našel dokaze za slabo. Preverjanje v pravem smislu FS bi, po moje, moralo biti namenjeno izključno načrtovanju napredka učenca. Takšna preverjanja učitelju omogočijo boljšo diagnostiko, da s svojimi povratnimi informacijami učencu, le-tega ustrezno spodbuja in ga usmerja v akcijo.
7. Osebnostno se mi zdi prezgodnje ocenjevanje podobno opeharjenju, izneverjenju ipd., zato predlagam, da nikoli ne ocenjujemo znanja med procesom (ob povratnih informacijah – s tem uničite učinek povratne informacije in izgubite zaupanje učenca).
8. Uspešna samoregulacija je po mojih spoznanjih končni in bistveni doprinos sistematičnega poučevanja s formativnim spremljanjem. Učitelji še prepogosto vidimo učenca kot bitje, ki se uči, prevečkrat pa pozabimo, da se v procesu učenja le-ta srečuje z različnimi čustvenimi (tudi drugimi) stanji, ki niso vedno podpora učenju. Tudi kasneje se bo otrok (se že srečuje) srečal s težavami v življenju in jih bo (jih že premaguje) premagoval bolj ali manj uspešno tudi glede na to, kako spreten je v regulaciji svojih čustev, vedenj ... Učence moramo v procesu poučevanja seznaniti tudi s tem, da ne bo vedno enostavno in da to ni nič nenavadnega, ter jim pomagati iskati rešitve s tem, ko smo ob njih in jih spoznavamo kot ljudi. S takšnim, duhovnim, pogledom na poučevanje verjamem, da bomo vzgojili več zdravih, srčnih in srečnih ljudi.

Kristina Ferel
OŠ Preserje pri Radomljah

Formativno spremljanje Ksenije Černigoj

KAKO BI LAHKO BILO BOLJE?

1. april 2015

Pri FSP je poleg načrtovanja vsaj tako ali pa še bolj pomembno spremljanje pouka. Ves čas ugotavljam, kaj zanima učence, kako načrtujejo svoje učenje, kako se učijo, kakšne rezultate dosegajo.

Komunikacija je »obrnjena«; učenci sprašujejo, jaz odgovarjam.

Kmalu po prvem ocenjevalnem obdobju sem ugotavljala, da učenci »uhajajo«.

Opažala sem, da so pri pouku manj sproščeni, da se ne pogovarjajo več tako odkrito, kot smo bili vajeni.

»Kaj je vzrok?« sem se spraševala. Najprej sem seveda poskušala iskati vzroke zunaj učilnice.

»Pri drugih predmetih so vajeni pritiska, zato pri slovenščini, kjer delo temelji na lastni aktivnosti, pobegnejo, saj lahko.«

»Premalo se zavedajo, da je dober rezultat odvisen od lastnega dela, sedaj še malo počivajo, poprijeli bodo, ko bodo pričakovali ocene. Vajeni so se učiti za ocene.«
Ocene!

Pa sem po dneh sprehajanja s psom in razmišljanja ugotovila, da ocene bolj kot učence obremenjujejo mene. Kako naj ocenim učenčevo znanje? Pri pouku je dejaven, napreduje, zastavlja si cilje, prosi me za pomoč, piše besedila, bere, razmišlja, utemeljuje, razlaga, vrednoti. Jaz pa moram to oceniti!?

Ugotovila sem, da sem narobe zastavila jaz. Poučevanje sem zopet prilagajala ocenjevanju, končni sodbi.

Vzroki za odtujevanje učencev so bili v načinu dela. Pa sem se pogovorila s Petro, pa sem si ponovno rekla, da je treba učencem pustiti več svobode in smo ponovno zadihali.

Mary se predstavi.

Kako naj jim približam stisko deklice, ki se je v 30 letih prejšnjega stoletja z družino preselila v Ameriko, kjer je bilo, po očetovih besedah, za spoznanje bolje, vendar deklica svojo izpoved o domu in domovini začne z besedami: »Preveč nikar ne izprašuj!«

Preberite pesem. V novih berilih je na strani 12, v starih na strani 11.

Učenci berejo, jaz opazujem.

Kako hitri so!

»Kje je Detroit?« (Usmerim v iskanje na spletu in v Enciklopediji za vedoželjne.)

»Dve vojni je preživel.« (Preberemo, kar piše v berilu o pesniku Miletu Klopčiču, pogledamo na Wikipedijo, pesnikovo sliko, pesniške zbirke, dramska besedila.)

»Kaj je reseda?« (Pogledamo na spletne strani.)

Zanimajo jih druge stvari kot mene. Nihče se ne vživi v štirinajstletnico, ki govori o svojo osamljenosti, zagrenjenosti, vdanosti v usodo. Kako bi prišli do tega?

Počasi. Delo v skupinah. Povej sošolcu čim več o Marry. Vprašaj ga kaj o njej.

Vrvež v učilnici, opazujem, ustavim se pri posameznih skupinah. Izoblikujem vprašanje.

»Ali bi danes med nami, v naši učilnici, lahko našli kakšno Marry? Seveda mislim táko, da je beseda Marry uporabljena v prenesenem pomenu.«

In jo najdemo. In pripoveduje o svojih starših, domovini svojih staršev, ki jo pogosto obišejo, ker je blizu, o sebi.

In nato lahko začnemo s pogovorom o Marry, o izpovedni pesmi, o idilični podobi ...

In eden od učencev pove: »Kako žalostna zgodba.«

In razložimo metafore o prekratnem polju, poimenujemo lirskega izpovedovalca, govorimo o avtorju pesmi ...

Kaj je drugače?

Vsebina ne, saj je predpisana z učnim načrtom.

Drugačna je pot. Ne izhajam iz vsebine, ampak iz učencev. Ne načrtujem poteka učne ure, to prepustim učencem. Ne določam, časa, ki ga bomo porabili za obravnavo pesmi. To prepuščam učencem. Ves čas se trudim za to, da je med mano in učenci dialog.

Petek, 3. april 2015

Ura govornih nastopov za domače branje. Enkratno!

Kakšni predstavitvi, učenca suvereno nastopata, prosto govorita, odgovarjata na vsa vprašanja, razmišljamo o detomoru in beguncih. Neodvisni otroci, razumejo stvari in se opredeljujejo do njih! Kot rdeča nit se ob književnih besedilih vleče misel:

»Marsikaj lahko izboljšamo z dobrim izobraževanjem.«

Zakaj izobražen, razgledan človek teže prime za puško in ubije sočloveka?

Torek, 7. april 2015

Ne bojuj se s pošastmi,

da ne postaneš pošast,

in če zreš v brezno,

zre brezno vate. (Friedrich Nietzsche)

je moto druge knjige trilogije Hrup in kaos. Razumem ga, saj sem ta podaljšani konec tedna prebrala prvi del z naslovom Na begu. Knjiga govori o hrupu, nasilju, nezaupanju in krutem obredu odraščanja. Fant postane mož, ko oziroma če ubije moža.

Če hočeš v družbi kaj spremeniti, moraš pobegniti, se moraš skrivati, moraš poiskati zaveznike, moraš vztrajati in moraš biti dovolj pogumen. Predvsem pa moraš uvideti, kaj počneš in ali je to prava pot, ki pelje k cilju.

Kar velja zame, velja tudi za učence. Če bom brezno, bodo učenci zrl v brezno.

Nočem biti brezno. Danes ponovno vem, da sem pustila otrokom premalo svobode.

Ali pa tudi ne?

Pripoved o zanimivem, fascinantnem, strašljivem, nemogočem ... dogodku. Brali smo o deskanju po sipinah. Za vse isto besedilo, vsak se ga je lotil na svoj način. Učili smo se brati polglasnik v samostalnikih moškega spola vosek, pesek, pa je prišel še pes in pesek. In ugotavljali smo, da je v besedi dëska polglasnik, da je to lepše kot deskà.

Obnavljali pripoved. A. pravi: »A to je tako, da o tem pripovedujemo skozi svoje oči?« Točno to. Kako ste razumeli in kako ste si predstavljali. Kako vi vidite, kaj je doživel Gregor Vidmar.

Prvi so že končali, nekaj besedil preberem, svetujem, kam naj napišejo vejice, nato je dokončanih besedil več, zato prosim, da preberejo besedila sošolcev. To naredijo, sprašujejo, popravljajo, se pogovarjajo ...

Domača naloga, napišem med njihovim delom na tablo:

1. Poiščite besedilo o zanimivem, fascinantnem, strašljivem, smešnem ... dogodku.
2. Do jutri pripravite pripoved o tem dogodku.

Veselim se jutrišnje ure. Načrtujem, da se bom umaknila v zadnjo klopi in prepustila besedo njim. Naj z navdušenjem pripovedujejo, naj sprašujejo, naj se pogovarjajo. Sprašujejo, poskušajo razumeti, kaj naj naredijo, nekateri pa ne. Te povprašam jaz: »Ti veš, kaj boš naredil za nalogo?« (Ne ve. Ne vem, zakaj ne, morda sploh ne razmišlja, da bi nalogo naredil.)

Poskušam razložiti. »Gotovo te kaj zanima. Gotovo se v svetu dogaja marsikaj zanimivega. Bi bil pripravljen pripovedovati o tem?« Morda bo.

Refleksija po koncu ure.

So bili učenci dejavni? Da.

So imeli dovolj svobode? Ne.

In pride Petra in pokaže v knjigi: »Sinko moj, treba se je naučiti pogumnega mišljenja«

Načrt za jutri:

1. Učenci postavijo/zapišejo merila za uspešen govorni nastop.
2. V skupinah govorno nastopajo in vrednotijo svoje ter sošolčeve govorne nastope.
3. Učencem, ki so bili manj uspešni, sošolci svetujejo, kako svoja besedila in nastope lahko izboljšajo.

Bojim se, da bodo nekateri učenci k pouku prišli nepripravljeni. (Zaradi izkušenj ali slabo izpeljane ure?)

Sreda, 8. april 2015

Učenci poročajo o učenju – domači nalogi.

Zapišejo merila, po katerih bomo vrednotili govorne nastope.

Na tabli ostane po poročanju skupin zapis (S. ga je uredila.):

Naslov – tema (Vsako dobro besedilo ima naslov, v katerem napovemo temo in poslušalce pritegnemo, motiviramo)

Tvoriš sam povedi (Povzemanje besedila kaže na razumevanje, prepoznavanje bistvenih podatkov.)

Bistvo – en dogodek (Usmerjenost v en dogodek je pomembna, da učenci razmišljajo o vzrokih in posledicah, okoliščinah.)

Subjektivno besedilo (Dogajanje vrednotijo, pišejo o razpoloženju.)

Vživeto (Govorimo tako, da tudi z barvo glasu, hitrostjo, registrom ponazarjamo vsebino.)

Knjižno (Upošteevamo pravila knjižne izreke, govorimo naravno, brez zatikanja, imamo stik s poslušalci.)

Delajo v skupinah, redki imajo nalogo. Predlagam, da si pogledajo revije v knjižnici in najdejo besedilo o zanimivih dogodkih. Sprejmejo.

Predlagam, da obnovijo besedilo, ki smo ga prebrali v učbeniku. (Sprejmejo.)

Ne morem si kaj, da ne bi razmišljala po vzrokih za to, da niso pripravljeni na nastop. Pokaže se, da kljub temu, da sem preverila, ali vedo, kaj je za nalogo, navodilo ni bilo pravo.

(Razmišljam o kratkih in učinkovitih navodilih.)

Dogovorimo se, da bomo vsa navodila/naročila za nalogo »konkretizirali«.

Kaj boš naredil?

Kje boš poiskal podatke?

Kako boš nalogo predstavil?

Nadaljujemo z nastopi. Vrednotimo, predlagamo izboljšave. Še vedno vsi učenci ne razumejo, kaj je njihova naloga.

Potrudim se, da z vsakim, ki še razmišlja, spregovorim. Kaj te zanima? Kateri dogodek si izbral?

Dogovorimo se tudi, da bom merila objavila v spletni učilnici.

M. je zamenjal knjigo za domače branje. Popolnoma brezbrizen. Pogovarjam se z njim. Skomigne z rameni in čaka, da končam. Da se me »reši«. Ne sodeluje, jaz vztrajam. Dokonča delo, ki naj bi bilo končano pri uri. Potrebuje pomoč. Bere po odstavkih, povzame ustno, počaka na potrditev. Očitno je, da ne razume. Tudi posameznih besed ne. Razloživa, kaj je razgled. Pogovoriva se o tem, kaj pomeni, da je bil trud na vrhu sipine poplačan. Napiše besedilo. Preberem. Napisal je besedilo. Tvorjeno je bilo s pomočjo. Da. Predvsem je potreboval sprotno potrditev. Zakaj si ne zaupa? Dogovoriva se, da bo v petek besedilo predstavil še ustno. Ne vzame učbenika. Prepričana sem, da ne bo naredil naloge. Zakaj ne? Kako naj pridem do njega?

Četrtek, 9. april

Razredna ura – načrtovali bomo junijsko poučno popotovanje na Gorenjsko.

Ne gre!

Vse bi, da ne bi!

Šli bi na morje! Samo ne v muzej, ker moram biti tiho!

Šli bi v kino – Hitri in drzni!

Dober predlog: gledališče, grad.

Bomo videli!

Petek, 10. april

Na delavnicah je kolegica povedala najpomembnejše: treba si je vzeti čas in otroci morajo imeti odprte možnosti, da napredujejo različno hitro.

Danes bomo razmišljali o delu:

1. Učenci bodo napisali, kako so razumeli navodilo za domačo nalogo in kako so nalogo (govorni nastop) naredili.
2. Ovrednotili bodo svojo nalogo.

Ugotovili smo, da so učenci razumeli, kaj je za nalogo. Nekaj jih naloge ni naredilo, nekaj je imelo napačno nalogo (M. napačno besedilo, A. ni bil pripravljen prosto govoriti, M. je bila, čeprav je vedela, kaj je za nalogo, brez, A. se ni pripravila na govorjenje, F. in A. sta imela napačno besedilo.

Pripravljene nastope so učenci sami in sošolci dobro ovrednotili. Mislim, da smo na pravi poti.

Kaj bomo delali v torek?

Skupina zamudnikov bo predstavila svoja besedila, sošolci jih bodo ocenili.

(V povedih odpravljajo kritična mesta v svojem praktičnem obvladovanju slovnice:

samostalniki (sklanjanje, dvojina) (pred dvema letoma)
nedoločnik in namenilnik

Kar delamo, kar se učimo ... vse lahko najdem v učnem načrtu. Le pot je obratna. izhajam iz situacije pri pouku in poiščem v učnem načrtu.

15. april 2015

Dve uri slovenščine, v učilnici je pouk spremljala tudi Nina – profesorica razrednega pouka, ki bi rada videla, kako poteka FSP v 7. razredu.

Delamo.

Predstavitve knjig, ki jih učenci preberejo za domače branje, so dolgočasne. Kako bi kaj drugače?

Učenci načrtujejo, se pogovarjajo. V enih skupinah zapišejo na list, fantje se smejejo. Imajo ideje. Žal po navadi teh idej ne izpeljejo. Zakaj ne? Posebno A. je hiter, a dela ne dokonča.

Predlogi:

- prosimo sošolce za pomoč, da odigrajo prizore, o katerih pripovedujemo
- prinesemo predmet, ki je povezan z vsebino knjige
- pripravimo domišljjski intervju z osebo iz knjige
- pripravimo televizijsko oddajo, podobno informativni oddaji 24 ur, v njej predstavimo zanimive knjige in avtorje.

Dogovor: Zapišem in objavim v spletni učilnici,.

Delo z besedilom.

Obrnjeno na glavo. Učence prosim, da besedilo preberejo ter mi zastavljajo vprašanja. Listi s ključnimi besedami so na tabli. (Izbirajo, o čem bodo spraševali.) Eni zapišejo veliko, drugi malo vprašanj. Količina ni pomembna. Vprašanja so zelo različna.

Pojavi se problem: Kdaj je bilo besedilo objavljeno? Na spletni strani občine 1. aprila, v Dnevniku 2. aprila. Gre za prvoaprilsko šalo? Kako bi to preverili?

Pišimo gospe Sandi Hain na Občino Ajdovščina. (Uradno pismo.)

Po pouku komaj čakam, kaj bo povedala Nina.

Pravi, da si ne zna več prav predstavljati, kako poteka pouk »po starem«. Opazila pa je, da morajo ves čas, ko berejo, razčlenjujejo besedilo, učenci uporabljati strokovne izraze. Torej je znanje učencev uporabno. Navdušila so jo dekleta, ki dobro razumejo, intenzivno sodelujejo. Kako zanjo svetovati sošolcem. Opazila je tudi učence, ki težje delajo. Sem jih opazila jaz? Seveda, imela sem čas, da sem se z vsakim pogovorila. Preletim še enkrat, kaj so delali.

N. je imel dobro zamisel, a ga je bilo sram povedati na glas. (Premalo varno okolje zanj.)

G. je po pogovoru zapisal vprašanje. Imelo je veliko začetnico, vprašaj na koncu, bilo je smiselno.

L. se ni odločil za zapis. Nanj se moram večkrat spomniti.

M. je zapisal vprašanja. Nesamozavesten kot je, ni tvegala, vprašanja sta zelo splošni: Kdo je avtor in kaj je namen besedila.

A. ima samo eno vprašanje. Smiselno, višje zahtevnostne ravni. Razmišlja. Ponudila mu bom možnost, da predstavi svoje razmišljanje.

Večina določi temo in namen besedila, torej prebrano razumejo.

Za petek bom načrtovala še besedno, pravopisno in jezikoslovno razčlembno.

Popoldan na ZRSS Nova Gorica. S Petro predstavljava FSP kolegicam.

Predvidevam, da ne poznajo metode, na voljo imam 30 minut. Kaj naj poudarim?

1. Izhodišča za spremembe: želim radožive, radovedne, ustvarjalne, odgovorne otroke, ki razmišljajo s svojo glavo. V literaturi najdem podobe, ki kažejo, da sem bolj krotilec kot učitelj mentor, zato iščem druge možnosti.
2. Predstavim poučevanje: diagnosticiranje predznanja, načrtovanje učenja, delo z besedilom, oblikovanje skupin, povratna informacija, samovrednotenje (svojih in sošolčevih izdelkov), refleksija.
3. Kaj dobrega prinaša FSP? Veliko možnosti, pogled naprej, dobre odnose, manj skrbi.

Veliko vprašanj in pripomb, podobne so tistim, ki jih poznam: »To že delamo. Kaj pa priprave, pravilniki?«

Odgovarjam, da je razlika v odnosih, ne v metodah. Da se na pouk pripravim, da napišem, kaj bomo delali, ne načrtujem pa poteka dela, ker omogočam učencem, da se »zagrižejo« v snov na svoj način. Pišem pa refleksije. Opazujem svoje delo in delo učencev. Izboljšujem poučevanje.

Petek, 17. april 2015

Predstavitelj knjige za domače branje. U. ne zmore povzeti zgodbe, pripoveduje na dolgo. Menim, da tudi ne razume, ne zna povezati prebranega s svojim znanjem in izkušnjami.

Zeleno jezero, učiteljica belka poljubi prodajalca čebule – črnca. Čas rasne segregacije. Zakaj je to problem? Razložimo.

V procesu raziskovanja pouka naletim na težave. Sodelavci včasih povedo tako:

- Preveč sem zaščitniška do otrok.
- Preveč pazim, da jih ne bi na kakršenkoli način obrnila proti sebi, bojim se zameriti učencem.
- Ne smem se postaviti za učence proti učiteljem, moram najprej učenca ošolati, šele nato lahko vprašam učitelja, ali je bilo kaj narobe.
- Učenci morajo biti malo v strahu, da delajo. Če niso, naredijo najmanj za tistega učitelja, ki ne da nezadostne ocene. Malo strahu ne škodi.
- Sposoben učenec, ki je v stiski, ne potrebuje učiteljeve pomoči pri učenju, naj se iz vseh težav izkoplje sam.
- Učitelj naj ne pomaga učencu pri načrtovanju učenja, sposobni učenci se morajo znati učiti sami.

Ne strinjam se s povedanim. Trdno verjamem, da ne smem pustiti otroka samega in da strah v nobenem primeru ni spodbuda za učenje.

Kaj naj naredim? Menda veliko dajem in malo dobim? Po Shakespearu to ni mogoče, saj Julija pravi, da ima sama več, če sama več daje.

Dobronamernim trditvam kolegov ne verjamem.

Verjamem, da je potrebno odkriti vzroke za nedelo sposobnih učencev.

Verjamem, da tudi sposobni učenci potrebujejo, ko so v stiski, pomoč pri učenju.

Sprašujem se, v čem se pravzaprav sposobni učenci ločijo od manj sposobnih. Po intelektualnih sposobnostih?

Kaj pomeni biti zaščitniški? Če povem otroku, da učitelji nimamo vedno prav?

Če dovolim otroku, da prinese izdelek kasneje? Če ugotavljam, zakaj ga ni naredil?

Menda učenci povedo, da se me prav nič ne bojijo, zato se učijo vse druge predmete in so pri slovenščini večkrat nepripravljeni.

Večkrat me zamika, da bi nedelo kaznovala. Z enico. Da bi na ta način »spodbudila« učenca. Tako sem bila vajena sama v šoli in tako sem tudi začela poučevati.

Vsakokrat se ustavim, razmislim.

Ne maram prisile, prisegam na dogovor.

Seveda pazim, da bi z učenci imela dobre odnose, da bi si zaupali, vedno raziskujem, zakaj se z učencem nekaj dogaja. Zakaj neopravičeni izostanki? Zakaj ne naredi naloge? Zakaj ne zna? Veliko se pogovarjam z učenci. Naj mi povedo.

Mnogokrat mi uspe, ne pa vedno.

Vsak dan znova se jim nasmehnem, jim kažem, da jih sprejemam.

Učenec mora imeti možnost vprašati, dobiti ustrezne povratne informacije, da bo uspešen.

Vse, kar želim, je, da oblikujem spodbudno učno okolje, v katerem bi bili učenci sproščeni in bi imeli možnost biti ustvarjalni.

Torej jih ne morem, ne smem ustrahovati in kaznovati!

Veliko dobim.

Govorni nastopi o prebranih knjigah.

U. razume, a že sama ugotavlja, da razlaga na dolgo. Ali morda meni, da je pomembna tudi dolžina?

Zaključujemo s predstavitvijo, dogovarjamo se za sumativno oceno. Ocenili bi jo z oceno dobro. Pozna vsebino, odgovarja na vprašanja, potrebuje veliko pomoči, da pride do ustreznih odgovorov. Izbere drugo možnost, prebrala bo še eno knjigo.

Ponudim ji spremljanje, večkrat se lahko pride pogovorit.

1. O temi izbrane knjige.
2. O osebah.
3. O tem, zakaj se nekaj zgodi, kje so vzroki in katere posledice prinašajo dejanja književnih oseb.

Želi biti dobra.

Pride po knjige, pogovarjava se. U. v vsem vidi samo dobro, vse je samo lepo in prav. Knjige govorijo o težavah, nesporazumih, krivicah ... tudi U. naj spregovori o tem.

»Torej naj o vsem povem svoje mnenje?« »Tako je, U. Povej, kako ti razumeš.«

F. začne na dolgo obnavljati zgodbo. Imenitna knjiga Bela kava in posipanec.

Prebrala jo je tudi Meta. Prekinem podrobno obnavljanje dogodkov. Vprašam, kaj se mu zdi v zgodbi najpomembnejše. Bi znal o tem spregovoriti s stališča glavnih oseb?

F. pripoveduje o Sonji, Borisu, Sammyju. Razloži, kakšen odnos do priseljencev ima Borisov oče, pripoveduje, kdaj je Borisov oče spremenil odnos do Sammyja in vseh priseljencev, pomagamo mu ugotoviti, da je Borisov oče, ko je Sammyju vrnil medvedka, prvič v priseljencu videl otroka, prav takega, kot ga ima sam doma.

F. se oceni, da je zelo napredoval, da je pripovedoval bolje, da pa bi lahko bilo govorjenje bolj tekoče, da ne bi »tako dolgo« iskal besed. Tudi on bo prebral še eno knjigo.

Torek, 21. april 2015

Nekaj dni premora, veliko razmišljanja in iskanja poti v tem času.

V 7. razredu bi morali na nek način priti do samostalnikov. Razumevanje tega, kar poimenujejo samostalniki. Določanje spola. Sklanjanje. In najteže: določanje sklona.

Izhajamo iz besedila. Poiščem besedilo o lovu s pticami ujedami. Ne vem, ali bo zanje tako zanimivo, kot je zame.

Kaj naj naredijo?

Seveda predvsem preberejo.

Kako naj pokažejo, da so besedilo razumeli?

Želim, načrtujem, da bi o prebranem govorili. Knjižno.

O tem se pogovorimo, nato učenci v parih samostojno berejo. Krožim med njimi.

1. Predstavili bi kot dramsko besedilo.
2. Napisali bi pesem
3. Napisali bi pesem
4. Obnovili bi besedilo s pomočjo ključnih besed.

Učenci berejo, nimajo težav z razumevanjem, ničesar ne vprašajo, vse besede razumejo.

Pojavi se samo vprašanje: Ali orel plen prinese lovcu ali ga samo ubije. Na to vprašanje ni odgovora v besedilu. Iščemo po spletu, ne najdemo. Obljubim, da bom poiskala besedila, ki bodo odgovorila na to vprašanje. Zdaj, ko to zapisujem, vem, da bi bilo bolje učence prositi, naj poiščejo taka besedila.

Ob koncu ure vem, da so učenci prebrali in razumeli besedilo. Dva para predstavita svoja besedila. M., kot po navadi, odlično. Vsi podatki so pravilni, govori tekoče, oblike besed so pravilne.

A. še vedno ostaja pri dobrih idejah. Hitro razume, novo znanje povezuje s svojo domišljijo in lastnim vedenjem, manjka mu vaja. Zatika se mu, išče besede. Zelo hitro pozabi na knjižni jezik.

M. in Z. prebereta vabilo na ogled nenavadnega lova.

Ostali učenci izdelke oddajo v mapo.

Do samostalnikov nismo prišli. Bomo naslednjič.

Ugotavljam, da doma še vedno načrtujem preveč, vsakič se razgovorimo, razmišljamo in tudi raziskujemo.

Potrebno je imeti čas.

Upam, da tako izvajan pouk res pomeni stalen dialog.

Povratne informacije, presojanje napredka. Presojam jaz, presojujejo sošolci in učenci sami.

Najuspešnejši učenci zelo dobro presojujejo svoje znanje in uspešnost sošolcev.

Razčlenijo izdelek, poiščejo dobre stvari in zanjo svetovati, kako naprej.

Zakaj nekaterim učencem zmanjka moči za učenje? Dobre ideje, a jih ne udejanijo?

Kako jim lahko pomagam?

Četrtek, 23. april 2015

Včeraj sva s Petro predstavljali FSP srednješolskim profesoricom slovenščine.

Poudarili sva, da omogoča FSP veliko možnosti,

- da se odgovornost in dejavnosti prenesejo z učitelja na učenca (učenec načrtuje svoje učenje, vrednoti in spremlja svoj napredek, vrednoti svoje dosežke, zbira dokaze o svojem znanju ...),
- da si učitelji in učenci vzamemo dovolj časa za učenje,
- da se spremenijo donos, več je zaupanja, ustvari se varno okolje

Vedno se na predstavitev zaplete pri ocenjevanju. Sama ugotavljam, da me postavljanje sumativne ocene ne bremeni več. Ocena je dogovor o tem, koliko je vreden učencev dosežek. O tem se lahko dogovoriva takrat, ko poznavata merila. Merila oblikujeta skupaj. Oba, učenec in jaz – učiteljica – spremljava tako pouk kot rezultat učenja. Proces je povezan z rezultatom, če hoče učence priti do rezultata, mora opazovati proces, če hoče opazovati proces, mora poznati cilj in način, kako bo na cilj prišel, Na tej poti do cilja pa učenec ne sme biti sam. Potrebuje učitelja, mentorja, sodelavca, potrebuje stalno in sprotno povratno informacijo.

Te »ugotovitve« pišem tako, kot bi povzemala in strokovnih besedil o FSP. Ko sem pred izvajanjem FSP brala o sprotne in pravočasni ter ustrezni povratni informaciji, si nisem predstavljala, kakšne informacije so to.

Ko danes pišem o tem, bolje vem, kdaj, kako, koliko učenca usmerjati, mu svetovati ali pustiti prosto pot, ne znam pa oblikovati zapisa tako, da bi zunanjim opazovalcem razložila, kako te povratne informacije ubesedim.

Kajti, povratne informacije so tako kot določanje cilja in načrtovanje učenja del učnega procesa in ne nastajajo v »vakumu«, ampak v komunikaciji med učencem in učiteljem. Šele ko učenec določi svoj cilj, ko ga predstavi učitelju, ko se učenje začne, lahko učitelj oblikuje take povratne informacije, ki bodo učencu omogočile napredek.

Zdaj razumem, zakaj nisem nikjer našla zapisa o tem.

Četrtek, 7. maj 2015

Od ponedeljka smo ponovno v šoli. Petkov seminar je bil odličen. Dr. Komljanec pripoveduje o teoretičnih izhodiščih. Ne predava, ampak me prisili v razmišljanje in spoznavanje. Kolegice pripovedujejo o svojem delu in izkušnjah. Koliko idej! Koliko možnosti. Vse se da!

Vsega seveda ne bom zmogla sama. Je pa izobraževanje pogoj za dobro delo.

Včeraj sva si s Petro ogledali predstavo Nekoč, ko nas ni bilo več. Med potjo je čas za pogovor. »Spraviti snov v življenje,« pravi Petra in dodaja. »Ves čas razmišljam o tem, kako narediti učenje življenjsko, pa še nimam pravega recepta.«

Seveda že vem, da receptov ni. Vem tudi, da je nekaj življenjsko, ko stvar sprejemem, ko sem zanjo prepričana, da je vredna mojega truda. Ko vem, da zmorem in ko pričakujem uspeh. Ko sem varna pred slabimi ocenami in zavračanjem. Ko imam možnost delo dokončati, torej takrat, ko imam dovolj časa.

»Premik od vsebine k učencu,« sem si najbolj zapomnila in o tem najintenzivneje razmišljam.

Martin Krpan – kanonsko besedilo, kar pomeni, da ga moramo prebrati in se o njem pogovoriti.

Besedilo je bilo prvotno namenjeno odraslim bralcem, kasneje je postalo priljubljena mladinska literatura, sama sem ga imela na plošči in sem ga v otroštvu znala skoraj na pamet.

Kaj pa danes?

Poiščite si sodelavce in v skupinah napišite, kaj veste o Martinu Krpanu.

Ali bi o besedilu radi vedeli še kaj? Kaj vas zanima?

Nekako tako sta bili na tabli zapisani navodili za učence.

Načrtovanje učenja. Izhajajo iz svojega vedenja in interesa.

Hitro večina učencev dobi svoje sodelavce, ostanejo trije. Namignem jim, da lahko sodelujejo. Izkaže se, da ne poznajo Martina Krpana. Kaj sedaj? Predlagajo, da preberejo besedilo. Vzamejo berila in berejo.

Ostali so v 4 skupinah, v eni sta samo dva učenca. Sledim pogovorom, se tudi sama pogovarjam z učenci. Pripovedujem zgodbo, kot jo poznam. Kdo je bil Krpan? Označimo ga. Med drugim učenci zapišejo, da je bil reven. Zakaj? Tihotapil je, torej je verjetno zaslužil dovolj. Je bil pošten? Tihotapil je, torej ni spoštoval zakonov. Zakaj je tihotapec narodni junak? Premagal je Brdavsa, rešil je državo. Je dober človek? Po čem poznamo dobroto? Bil je nepremagljiv. Ali ga je moč premagati? Dekleta se odločijo, da bodo do petka pripravile igrico, v kateri bodo prikazale, kako premagati Krpana. Komaj čakam. M. sprašuje, ali je veliko zamudil, ker še ni prebral besedila. Ne odgovorim naravnost, ampak povem, da je besedilo ponarodelo, da so ga do sedaj poznale vse generacije. Verjetno je poznavanje Krpana potrebno za razmišljanje o prihodnosti, za možnost pogovora v slovenski družbi, za razmišljanje o junaštvu ... M. bo, upam, besedilo prebral v celoti. V naslednji uri bodo učenci samostojno prebrali odlomek. Načrtujem tudi, da bodo presojali dejanja književne osebe. Tihotapil je. Je to prav ali ne? Nikogar se ni bal. Je to dobro ali ne? Usmrtil je Brdavsa. Je imel kakšno drugo možnost ...? Niti na eno vprašanje v učbeniku nismo odgovarjali. Razmišljam, ali delam prav, ali sledim ciljem v učnem načrtu. Seveda jim, vendar je pouk tak, da omogoča učencem spoznavati besedilo na lasten način.

15. maj

K uri je prišla Adrijana, profesorica s srednje šole. Začeli smo obravnavati basen, cilj je napisati basen, jo dramatizirati in odigrati. Končna predstavitev: sodelovanje z b-oddelkom, drug drugemu pokazati, kaj znamo.

L. še predstavi domače branje, vzamemo si čas za pogovor. Izkaže se, da sem L. dala premalo časa, Adrijana – opazovalka – pove po koncu ure, kako je bil L. pripravljen govoriti.

Čas! Precej ga namenimo pogovorom o prebranih knjigah. Ne sme me biti strah, da bi ga še več.

Basni. V trenutku učenci povedo, kaj je značilno zanje.

V njih nastopajo živali.

Imajo človeške lastnosti. So poosebljene.

So kratka besedila.

Iz njih spoznamo nauk.

Sprašujem, ali to vedo vsi. Še ne.

Katere basni znajo predstaviti?

Učenci naštevajo. Večino jih poznam, ene ne, zato mi jo U. poišče v knjigi. Do naslednjič jo bom prebrala.

Znate pripovedovati?

Samo povzemajo. Manjka živost pripovedovanja, premi govor, oris ...

Kaj bi pripravili za srečanje z b-oddelkom?

Na voljo imajo berila, zbirke basni, splet.

Berejo, se družijo v skupine, sprašujejo, obnavljajo ...

S. je izbrala Volk in jagnje. Spodbudim jo, povem, da je basen zahtevna, vendar verjamem, da bo zmogla. Začne obnavljati, ne razume volkovega obnašanja. Zato sprašujem: Kdo je močnejši? Kdo je navadno plen in kdo lovec? Kaj pravi volk o jagnjetu? Je to res? Zakaj ga je obtožil? Selma razume.

Skupina inventivnih fantov. Imajo idejo. Jo bodo speljali do konca? Kaj potrebujejo?

Nanje bom pozornejša naslednjo uro.

Druga skupina fantov. N. bere ostalim. Poslušajo. Nimajo še načrta, kaj bodo z besedilom.

A. in M. sta izbrali Murenček in mravlja. Nauk zgodbe: »Kdor ne dela, naj ne jé.«
Ali bi murenčku lahko dali še eno priložnost?

M. je imel, po mojem mnenju, enostavno besedilo o mladi in stari kokoši. »Mladost je norost, čez jarek skače, kjer je most.« Ni razumel? Ni odgovarjal na vprašanja. Skoraj gotovo je razumel, ugotoviti moram, zakaj se je zataknilo.

25. maj 2015

Po dveh dneh odsotnosti zaradi strokovnega popotovanja po Bosni in Hercegovini učenci »kapljajo« v knjižnico. »Kje ste bili? Kako je bilo? Zakaj? Gotovo ste nas pogrešali.« Vprašanja in nasmejani obrazi. Obiskali so me in pripovedujejo o svojem delu ter načrtih za ta teden.

Vem, da sem na pravi poti.

L. pripoveduje o knjigi, ki jo bere, M. o besedilu, ki ga je napisala. Vprašam jo: »Kako ocenjuješ svoj spis?« Odgovarja: »Bolje je kot zadnjič.« Čakam, da preberem.

4. junij 2015

Ura basni

Sodelujemo a- in b-oddelek. Smo v šolski avli. Nastopajo vsi učenci. Dramatizirali so basni. Govorijo. Izdelali so si maske. Vodim prireditev, sprašujem gledalce, ali so prepoznali nauk.

S Petro po koncu ure ugotavlja, da je bila prireditev spodbuda. Učenci so se opazovali, ocenjevali in našli spodbudo za svoje lastno ustvarjanje.

24. junij 2015

Dolgo nisem zapisala ničesar. Bilo je vsega veliko, proces se je zaključeval, treba je bilo zapisati ocene, zaključiti, napisati poročila.

Drznila sem si. Zaključila sem ocene, ne da bi v tem šolskem letu pisali en sam test. Učenci so bili ocenjeni za predstavitve knjig za domače branje, ocenili smo tudi pisanje pripovedi o doživetju.

Zaključevali smo več časa.

»Napišite na list, kaj znate za odlično.«

Nekoliko zmedeni, vendar zavzeti. Spraševali so, kako to mislim.

Spomnili smo se vsega, kar smo obravnavali.

Prav vsak je našel nekaj, kar zna za odlično.

Na primer:

- Znam narediti odstavke.
- Znam napisati uradno pismo in uradno opravičilo.
- Znam spregati glagole.
- Znam zapisati veliko začetnico.
- Razumem prebrano.
- Znam deklamirati pesem.
- Znam tvoriti razumljive povedi.
- Znam napisati pripoved o doživetju ...

Nato so pisali, kaj znajo narediti za prav dobro in kaj za dobro.

Ob koncu je vsak učenec povedal, koliko naj bi imel zaključeno oceno. To oceno sem vpisala v redovalnico. Preden sem oceno vpisala, sem se z učencem pogovorila o tem, ali je zadovoljen s svojim dosežkom. Izkazalo se je, da bi vsi učenci (razen tistih, ki so se ocenili z odlično) želeli doseči boljšo oceno. Pogovarjali smo se, kako bi to dosegli. Razmišljam sicer, ali je ocena dober cilj, vendar je v danih razmerah tako

razmišljanje težko preseči. Bom poskusila učence usmerjati v razmišljanje o lastnem znanju in o dosežkih.

Vsak učenec je poseben. Vsak ima svoja močna področja. Ugotavljam, da kljub temu da stalno razmišljam o tem, to področje preveč zanemarjam.

»Kako učenčevo močno področje povezati s predmetom? Kako učencu omogočiti, da napreduje tudi tam, kjer je šibek, na področju, na katerem potrebuje največ energije?«

3. julij 2015

Vesela sem, da sem kolegica s Petro.

Včeraj sva že načrtovali delo v naslednjem šolskem letu. »Kako omogočiti otrokom, da berejo?«

Naj sami izberejo besedila, naj berejo, kar jih zanima, naj to predstavijo sošolcem. Kako?

Lahko bi se povezali, oba oddelka.

Lahko bi se razdelili v skupine.

Naj učenci povabijo sošolce na »svoje predavanje«.

Bo to dovolj dober magnet?

Pripravi predavanje o temi, ki je zate najbolj zanimiva. Poskusi privabiti čim več sošolcev.

Kako boš to naredil?

Kaj potrebuješ?

Kako ti lahko pomagam?

Koga boš še prosil za pomoč?

Kako pogosto bi to naredili?

Vsak mesec je preveč.

Nekajkrat. Ne, potem se lahko zgodi, da sploh ne bo.

Štirikrat v šolskem letu? To bi šlo.

Tako načrtujeva pouk za prihodnje šolsko leto. Nastaja letni delovni načrt. Ne bo zacementiran.

Včasih povem, kakšno je moje delo. Bolj zares kot za šalo rečem: »Malo klepetam z otroki in za to dobim plačilo.«

Ni šala, je resnica. Z učenci se pogovarjam, sodelujem z njimi, jih poslušam, jim ponujam možnosti za učenje.

Za mojimi besedami so leta izkušenj, branja teorije, izobraževanja, refleksije. Cilj je znan: Samozavestni, veseli, radoživi, igrivi in ustvarjalni otroci. Taki, ki zmorejo. Taki, ki ne obupajo. Taki, ki uvidijo rešitev in so dovolj pogumni, da naredijo prvi korak.

Formativno spremljanje Ljiljane Mićović Struger

Razmišljanje o formativnem spremljanju

1. Kdo sem? Kaj delam?

2. Izlušči svoja načela življenja, bivanja, poučevanja.
3. Načrt svoje zgodbe sprememb (kaj bom spremenila, zakaj bom to storila, kako mislim, da se bom tega lotila).
4. Povzetek (preizkušanje, izkušnja, spoznanje).

I. KDO SEM? KAJ DELAM?

ŽIVLJENJEPIS

Sem Ljiljana MIĆOVIĆ STRUGER, rojena sem bila 22. 6. 1972 na Ptuju, sem profesorica slovenskega jezika s književnostjo, imam naziv svetovalka.

Končala sem OŠ Prežihovega Voranca Maribor, zaključila III. gimnazijo Maribor in opravila seminarsko-diplomsko nalogo na smeri hrvaščina (srbsščina) ter diplomirala iz slovenskega jezika s književnostjo na Pedagoški fakulteti Univerze v Mariboru. Že med službovanjem sem uspešno pridobila specialno pedagoško izobrazbo (študijski program za izpopolnjevanje vzgojiteljev in vzgojiteljic ter učiteljic in učiteljev za delo z otroki in mladostniki s posebnimi potrebami, z gluhi in naglušnimi, s slepimi in slabovidnimi ter globalno oviranimi otroki in mladostniki) in ravnateljski izpit.

Leta 1993 sem se še kot študentka Pedagoške fakultete Maribor zaposlila na OŠ Ivana Cankarja v Mariboru kot učiteljica v oddelku podaljšanega bivanja za učence od 5. do 8. razreda. Tam sem začela tudi s poučevanjem slovenščine v osemletni osnovni šoli, nato sem sodelovala pri uvajanju devetletne osnovne šole in začela poučevati slovenščino od 6. do 9. razreda. Slovenščino sem poučevala na OŠ Ivana Cankarja Maribor, OŠ Prežihovega Voranca Maribor, OŠ bratov Polančičev Maribor, OŠ Dušana Flisa Hoče. Sedaj poučujem na OŠ Janka Glazerja Ruše. Na OŠ Pesnica sem delala v 1. razredu devetletne osnovne šole kot učiteljica v oddelku podaljšanega bivanja. Poučevala sem tudi gospodinjstvo in izbirne predmete: gledališki klub, šolsko novinarstvo, retoriko in hrvaščino.

Pri svojem delu sodelujem s Pedagoško fakulteto, Zavodom RS za šolstvo, Ministrstvom za izobraževanje, znanost in šport in Republiškim izpitnim centrom.

Bila sem članica izpitne komisije za strokovne izpite na področju vzgoje in izobraževanja – izpraševalka za slovenski knjižni jezik. Sedaj sem članica PK za slovenščino pri NPZ in članica Državne komisije za tekmovanje iz slovenščine za Cankarjevo priznanje.

Ves čas svojega poučevanja se dodatno strokovno izobražujem, vključujem v različne projekte na šolskem področju – na državnem in mednarodnem nivoju – ter jih tudi vodim.

Dodatna znanja, ki gradijo moje delo, so: znanje jezikov, računalniška znanja, Glasserjeva teorija izbire, šolska mediacija, sodelovalne (aktivne) oblike učenja, usposobljenost za delo z otroki s primanjkljaji na posameznem področju idr.

Počela sem in počnem še vedno veliko različnih stvari: uvajam vodenje procesa znanja za spodbujanje razvoja učenja, krepim in vzpodbujam timsko delo, z aktivnimi oblikami dela skrbim za opolnomočenje učencev z izboljšanjem bralne pismenosti in dostopa do znanja, uporabljam sodobne pristope k vseživljenjskemu učenju, sem

vodja šolskega aktiva za slovenski jezik, multiplikatorica za področje IKT slovenščina, aktivno sem sodelovala v kurikularni prenovi devetletne osnovne šole, predavala za učitelje (preverjanje in ocenjevanje znanja po novih smernicah, portfolio, medpredmetno povezovanje, govorni nastop, formativno spremljanje ...). Sem mentorica učencem na tekmovanjih iz znanja slovenščine, organiziram, pripraviljam prireditve v šoli in kraju ter na njih sodelujem- Na seminarjih Zavoda predstavljam primere dobre prakse (formativno spremljanje znanja). Na nivoju šole, povezovanja med šolami, razvijam sodobne pristope poučevanja slovenščine z e-gradivi in e-listovnikom ter skrbim za vsestranski napredek vseh deležnikov v procesu učenja.

Projekti, v katerih sem Sodelovala sem in še sodelujem ali pa širim dobre ideje v projektih: Mentorska mreža šol (uvajanje devetletke), Mreža učečih se šol, vodim šolska, regijska in državna tekmovanja iz slovenščine, sem vodja projekta Začetki pismenstva na Slovenskem (šolski projekt), vodja šolskega tima projekta RAP – Didaktika ocenjevanja (projekt v okviru Zavoda), vodja projekta – Didaktika ocenjevanja znanja – Formativno spremljanje (medšolski projekt), vodja šolskega tima projekta E-knjiga, Stisni roko v pest (projekt v okviru Zavoda), vodja šolskega tima projekta EUfolijo (mednarodni projekt Evropske unije).

Seveda sem tudi mama in žena. Mama štirinajstletnemu fantu, ki je moj največji učitelj življenja in tisti, ob katerem ristem, se nenehno učim in razvijam. Fant, ki me najbolj opozarja na to, da so otroci različni med seboj in da je ustvarjalnost v drugačnosti in širini. Seveda sem potrebovala čas, veliko časa, da sem izstopila iz »kalupa«, a danes sem na to ponosna. Sin mi še velikokrat pokaže: »Mami, ne tako.« Žena sem svojemu možu, ki je moj prijatelj in velikokrat tudi mentor na moji karierni poti, on je tisti, ki vedno verjame vame in mi velikokrat tudi dviguje letvico in pokaže, kaj še zmorem, četudi že mislim, da ne bo šlo več. Z njegovo podporo in zaupanjem premagujem ovire, ki mi jih na pot doma in v službi postavlja življenje.

Zakaj sem omenila tudi njiju in morda bom še koga iz svoje ožje družine? Ker sta zame dom in služba tesno povezana. Služba učitelja je delo, iz katerega nikoli ne izstopiš in ne izklopiš, kajti nikoli ne moreš zakleniti pisarne in reči: »Tako, zdaj grem pa domov.« Največ idej se namreč poraja prav v drugem okolju, ob najbolj nemogočih trenutkih, nenavadnih situacijah, velikokrat iz nič in te so prav najboljše. Pedagogika me je učila, da moram pred vrati šole pustiti domače zadeve in, ko grem domov, v šoli šolske zadeve. Pa sem se na začetku skušala truditi in ta načela upoštevati. Hvala bogu sem hitro dojela, da temu ni tako oz. da so v tem kontekstu mišljene neke druge šolske in domače stvari in ne moje poučevanje, ne moje ustvarjanje novega, drugačnega učnega okolja.

POUČEVANJE

Poučevanje je nekaj, kar me je privlačilo že kot majhno deklico. Vedela sem, da bom učiteljica, in zelo kmalu tudi, da bom učiteljica slovenščine.

Moja mladostna izkušnja

Že kot otrok sem se rada igrala učiteljico, s prijateljicami smo se igrale šolo in vedno sem bila učiteljica jaz in one nikoli niso rekly, da se jim to ne zdi prav. Po cele dneve smo sedele na klopih na dvorišču ali, če je deževalo, v bloku na stopnišču in se učile. Spomnim se, da sem imela dnevnik in redovalnico, da sem se na pouk za naslednji dan pripravljala, da so se prijateljice učile, da smo se šle pravo šolo. Šolo, kot smo jo želele za zidovi svoje šole, a je velikokrat nismo doživele. V tem sem neizmerno uživala, tako kot danes še vedno.

Lz mladostne izkušnje v srednjo šolo

Živela sem v času, ko si se lahko vpisal na katerokoli šolo, ko niso štete točke, ko nam ni bilo treba sešteti in se ves čas meriti z drugimi, ko si šel tja, kjer si se videl v svoji prihodnosti. Tako sem se odločila, da se vpišem na Srednjo šolo pedagoške in kulturne usmeritve (SŠPKU) v Mariboru. Kljub pritiskom osnovnošolskih učiteljic, da je res škoda, da grem s takšnim uspehom na pedagoško, da moram na gimnazijo, sem vztrajala. »Jaz hočem biti učiteljica!« je ves čas govoril moj notranji jaz in vztrajal. Moje vztrajanje je bila prava odločitev. Doma so rekli, da sama zase že vem, kaj hočem. Starši so mi dali svobodo pri moji odločitvi. Za to sem jim hvaležna. In danes vem, da bi učitelji morali biti najboljši učenci in dijaki, cvet slovenske intelektualne elite, kajti učitelj je tisti, ki dela z najbolj občutljivo populacijo, in to so otroci, ki se lahko samo ob zrelem učitelju razvijajo in on z njimi.

Lz srednje šole na fakulteto

Vpisala sem se na Pedagoško fakulteto v Mariboru, smer slovenščina – srbohrvaščina. Zakaj sem se odločila za takšno smer? Ni naključje. Prihajam iz dvojezične družine, kjer smo doma enakovredno govorili oba jezika, torej imam dva materna jezika. In zdelo se mi je prav, da se v oba malo bolj poglobim.

Še vedno na fakulteti in že v službi

Že v drugem letniku fakultete, leta 1993, se mi je ponudila priložnost, da se preizkusim zares, začela sem poučevati v OPB na OŠ Ivana Cankarja Maribor. V šoli, ki mi je dala temelje in širino za naprej, ki mi je dovolila, da strokovno in osebno ristem v kolektivu, kjer je bil učenec pred vsem, edini in prvi. Kjer so bili odnosi temelj uspešnega dela in kjer se nismo ukvarjali s papirji, ampak smo poučevali, se izobraževali, dopolnjevali, sodelovali in se drug ob drugem, drug z drugim razvijali in rastle.

Imela sem srečo, da je bila moja prva izkušnja najboljša, takšna, ki mi je dala odlične temelje za prihodnost.

In že od takrat lahko rečem zase, da poučujem **drugače**.

Kaj to pomeni?

To pomeni, da svojo prakso poučevanja ves čas nadgrajujem, o njej razmišljam, se izobražujem, jo razvijam, delim naprej, odpiram učilnico ... [akcijsko raziskujem](#). Poučujem po smernicah formativnega spremljanja znanja učenčevega napredka, da je vsak učenec individuum zase in da smo si med seboj drugačni. In kaj sem spoznala? Ko začneš tako poučevati, se lahko prenehaš pogovarjati o diferenciaciji,

individualizaciji, personalizaciji, saj ti tak način dela drugačnega pristopa sploh ne dopušča.

Poučevanje po filozofiji formativnega spremljanja zahteva od učitelja, da ves čas spremlja svojo prakso poučevanja in se izobražuje, zelo pomembno je tudi, da dobro pozna in uporablja sodobne oblike poučevanja, s katerimi hodi po različnih poteh do skupnih ciljev in individualnih ciljev otrok. Da se učenec ob takšnem načinu dela razvija, raste in širi svoja obzorja, da ga ne formatiraš in ugonabljaš s sistemom, da mu dovoliš, da je ustvarjalen, a to lahko dosežeš samo tako, da to dovoliš tudi sebi.

II NAČELA ŽIVLJENJA, BIVANJA, POUČEVANJA

Načelo življenja – poštenost, spoštovanje

Sem človek, ki gleda na sočloveka s spoštovanjem, kajti šele takrat, ko nekoga spoštuješ, ga lahko imaš rad, ljubiš, ceniš, se z njim veseliš, žalostiš in še bi lahko naštevala.

Spoštovati nekoga pomeni, da nisi pred njim in ne za njim, ampak si z njim; ga poslušaj in slišiš; se z njim sporazumevaš in odkrito izražaš svoje ter, sprejemaš njegovo mnenje in si strpen. Sprejemam drugačnost, jo skušam pri ljudeh vzpodbujati in jo krepiti.

Spoštovanje pa lahko dosežeš samo, če si pošten do sebe in drugih, če ne razmišljaš, kaj je on zdaj s tem mislil, kaj »ima za bregom«. Taka razmišljanja so mi tuja, zato sem srečna, zato v razred k svojim učencem prinašam energijo in nasmeh, vse ostalo steče samo.

Načelo bivanja – družina, ljubezen

Morda bo kdo rekel, da sem starokopitna ali morda preveč tradicionalna v svojem razmišljanju o načelu bivanja, a se mi zdi, da imam prav, in da se tega še premalo zavedamo.

Povedala vam bom zgodbo vrhunškega košarkarja z ozemlja bivše skupne domovine (Jugoslavije), prvega, ki je takrat zaigral za NBA. Ko so ga povabili čez lužo, ni razmišljal, ali bi šel ali ne, vedel je, da bo šel. Bil je mlad fant, star komaj 21 let. Preden se je odpravil čez lužo, mu je mama položila na srce in hkrati to od njega zahtevala: »Sin, preden greš od doma, se boš poročil in boš odšel z družino, kajti le v urejenem in varnem okolju lahko uspeš.« Tako se je tudi zgodilo in danes, ko pogledam nazaj in ko sem že starejša, še bolj vem, kako je imela mama prav. Družina, v kateri sta ljubezen in spoštovanje, je temelj za naš osebni napredek, saj vemo, da se lahko razvijamo in ustvarjamo samo v varnem okolju. Če je to varno okolje še naše primarno okolje, sta uspeh in zadovoljstvo še toliko večja.

Načelo poučevanja – napredek, soustvarjanje

Učitelj je zame človek, ki bi moral biti najbolj učeče se bitje na svetu. Nekdo, ki se je ves čas pripravljen učiti, nadgrajevati svoja védenja, jih nesebično deliti naprej in s tem stremeti k napredku in soustvarjanju optimalnega učnega okolja, kar pomeni

okolja, v katerih lahko učenec in učitelj živita svojo zgodbo po svojih najvišjih zmožnostih. Zgodbo, ki ima skupne in individualne cilje, različne poti in veliko novih idej, ki kličejo po uresničitvi.

Če sedaj vse to povzamem, vidimo, da so vsa tri načela med seboj tesno povezana. Če želimo vse to doseči pri sebi in svojih učencih, moramo biti najprej poštene sami do sebe, se spoštovati, imeti radi, se dobro počutiti v osnovni družbeni celici. Šele takrat bodo drugi poštene do nas, nas bodo spoštovali, imeli radi in skupaj bomo napredovali in soustvarjali zgodbe.

III NAČRT MOJE ZGODBE SPREMEMB

Preden spregovorim o tem, kaj sem spremenila, zakaj in kako, je prav, da povem, kdaj se je vse skupaj začelo. Moja zgodba bo preplet sprememb, pojasnil, vzrokov, razlag, načinov. Verjamem, da bom na koncu tudi sama spoznala še veliko vsega, kar mi je med ustvarjanjem moje zgodbe ušlo ali pa sem že odložila. Najbolje, da se odpravim na pot ...

Poučevati sem začela leta 1993 na OŠ Ivana Cankarja v Mariboru še kot študentka Pedagoške fakultete.

Prišla sem na šolo, kjer je bila močna delovna sredina, kjer sta bila znanje in delo vrednoti, uspeh učencev tudi zasluga poučevanja in ukvarjanja učitelja z učenci, kjer nikoli za vse storjeno ni izostala pohvala in kjer nas je gnala večna želja po še in višje, drugače in ustvarjalno. Kolektiv je dihal kot eno, povezano, soustvarjalno od tehničnih delavcev na šoli do učiteljev. V takšnem kolektivu ni bilo težko začeti.

Na tej šoli sem nadaljevala svojo poklicno pot, sprva torej kot učiteljica v oddelku podaljšanega bivanja od 5. do 8. razreda, nato dve leti v OPB v 3. razredu in med tem časom se je pojavila priložnost, da sem začela poučevati slovenščino v osemletki. Ker smo bili šola, ki se je takoj na začetku vključila v devetletko, sem sodelovala tudi pri uvajanju devetletne osnovne šole in s tem bila deležna kvalitetnih, strokovnih in drugačnih izobraževanj, ki so že peljala v smer sodobne, nove, drugačne, vseživljenjske šole 21. stoletja brez ocen. Vsega tega, kar počnemo danes še bolj intenzivno »formativci«, torej tisti, ki nam je formativno spremljanja znanja oz. učenčevega napredka znanja pomembnejše od številke, ki ne pove ničesar.

PRVA SPREMEMBA

A) Kaj bom spremenila?

Najprej sem poučevala v oddelku podaljšanega bivanja od 5. do 8. razreda osemletne osnove šole, ki so ga obiskovali učenci vseh teh razredov. Zelo različni med seboj, eni so hodili zato, da bi napisali domačo nalogo, eni so bolj ali manj čakali na popoldanske aktivnosti, eni, ker so se slabo učili in je šola v tem videla, da bi jim tako lahko pomagali in bi se v manjši skupini in ob pomoči učiteljice lahko učili.

Nekateri so se želeli samo družiti ... Jaz pa sem dobila navodilo, načrt, cilje, kaj moram. Hvala bogu, nikoli mi nihče ni rekel, kako moram, zato sem imela proste roke. In takoj sem se zavedala, da ne bo šlo kar tako, da bom vstopila v razred in razdelila naloge po programu dela v oddelku podaljšanega bivanja.

Napočil je trenutek prve preizkušnje in dokazovanja sami sebi. Morda ni narobe, če povem, da sem to službo dobila zato, ker s prejšnjo učiteljico niso bili zadovoljni, saj so se nenehno pojavljale težave.

Prva sprememba:

- Napravila sem si načrt dela in zastavila jasne cilje, ki sem jih morala izpeljati z vsemi. **Torej prva sprememba, ki sem jo napravila, je bila misel v moji glavi in trenutek, ko sem se zavedla, da bom morala napraviti akcijski načrt najprej zase.** Vzela sem si nekaj časa, da sem učence spoznala, v tem času sem se z njimi veliko pogovarjala, jih spraševala, se igrala, jih spoznavala, se povezovala z njimi in njih med seboj. Tako sem dobila vpogled v skupino. **Opravila sem posnetek stanja, ki sem ga dobila v razredu.**
- Vpogled v skupino mi je omogočil, da sem uvidela, kako bi morda lahko organizirala delo (začela sem poskušati). **Začela sem raziskovati različne možnosti organizacije pouka v tako različni skupini, pri tem so mi pomagali pogovori s kolegicami, dodatna strokovna literatura, začela sem raziskovati in se izobraževati ter preizkušati.**

In v tistem hipu sem vedela, kaj želim spremeniti. Spremeniti sem želela način dela, kar je zahtevala zelo raznolika skupina učencev, različno starih, z različnimi interesi, zmožnostmi in zahtevah po ciljih, ki jih je bilo treba doseči. **In sedaj, ko pogledam tako nazaj, z distanco, se šele zavedam, da sem že takrat, ne da bi mi kdorkoli kadarkoli kaj takšnega omenil, vedela, da moram vsakega učenca obravnavati kot posameznika z vsemi njegovimi lastnostmi, da moram pouk diferencirati, individualizirati.**

Formativno spremljanje je pedagoški dialog učitelja in učenca za soglasno, skupno usmerjanje razvoja učenja posameznika. (Projektna skupina ZRSS, Portorož, 13.–15. 11. 2006.)

B) Zakaj bom to storila?

To sem storila, ker sem želela, da bi učenci začeli videti smisel v prihajanju v OPB in da bi zaznali namen, čemu prihajajo tja. Zakaj je zanje dobro, da opravijo nekatere naloge v šoli, in kako se bo to odražalo pri njihovem šolskem delu. Želela sem doseči, da bi učenci radi prihajali v OPB in da bi spoznali, da je zanje to še nekaj, kar jim lahko pomaga pri njihovem lastnem napredku (učnem ali življenjskem).

Formativno spremljanje vpliva na spremembo organizacije pouka, omogoča humano urejanje pouka: v oddelku je bil problem, imeli smo cilj, treba je bilo preveriti predznanje, temu dodati lastno ustvarjalnost, vse to smo lahko dosegli s komunikacijo, tako da smo imeli voljo, moč in intuicijo. Tako sem pouk naenkrat organizirala po načelih formativnega spremljanja.

C) Kako mislim, da se bom tega lotila?

Vsakega učenca sem vprašala:

- ◆ Zakaj obiskuje OPB? ► Kaj bi rad počel? Kaj si želi? Kako bo to dosegel?
- ◆ Tako smo dobili osebne načrte (učenčev osebni načrt dela), iz katerih sem gradila/so gradili naprej. Zavedanje o tem, kaj hočem in kam grem, je že pol opravljenega dela.
- ◆ Dogovorili smo se, da bo skušal vsak svoj načrt dela izpeljati.

Danes vem, da sem **diagnosticirala** zatečeno stanje posameznika, njegova šibka in močna predznanja, znanja, da sem jim dala priložnost, da **načrtujejo** svoje učenje in imajo **nadzor** nad njim. Z dajanjem navodil za učenje sem zadovoljevala njihovo potrebo po učenju in jih s **povratno informacijo** spodbujala in ne ocenjevala. Povratna informacija v času spremljanja razvoja učenja je sporočilo o dosegu cilja in navodilo za doseganje vmesnih potrebnih znanj. (Posvet, Ocenjevanje znanja, Postojna, 28. in 29. marec 2007.)

Delo je začelo teči:

- Učenci so delali vsak po svojem načrtu, ki so si ga dnevno prilagajali glede na obveznosti in cilje skupine.
- Na začetku smo se pogovorili, kdo mora kaj napraviti, kako bo to napravil, ali potrebuje pomoč učitelja, ali mu lahko pomaga starejši sošolec, ali bo šel v knjižnico ...
- Na koncu dneva je vsak napravil analizo opravljenega dela, od mene pa je dobil povratno informacijo o svoji uspešnosti.

Ker je bila to povratna informacija takoj in je govorila o doseženem ter kaj in kako bi morda še lahko, da bi bilo še boljše, so dobili t. i. **aktualno povratno informacijo**.

Moja prva sprememba je obrodila sadove in bila je tudi opažena s strani kolegic, kajti učenci so opravljali svoje obveznosti, se učili in naučili v skladu s svojimi sposobnostmi ter dosegali temu primerne rezultate. Tudi vodstvo šole je zaznalo spremembo, hitro po mojem prihodu nas je obiskala pomočnica ravnatelja, ki je spremljala naš pouk oz. dan v OPB. Učenci so bili deležni pohvale, kar jim je pomenilo zelo veliko. Tudi sama sem v resničnem okolju doživela svoj prvi uspeh, na katerega sem čakala.

Danes bi tej prvi spremembi lahko rekla **poučevanje na več ravneh hkrati**.

DRUGA SPREMEMBA

A) Kaj bom spremenila?

Ko sem dobila priložnost za poučevanje slovenščine v osemletki, sem se odločila, da ne bom poučevala tako, kot so učili mene. Učili se bomo aktivno, tako da bodo delali učenci. Naloga ni bila lahka.

B) Zakaj bom to storila?

To sem storila zato, ker sem hotela, da učenci vedo, zakaj se nekaj učijo in kje v življenju jim bo to prišlo prav. Učenje slovenščine sem torej hotela osmisliti in ga postaviti v življenjski prostor učenčevega vsakdana izven šole in ne samo v učno okolje.

C) Kako mislim, da se bom tega lotila?

Tega sem se lotila počasi, sprva sem se veliko pripravljala na pouk, garala tudi med poukom skupaj z učenci, saj sem mislila, da moram nadzirati vsak korak slehernega posameznika in ga usmerjati. To me je izčrpavalo, a mi hkrati dajalo novo energijo, saj so bili učenci zadovoljni, rezultati visoki.

Učenje sem organizirala tako, da sem učence skušala **aktualno oskrbovati z navodili in viri za učenje**.

Poučevanje slovenščine pa je prineslo tudi preverjanje in ocenjevanje znanja. Če sem pouk lahko spremenila tako, da sem ga približala učencem, sem vedela in se zavedala, da bom morala spremeniti tudi način preverjanja in ocenjevanja znanja. Tukaj pa se začne nova zgodba, ki traja še danes. Seveda danes že težko ločim med poučevanjem, učenjem, preverjanjem in ocenjevanjem znanja, ker so se te stvari sčasoma pri pouku močno prepletle in postale tesno povezane. Sprememba samo na enem področju ni mogoča, kajti ena takoj potegne za seboj drugo itn.

II. POVZETEK (NOVA ZGODBA)

Preverjanje in ocenjevanje znanja je zelo občutljivo področje v procesu poučevanja in učenja, saj ga je najtežje napraviti tako objektivnega, da bi lahko v to zajel vse, ne da bi koga za karkoli prikrajšal ali nasprotno. S formativnim spremljanjem se zgodba obrne učencu in učitelju v prid.

Formativno preverjanje nima ene same (enotne) opredelitve.

- Je dinamična vsebinska in metodična podpora za procesno razvijanje učenja (Piaget in dr. 1978).
- Je vredna, ker pripelje do medsebojnega poslušanja in zaznavanja sporočil učenca in učitelja (Ramaprasad 1983).
- Je naravna, ker upošteva učenčeve interese (Black, William 1998).
- Je uporabna, ker je možno sproti, večkratno opredeliti merila uspešnosti glede na razvoj učenja posameznega učenca (Sadler 1989).
- Omogoča uravnavanje učnih strategij s strategijami poučevanja (Dassa 1990).
- Motivira za učenje višjih ravni znanj (Bonniol 1991).
- Spodbuja ustvarjalno učenje (Bandura 1991) ...

Formativno preverjanje znanja je najbolj naravna oblika preverjanja, če smiselno, v skladu s potrebami in pričakovanji posameznega učenca, uravnava merila uspešnosti posameznega učenca in skupine v skladu s predpisanimi standardi znanj oz. cilji vzgojno-izobraževalnega programa (Merill 1983).

Vrednost formativnega preverjanja je v opazovanju razvoja doseganja znanja in ustrezni podpori v procesu učenja (Tomić 2002).

Formativno preverjanje je kazalnik, kdaj morata učenec in učitelj preiti s stopnje preverjanja in utrjevanja v sklepno stopnjo ocenjevanja, merjenja dosežkov (Wood 1987).

Šele ko oba dejavnika ugotovita, da je učna snov usvojena, preideta od sprotnega formativnega preverjanja v končno, sumativno preverjanje.

Formativno preverjanje vpliva na kakovost vrednotenja učnega dosežka.

- Sumativna ocena je sintetična sodba, ki temelji na kontinuiteti opazovanja in spremljanja.
- Kakovostno sumativno oceno je mogoče oblikovati le na podlagi palete podatkov (dokazov) ter upoštevanja učenčevih sposobnosti (Boisivon 1995).

Zato pa je dinamično ocenjevanje znanja tisto, ki procesno spremlja učenje in rezultate, kar omogoča objektivnejše, natančnejše, predvsem pa popolnejše zbirke informacij za kvalitetnejše določanje vrednosti dosežkov in ne nazadnje celovitejši razvoj osebnosti (nadarjenosti) (Renzulli 1977, Sternberg 1994, 2003).

Formativno preverjanje znanja je demokratična oblika kontrolnega mehanizma (Kvale 1970).

Formativno preverjanje znanja ni le integralni del učenja in poučevanja, pač pa tudi ocenjevanja. Omogoča humanejše, bolj spontano in manj stresno končno preverjanje in ocenjevanje znanja (Wood 1987).

A) Preizkušanje

Moje vodilo pri delu je stalno preizkušanje drugačnega, evalvacija preizkušenega pri učencih, starših in sebi. To sem počela od začetkov svojega poučevanja in to počnem še danes.

Z učenjem slovenščine v osemletki sem takoj začutila, da moram znanje učencev spremljati in ne samo ocenjevati končnih izdelkov.

PRVI POSKUS

Izdelala sem si obrazec, sicer za končno oceno nekega izdelka, a sem spremljala, kako se učenec na to oceno pripravlja, in ga sproti usmerjala k izboljšanju izdelka. V obrazec pa sem si zapisala, v čem je dober, kje so njegove pomanjkljivosti, ga vzpodbudila, da je začel razmišljati o tem, kako bi pomanjkljivosti odpravil s tistim, v čemer je dober.

Primer ocenjevalnega obrazca iz leta 2003/2004

Ocenjevanje učenca/-ke

7. razred

1. ocenjevalno obdobje	2. ocenjevalno obdobje	3. ocenjevalno obdobje
<ul style="list-style-type: none"> • GN – Razumljivo in doživeto recitirajo / deklamirajo (UB) • PN – Pripoved o svojih doživetjih (NB)	<ul style="list-style-type: none"> • GN - Opišejo poljubno izbran kraj / državo (NB) • PZ – Analiza NB/UB + zaimki, sklanjatve	<ul style="list-style-type: none"> • GN - Obnovijo poljubno izbrano besedilo / knjigo / film (UB/NB) • PZ – Analiza NB/UB + glagol, predlog, števniki, stavek

Učenec/-ka: _____ Razred: 7. _____ Raven: _____

1. GOVORNI NASTOP					
Datum: _____					
Upoštevanje temeljnih značilnosti besedilne vrste	Ustreznost temi	Upoštevanje značilnosti slušnega prenosnika	Jezikovna pravilnost in ustreznost	Točke	Ocena
PISNA NALOGA					
Datum: _____					
2. GOVORNI NASTOP					
Datum: _____					
PREIZKUS ZNANJA					
Datum: _____					
3. GOVORNI NASTOP					
Datum: _____					
PREIZKUS ZNANJA					
Datum: _____					
DOMAČE BRANJE					
1.					
2.					
3.					
4.					
BRALNA ZNAČKA					
DOMAČE NALOGE					
1. konferenčno obdobje	2. konferenčno obdobje	3. konferenčno obdobje			

--	--	--

To je bil na nek način že mini portfolio, ki pa sem ga vodila jaz in ne še učenec sam, vendar je kazal na principe ocenjevanja znanja, kot jih priporoča formativno spremljanje: dobro poznavanje otroka, preverjanje predznanja, stalni dialog, povratna informacija, samoocenjevanje, smiselno učenje, sprotne informacije, načrt za delo, stil učenja, različne poti, jasen cilj.

DRUGI POSKUS

Kot učiteljica, ki pri svojem delu nikoli ne spi in vedno nekaj raziskuje, brska in je radovedna, torej takšna, ki želi svoje delo stalno izpopolnjevati in ga akcijsko raziskovati, sem naletela na Razvojno aplikativni projekt – Didaktika ocenjevanja znanja, ZRSŠ, leta 2006/2007, na katerega sem nas prijavila, ko sem na šoli zbrala ekipo, za katero se mi je zdelo, da prav tako že dela in da bi jo to lahko veselilo.

Na šoli sem se trudila zbrati projektno skupino, ki spodbuja inventivnost v okolju: išče ideje, ustvarjalno načrtuje akcije in njih spremljanje, reflektira vplive akcij, ugotavlja korist novosti, razširja spoznanja ... (N. Komljanc, Akcijsko raziskovanje – mehanizem za razvoj novosti, oktober 2007.)

V projekt smo bili sprejeti. Takrat sem bila zaposlena že na OŠ bratov Polančičev Maribor, kjer sem poučevala slovenščino v devetletki. (Svojo šolsko prakso pa sem pridno širila še na dveh šolah, kjer sem dopolnjevala učno obvezo, in sicer na OŠ Ivana Cankarja Maribor in OŠ Prežihovega Voranca Maribor.)

Z vstopom v projekt se je zame začelo novo obdobje. Obdobje, kjer je moje dotedanje delo začelo dobivati potrditev in tudi teoretične okvire in močne podporne stebre, na katerih sem lahko začela svoje poučevanje načrtno akcijsko raziskovati in graditi na temeljih teorije, podkrepnjene s prakso, ki jo je med nas vnašala ga. Natalija Komljanc in nas zastrupljala z najslastnejšo v razredu topečo se sladico, ki tekne vsakemu posamezniku.

Na uvodnih srečanjih sem se spoznala z osnovami teorije formativnega spremljanja (načeli ocenjevanja znanja, pomenom povratne informacije, preverjanjem predznanja – diagnostiko, načrtovanjem učenja, samoevalvacijo ...). Na osnovi teoretičnih spoznanj pa sem začela posamezne stvari tudi bolj načrtno in premišljeno vnašati v vsakdanjo prakso poučevanja.

Spoznala sem model, ki so nam ga priporočili, vendar sem ga skozi leta svojega poučevanja spreminjala.

Na tem mestu se mi zdi zelo pomembno poudariti, da sem spremljanje učenčevega znanja prenesla na učenca in sta znanje in napredovanje od tega trenutka postala njegova skrb in njegova odgovornost. Učenec je prevzel odgovornost za svoje uspehe in neuspehe, kot učiteljica pa sem mu ves čas na razpolago in se trudim, da **dodam nekaj malega in to v toliki meri, kot učenec potrebuje ravno v pravem trenutku.** (Vigotski)

S tem ko je učenec prevzel odgovornost za svoje znanje, se je posledično dvignila tudi motivacija za delo in uspeh je/je bil višji.

Že veliko prej sem vedela, v tem obdobju sem dobila samo še potrditev, da mora učenec glavnino dela opraviti v šoli. Tako sem spremenila tudi način dela in kaj učenec potrebuje za pouk slovenščine.

Potrebščine so: mapa, zvezek (ki sem ga sedaj čisto opustila od 7. do 9. razreda), tri pisala (modro nalivno pero, zeleno in rdeče pisalo), delovni zvezek in berilo.

Imamo:

- mapo, ki je portfolio učenca (delovna zbirka in zbirka dosežkov),
- zvezek (v 6. razredu učenci uporabljajo za pisanje snovi),
- modro pisalo uporablja učenec, kadar dela samostojno,
- zeleno pisalo uporablja učenec, kadar si pri delu pomaga z dodatnimi viri (učiteljem, sošolcem, učbenikom, spletom ...),
- rdeče pisalo uporablja učenec, kadar popravlja in kadar zapisuje ugotovitve, ki so pravilne,
- delovni zvezek in berilo uporabljamo po potrebi (različna),
- veliko je učnih listov, ki jih učenci izdelajo sami, in drugega didaktičnega materiala, ki se zbira v mapah.

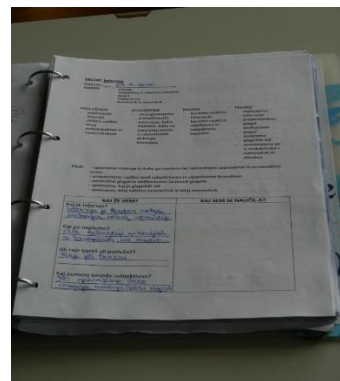
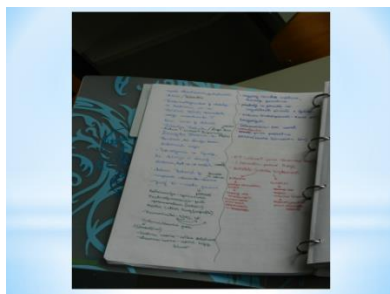
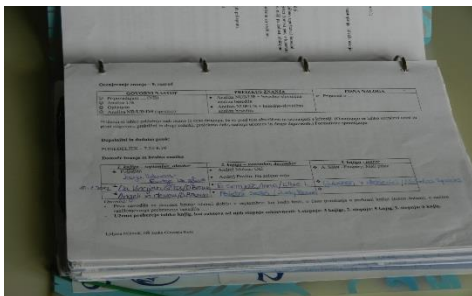
Potrebščine učenci puščajo v šoli, domov odnašajo samo tisto, kar potrebujejo za domače delo, saj velikokrat sami pripravljajo dodatne materiale za pouk.

Polica v šoli, na kateri učenci puščajo potrebščine

Portfolio – delovna mapa in mapa dosežkov

+

Model, ki so nam ga pokazali in iz katerega sem izhajala

Učenec:

Učiteljica:

Datum zapisa:

Razred:

Močna predznanja / Kaj že znaš?	Šibka predznanja / Kaj bi se rad naučil?	P R E D Z N A N J E
Vsebina učenja (Kaj?)	Proces učenja (Kako?) / Kako bi se rad učil?	C I L J I
Delovna zbirka dosežkov / Pokaži, kaj znaš?	Predstavitvena zbirka dosežkov / Oceni svoje delo	D O S E Ž K I
Razno		

Modeli, ki so nastajali v teh letih in se spreminjali in se spreminjajo glede na potrebe in nova spoznanja.

Model A – Kombinacija ocenjevalnega obrazca in obrazca formativnega spremljanja znanja

Seveda nisem mogla vsega takoj prepustiti učencem, kajti to ni v moji naravi, saj sem tip učiteljice, ki želi imeti stvari pod nadzorom in vajeti v svojih rokah, a sem ponosna nase, ker se mi je sčasoma le uspelo spremeniti. Taka svoboda je prinesla v razred še več ustvarjalnosti. Vendar ta svoboda ne pomeni anarhije, še vedno je vse načrtovano in premišljeno, a sedaj veliko bolj z občutkom za učenca in drugačnost posameznika, naravnano na poti do najvišjega možnega cilja za posameznega učenca.

Model B – Obrazec sklop

S tem obrazcem sem učencem povedala, **kaj se bomo učili, katere cilje moramo doseči, preverili smo predznanje, ugotovili močna in šibka področja** in začeli z delom. Načrtovali, a še vedno preveč učiteljica.

SKLOP: Opis kraja in države

Datum: _____

- VSEBINE:**
- Opis kraja
  - Opis države
  - Sklanjatve (moška, ženska, srednja)

POSLUŠANJE / GLEDANJE	GOVORJENJE	BRANJE	PISANJE
- gledamo video posnetek o Sloveniji (opis)	- razumemo prebrana in gledana besedila in se o njih pogovarjamo ter iščemo skupne značilnosti	- beremo opise krajev	- pišemo opis kraja in države - sklanjamo samostalnike in jim določamo sklanjatve

- CILJI:**
- spoznamo opis kraja
  - spoznamo opis države
  - spoznamo samostalniške sklanjatve

KAJ ŽE VEM?	KAJ SEM SE NAUČIL/-A?
1. Naštej značilnosti opisa. _____	
2. Kaj veš o svojem kraju? Napiši čim več. _____	
3. Napiši vse, kar veš o državi Sloveniji. _____	
4. Naštej sklone in vprašalnice slovenskega knjižnega jezika. _____	

Model C – Obrazec sklop

Spremljala sem svoje delo, ga evalvirala, samoocenjevala, prav tako delo učencev, in si ugotovitve zapisovala. Dobro sem ohranjala, neuspešno sem spreminjala in skušala izboljšati, zato se je tudi spreminjal Obrazec sklop.

Ob spremljavi sem ugotovila, da učenci premalo načrtujejo proces učenja, še vedno sem ga preveč sama, zavestno sem želela, da začnejo ločevati med delovno zbirko in zbirko dosežkov. Dodala sem še vzpodbudo, da so zavestno začeli **razmišljati o svojih ciljih** in ne samo o doseganju skupnih. S tem sem vpeljala bolj načrtno diferenciacijo na zavedni ravni učenca.

SKLOP: OBLIKOSLOVJE

Datum: _____

Močna predznanja / Kaj že znaš?	Šibka predznanja / Kaj bi se rad naučil?	P R E D

		Z N A N J E
Vsebina učenja (Kaj?)	Proces učenja (Kako?) / Kako bi se rad učil?	C I L J I
<ul style="list-style-type: none"> - Opis - Samostalnik - Sklanjatve (moške, ženske, srednje) - <u>Predlog</u> - <u>Zaimki (vprašalni, kazalni, svojilni, povratni svojilni, oziralni)</u> - Števniki - <u>Glagol (glagolski naklon – povedni, velelni, pogojni)</u> 		
Delovna zbirka dosežkov / Pokaži, kaj znaš.	Predstavitvena zbirka dosežkov / Oцени svoje delo.	D O S E Ž K I
MOJI CILJI	CILJI TEMATSKEGA SKLOPA	
	<ul style="list-style-type: none"> - Ponovimo vedenja o samostalniku, pridevniku, glagolu, zaimku, števniku. - Spoznamo sklanjatve, predlog, vrste zaimkov, glagolski naklon. - Besedne vrste prepoznavamo, jim določamo oblikoslovne lastnosti in jih ustrezno rabimo v povedi. - Pregibamo – sklanjamo, stopnjujemo, spregamo. 	

Model Č – Obrazec sklop

S prikazom teh različnih modelov želim poudariti, da je spremeniti svoje poučevanje in model poučevanja dolgotrajen in vedno spreminjajoč se proces glede na dano situacijo.

Če dobro pogledamo model Č, lahko vidimo, da sem **dodala še samooceno in načrt dela za odpravo pomanjkljivosti.**

SKLOP: SKLADNJA, SPOROČANJE

Datum: _____

Močna predznanja / Kaj že znaš?	Šibka predznanja / Kaj bi se rad naučil?	P R E D Z N A N J E											
Vsebina učenja (Kaj?)	Proces učenja (Kako?) / Kako bi se rad učil?	C I L J I											
<ul style="list-style-type: none"> - Poved, stavek, stavčni členi, opis ----- - Opis naprave - Opis postopka - Podredno zložena poved (glavni in odvisni stavek) - Odvisniki (osebkov, predmetni, krajevni, časovni, načinovni, vzročni, namerni, pogojni, dopustni, prilastkov) 													
Delovna zbirka / Zbirka dosežkov / Pokaži, kaj znaš.	Predstavitvena zbirka dosežkov / Oцени svoje delo.	D O S E Ž K I											
<p>Kaj vse se je nabralo v tvoji delovni zbirki?</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th style="width: 50%;">Delovna zbirka</th> <th style="width: 50%;">Zbirka dosežkov</th> </tr> </thead> <tbody> <tr><td>-</td><td>-</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td></tr> <tr><td>-</td><td>-</td></tr> </tbody> </table>	Delovna zbirka		Zbirka dosežkov	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Delovna zbirka	Zbirka dosežkov												
-	-												
-	-												
-	-												
-	-												
-	-												
MOJI CILJI	CILJI TEMATSKEGA SKLOPA												
	<p>Učenec ima zmožnost kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil (opis naprave, opis postopka):</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekoče in primerno hitro tiho/glasno bere in razume besedila, 												

	<ul style="list-style-type: none"> - razume govornega/poslušana besedila, - določi okoliščine nastanka besedila (sporočevalca, naslovnika, sporočevalčevo čustveno razmerje do predstavljene predmetnosti), - določi sporočevalčev namen, temo besedila, podteme/ključne besede in bistvene podatke ter jih oblikuje v obliki miselnega vzorca, dispozicijskih točk ipd., - obnovi besedilo, - ...
--	---

Model D – Obrazec sklop

Pomembno je tudi, kako učenca nekaj vprašamo, da dobimo ustrezen odgovor, zato sem poskusila tudi s spremembo dikcije nagovarjanja (Kaj že znam?, Kaj bi se rad naučil?). V obrazec sem dodala še, kaj naj bi učenci že znali, kaj se bomo novega naučili.

SKLOP: POVED, STAVEK, ZLOŽENA POVED – ODVISNIKI

Datum: _____

Kaj že znam?	Kaj bi se rad naučil?	P R E D Z N A N J E							
Vsebina učenja (Kaj?)		C I L J I							
<ul style="list-style-type: none"> - Poved (enostavčna, večstavčna), izražanje razmerij, stavek, stavčni členi, opisi, razlaga nastanka pojava ----- - Nasvet strokovnjaka - Podredno zložena poved (glavni in odvisni stavek) - Odvisniki (osebkov, predmetni, krajevni, časovni, načinovni, vzročni, namerni, pogojni, dopustni, prilastkov) Raba vejice v zloženi povedi 									
Delovna zbirka / Zbirka dosežkov / Pokaži, kaj znaš.	Predstavitvena zbirka dosežkov / Oceni svoje delo.	D O S E Ž K I							
Kaj vse se je nabralo v tvoji delovni zbirki?	Oceni svoje delo.								
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 50%; text-align: center;">Delovna zbirka</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">Zbirka dosežkov</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">-</td> <td style="text-align: center;">-</td> </tr> </table>	Delovna zbirka		Zbirka dosežkov	-	-	-	-	-	-
Delovna zbirka	Zbirka dosežkov								
-	-								
-	-								
-	-								

-	-		
-	-		
MOJI CILJI		CILJI TEMATSKEGA SKLOPA	
		<p>Učenec ima zmožnost kritičnega sprejemanja enogovornih neumetnostnih besedil (opis naprave, opis postopka):</p> <ul style="list-style-type: none"> - tekoče in primerno hitro tiho/glasno bere in razume besedila, - razume govorjena/poslušana besedila, - določi okoliščine nastanka besedila (sporočevalca, naslovnika, sporočevalčevo čustveno razmerje do predstavljene predmetnosti), - določi sporočevalčev namen, temo besedila, podteme/ključne besede in bistvene podatke ter jih oblikuje v obliki miselnega vzorca, dispozicijskih točk ipd., - ... 	

Model E – Obrazec sklop

SKLOP: POEZIJA – PREŠEREN.doc

Datum: _____

Močna predznanja / Kaj že znaš?		Šibka predznanja / Kaj bi se rad naučil?	P R E D Z N A N J E
Vsebina učenja (Kaj?)		Proces učenja (Kako?) / Kako bi se rad učil?	C I L J I
<ul style="list-style-type: none"> - ponavljanje, - poosebitev/poosebljenje, - ljubezenska tema(tika), - lirski in epski pesem, - ritem, - onomatopeja/podobnoglasje, - nagovor, ogovor, - pretiravanje, - inverzija, 	<ul style="list-style-type: none"> - socialna tema(tika), - kitica: - štirivrstičnica, - trivrstičnica, - rima, - refren, - primera, - okrasni pridevek, - stopnjevanje 		

<ul style="list-style-type: none"> - <u>France Prešeren, Povodni mož*</u> - France Prešeren, Turjaška Rozamunda - France Prešeren, Apel in čevljar - France Prešeren, Krst pri Savici - balada - romanca - sonet - ep - France Prešeren (življenje in delo) 			
Delovna zbirka / Zbirka dosežkov / Pokaži, kaj znaš.		Predstavitvena zbirka dosežkov / Oceni svoje delo.	D O S E Ž K I
Kaj vse se je nabralo v tvoji delovni zbirki?		Oceni svoje delo.	
Delovna zbirka	Zbirka dosežkov	Načrt dela – Kako bom odpravil/-a pomanjkljivosti?	
-	-		
-	-		
-	-		
-	-		
MOJI CILJI		CILJI TEMATSKEGA SKLOPA	
		Učen-ec/-ka: Interpretativno glasno in tiho bere književna besedila ter samostojno govori/piše o književnem besedilu/predstavi. ...	

Kdaj učenec dobi v roke Obrazec sklop?

Po preverjanju predznanja, v procesu učenja in po obravnavi učnega sklopa.

Zakaj?

Po preverjanju (pred)znanja šele ve, kje se nahaja:

- kaj zna,
- kje so njegova močna in šibka znanja,
- načrtuje proces učenja.

Po preverjanju (pred)znanja začnem tudi sama **načrtovati proces učenja** glede na ugotovitve, ki jih je prineslo preverjanje, diferenciram in individualiziram pouk glede na izkazano stanje.

Med učenjem učenec beleži, dopolnjuje obrazec s strategijami učenja, delovno zbirko, zbirko dosežkov, osebnimi cilji ...

Zakaj sem se odločila za tak način?

Zaradi večje preglednosti.

Čemu sem se odločila za tak način?

Da bi učenci lažje spremljali svoje učenje na zavestni ravni.

S tem načinom dela na najboljši možni način dosegam **Načela ocenjevanja in načrt formativnega spremljanja v procesu formativnega spremljanja.**

Načela ocenjevanja

TEORIJA – NAČELA	PRAKSA – NAČRT
<ul style="list-style-type: none"> ◆ večsmerna komunikacija ◆ odpravljanje šibkosti ◆ predstavljanje naučenega in zbiranje podatkov ◆ povratna informacija ◆ vrednotenje dosežkov	<ul style="list-style-type: none"> • spremljanje šibkosti in močnih znanj (diagnostika) • zagotavljanje kontakta med učnimi stopnjami • zagotavljanje povratne informacije o razvoju znanja

(N. Komljanc, Didaktika ocenjevanja - Načrt razvojno aplikativnega projekta, 19. junij 2007, Ljubljana, 1. strokovno srečanje, ZRSS.)

Proces formativnega spremljanja

DIAGNOSTIKA PREDZNANJA	šibka znanja	močna znanja
PROCES UČENJA IN POUČEVANJA	vsebina (kaj) učenja in poučevanja	stil oz. strategije (kaj) učenja in poučevanja
FORMATIVNO SPREMLJANJE	predstavljanje naučenega, zbiranje podatkov	sumativno povzemanje dosežkov (naučenega)

(N. Komljanc, Didaktika ocenjevanja - Načrt razvojno aplikativnega projekta, 19. junij 2007, Ljubljana, 1. strokovno srečanje, ZRSS.)

B) Izkušnja

Moja izkušnja traja že od leta 1993 (na nezavedni ravni) oziroma od leta 2006 (zavestno – teoretično podkrepljeno in z usvajanjem vedno novih in novih znanj) in je presegla vsa pričakovanja.

S to izkušnjo se je izboljšala kakovost šolskega učenja, poučevanja in ocenjevanja razvoja učenja posameznega učenca. Vodenje učenja je prevzel učenec in učitelj tako sledi snovno učencu.

V razredu je več samostojnega učenja, večji interes za sodelovanje in s tem so tudi prikazi doseženega znanja ustvarjalnejši (predstavitve so bolj doživete).

C) Spoznanje

Spoznala sem, da drugače sploh ne bi več mogla učiti. Vem, da me pri mojem delu ne more omejevati nič več, ker to, kar pri pouku počnem(o), prinaša rezultate in zadovoljne učence in energijsko polno učilnico z učenci in učiteljico z vedno novimi idejami.

Življenje je izzivalna pustolovščina.

**Če se znamo soočiti s spremembami in se svobodnega duha spopadamo z
usodo,
smo nepremagljivi.
(Helen Keller)**

OŠ Janka Glazerja Ruše

Ljiljana MIĆOVIĆ STRUGER, prof. slovenskega jezika s književnostjo

Formativno spremljanje Martine Šumer

UVOD

Moje ime je Martina Šumer in sem profesorica razrednega pouka na OŠ Janka Glazerja Ruše, kjer trenutno poučujem v 2. razredu. Kot otrok se učenja nisem veselila, pa me je kljub temu življenje pripeljalo ravno na pot, na kateri je učenje vsakdanjik. Zaključila sem srednjo vzgojiteljsko šolo in študij na Pedagoški fakulteti v Mariboru in tako postala diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok. Svojo pot sem nadaljevala v vrtcu, kjer sem se tudi zaposlila. Delo z najmlajšimi me je navdušilo in napolnilo. Ob delu sem spoznala vrednote, ki so bile kasneje pomembne, da sem pot nadaljevala v prosveti. Držim se načela: »Kakor se bo mladika v otroštvu nagnila, tako bo rastla celo življenje.« Otroštvo je najpomembnejše, saj oblikuje otroke in jim da smernice za delo v prvem razredu. Če bi le bilo možno, bi kar ostala v prvem razredu. Sem med mlajšimi učiteljicami in še spoznavam formativno spremljanje. Načela in inovativnosti FS me navdušujejo. V pouk rada vnašam novosti, nadgrajujem svoja znanja in jih preizkušam. Rada imam akcijo.

Ob delu sem kasneje nadgradila znanje na Pedagoški fakulteti v Ljubljani in pridobila naziv profesorica razrednega pouka. Bilo je naporno, a ves trud je bil poplačan.

Motivacija in vodilo mojega življenja je šport, pri čemer moram izpostaviti borilne veščine. Že kot otrok sem se začela ukvarjati s karatejem in z njim se ukvarjam še danes, saj iz njega črpam moč, ideje, energijo. Tako vzgajam tudi svoja otroka in želim to pozitivno energijo prenesti na učence, oziroma v svoje poučevanje. Zdrav duh v zdravem telesu je bistven, tako za učitelja kot za učenca.

Veliko delam na medsebojnih odnosih. Enostavno gradim in izhajam iz otrok. Iščem otrokovo ustvarjalnost, izvirnost in jo poskušam nadgraditi. Vsakodnevno v jutranjem krogu ponovimo obljube razreda. Učence pripeljejo k večji sproščenosti, doslednosti, pravičnosti in k upoštevanju pravil.

Za dobro in kvalitetnejše delo je potrebno v oddelku manjše število otrok. S tem bi bilo omogočeno delo po manjših skupinah (sodelovalno učenje), pri katerem je zelo dobro razvidno učenčevo predznanje, znanje in dojetje novega. V primeru sodelovalnega učenja in samostojnega raziskovanja je pridobljeno znanje boljše, bolj podrobno in dolgotrajnejše. Prav tako imajo učenci za takšno delo več motivacije. Pri poučevanju se poslužujem različnih metod dela, primernih za posamezne ure. Posamezne metode so se izkazale kot uspešne, vendar bi kljub temu pri določenih

dodala tako imenovane gibalno-sprostitutvene vložke. (Na primer: Pri uri slovenščine, kjer se učimo velike tiskane črke, mora učenec črko najprej spoznati, se jo naučiti pisati in nato še gibalno prikazati. To stori tako, da vstane in jo s telesom prikaže. Ko učenci spoznajo več črk, jih na koncu ure ob morebitni glasbeni spremljavi z gibanjem prikažejo, kot jim je naročeno.) Gibalni vložki so možni tudi pri drugih urah, tako bi pri matematiki na podoben način spoznavali števila ali različne računske operacije. Menim, da bi bila ura tako zanimivejša, učenci bi imeli boljšo motivacijo in z delom bi tako nadaljevali z večjo koncentracijo. Lažje bi vzdržali med šolskimi klopami in bolje sprejemali sveže informacije.

Vsak otrok ima potrebo po gibanju, fizični aktivnosti, kar bi z mojo spremembo lahko pridobili med poukom. Bojim se le, da se ob povečanem številu učencev v razredu ta metoda ne bi tako dobro obnesla zaradi prostorskih težav. Tako bo onemogočeno delo po skupinah in samoocenjevanje učenčevega znanja.

Martina Šumer, prof.

OŠ Janka Glazerja Ruše

Formativno spremljanje Mateje Peršolja

MOJA ZGODBA

Kdo sem in kaj mi je vredno

Izhajam iz učiteljske družine. Dedek, mama, teta, stric so bili učitelji. Za razliko od ostalih otrok nisem nikoli sanjala, da bom učiteljica. Ravno nasprotno, vedno sem se temu upirala in nisem vedela, kaj bom, ko bom velika. Bolj ko se je bližal čas odločitve, manj mi je bilo jasno, kaj bom počela v življenju.

Po koncu osnovne šole sem se vpisala na naravoslovno gimnazijo. Mentorica planinskega krožka, katerega članica sem bila že od vstopa v šolo, me je povabila v planinsko društvo. Vključila sem se v mladinski odsek, kjer sem pomagala pri vodenju izletov in taborov. Omogočili so mi usposabljanja na tečajih gorništvu in vodniških tečajih. V nekaj letih sem odkrila, da imam talent za organizacijo, vodenje in poučevanje. Preko vodenja različnih skupin v gore sem spoznala, da so mi otroci še posebej blizu. Predvsem najstniki. Tako sem se po končani gimnaziji odločila za pedagoško smer. Matematika je bila bolj stvar izbire fakultete, ki mi je bolj ustrezala. Hribi so mi bili vedno blizu.

Že kot otrok sem vzljubila družinske nedeljske izlete na Kras in poletne počitnice v Bohinju. Ves čas študija sem se posvečala vodenju otrok v gore, vodenju mladinskega odseka pri planinskem društvu in bila članica Upravnega odbora Mladinske komisije pri Planinski zvezi Slovenije, kjer sem vodila Pokrajinski odbor mladinskih odsekov Posočja.

Gore in narava mi še danes predstavljajo sprostitev. Prav tako spremljanje in vodenje otrok v gore. Čeprav z leti (nisem še stara, sem pa v gorništvu od 15. leta) čutim, da nimam več toliko energije, da potrebujem čas zase in potrebujem nove, drugačne izzive.

Vsaki stvari, ki jo počnem v življenju, se rada stoodstotno posvetim, če verjamem vanjo. Kot ženska lahko delam več stvari hkrati in imam dovolj energije, za kar poskrbim z redno aktivnostjo v naravi. V času šolanja šola zame ni bila nikoli vse, vedno sem počela še kaj zraven. To mi je prineslo veliko več izkušenj, ki mi koristijo v življenju. Zato k temu spodbujam tudi svoje učence. Da se udeležujejo na različnih področjih in poiščejo, kaj jih veseli. Prav zato nikoli nisem verjela v tako šolo, kot je, ker ponuja premalo izkušenj za življenje in je skrčena (vsaj v mojem času je bila) na znanje in obdelavo učnega načrta. Sodobna nevroznanost dokazuje, da imata kognitivni in afektivni del enak vpliv na razvoj možganov. Emocije in kognicija so v možganih nerazdružljivo povezane (Hinton, Fischer, 2010). Zaradi tega tudi danes iščem nove izzive in si želim drugačno šolo.

Moja pot razvoja

Razočaranje nad šolskim sistemom je bilo najmočnejše ob začetku poučevanja. Kot učiteljica sem prišla poučevati v popolnoma drugačne razmere, kot sem jih poznala iz svojega šolanja. Rastla sem v socialistični šoli, v kateri je bil učitelj »bog«. Vedno je vse vedel, vse imel prav in nisi smel ugovarjati. S temi prepričanji sem šla tudi čez srednjo šolo. Ko sem sama začela poučevati, so se pričakovanja o učitelju, ki ima vedno prav in ga vsi poslušajo, sesula. Ob sličici biti prijazna učiteljica, ki veliko

nauči, veliko zahteva in učenci dobro znajo, se je moj ideal učitelja popolnoma sesul. Prijaznost, urejeni razredi in znanje pri meni ni šlo skupaj. Z vzorci poučevanja in izkušnjami, ki sem jih pridobila v življenju, si nisem mogla pomagati oz. sem odnose z učenci v razredu še poslabšala in z njimi nisem bila zadovoljna. V par letih se je moja slika o prijaznem učitelju, ki veliko nauči, sprevrgla v bitko, pregovarjanje za učenje in pisanje nalog, grožnje (z ocenami, obvestili staršem ...). Zatekla sem se v psihologijo zunanjega nadzora, v kazni, grožnje, nagrade, jamranje ... Frustracija je bila zaradi razkoraka med realnostjo in pričakovanji velika. Ko sem zaznala, da moram ukrepati, sem začela iskati. S svojim iskanjem boljše poti poučevanja in željo po tem, da bi spremenila učence in starše, da bodo bolj po »moji meri«, sem začela delati v inovacijskih projektih. Z akcijskim raziskovanjem sem po par letih dela odkrila, da spreminjam sebe, ne učencev, in da se razmere v razredu začenejajo spreminjati. Učenci postajajo bolj aktivni, ne le pasivni sprejemniki, bitka in vojna za moč pa postaja sodelovanje. Vmes sem zamenjala šolo.

Nova služba mi je ponudila priložnost za usposabljanje na osebni rasti – teoriji izbire (W. Glasser). Po par letih dela na svojih prepričanjih sem zaznala svoj problem. Poleg psihologije zunanjega nadzora in razdiralnih navad sem se znašla znotraj Karpmanovega trikotnika, kjer sem enkrat igrala žrtev, drugič prisiljevalca, tretjič reševalca. Ko sem to prepoznala, sem bila že na poti ven in začela uporabljati psihologijo notranjega nadzora ter postala vodja, strokovnjak in sodelavec. Takrat se je zgodil preobrat, ko je prijaznost lahko šla z roko v roki z znanjem, delom učencev in sodelovanjem. Seveda so bila ob tem potrebna leta dela na sebi, raziskovanja na področju odnosov, spremembi prepričanj, ustaljenih vzorcev in slik, spremembi vodenja, spremljanja napredka učenca in ocenjevanja. S formativnim spremljanjem, skrbjo za dobre odnose, sprejemanjem in pravo komunikacijo smo z učenci postali partnerji pri delu. Danes jim lahko predstavim idejo, lahko se pogovarjamo, kako jo bomo izpeljali, in preizkušamo nove stvari. To vnaša v pouk in učenje nove dimenzije, ki jih skupaj z učenci odkrivam tudi sama. Zdelo se mi je, da kar naenkrat nimam več omejitev, in polje se je na široko odprlo ustvarjalnim zamislim.

Vsega tega ne bi bilo, če na šoli ne bi bilo odličnega vodenja z zgledom in omogočanja samorazvoja in samoregulacije. Ko enkrat to doživiš, ko spoznaš, kako dobro se počutiš, želiš to omogočiti tudi svojim učencem. Le v glavi so prepreke in ovire sistema, v katerem smo rastle in v katerem delamo, a tudi te so premagljive.

Moje spremembe

V dvanajstih letih dela sem spremenila že veliko stvari. Od behavioristične učiteljice »ex cathedra«, ki deluje s pozicije moči in pričakuje, da bodo učenci naredili, kar reče, sem postala konstruktivistka in humanistka, učiteljica, ki ne predava več, ampak organizira dejavnosti tako, da učenci izgrajujejo znanje, pridobivajo izkušnje. Učiteljica, ki učence razume in se prilagaja. Seveda ne gre vedno enako uspešno. Kot v življenju so odstopanja navzgor in navzdol. Izziv mi je iskanje novih in drugačnih poti, po možnosti izven okvirov obstoječega. Na šoli in postopoma v slovenski prostor sem vpeljala govorilne ure za učence, ki so nadomestile dopolnilni pouk. Na govorilne ure pridejo učenci pripravljeni, z željo po znanju. Posvetim se vsakemu posamezniku in njegovim potrebam. To bi si želela tudi znotraj pouka, kar mi uspe s 15 učenci, s 25, kolikor jih je v 6. in 7. razredu, pa ne, ker jih je preveč, časa pa premalo. Pri učencih iščem znanje. Če odkrijem neznanje,

jim pomagam z individualnimi nasveti in počakam, da z delom in trudom pokažejo znanje. Želim si vpeljati še nove dimenzije v učenje matematike, izražanje, doživljanje, čutenje, s katerimi lahko dosežemo prijetno izkušnjo in trajnejšo zapomnitev. Ne želim skrčiti matematike na dril, trening in vajo. Vpeljala sem sprotno spremljanje znanja s kakovostno povratno informacijo in ena prvih razvila svoj model s samoregulacijo učenja, ki ga uspešno diseminiram kolegom ob različnih priložnostih. Na različnih posvetih in seminarjih prepoznavam, da ga je sprejelo in oplemenitilo precej uporabnikov.

Spremenila sem sebe kot človeka, svoja prepričanja. Bila sem avtoritativna učiteljica, ki ima vse pod nadzorom, kot človek sem težko sprejemala druge, jih prepogosto sodila in obsojala. Z delom na sebi sem spremenila svoj pogled na svet in odkrila novo moč. Seveda moja pot razvoja še zdaleč ni končana. In ravno to je izziv in lepota življenja. Več kot vem, več kot znam, več idej in izzivov je še pred menoj.

Moja vizija

V prihodnosti si želim šolo, ki nima razredov, ki nima številčnih ocen, ampak sledi otroku na njegovi. Šolo, ki omogoča varne razmere in varen prostor, v katerem otrok pridobiva izkušnje in nova znanja. Sistem, ki nikogar ne vleče, potiska iz razreda v razred, ampak mu daje čas, da gre s svojim tempom naprej in ob tem zadovoljuje svoje potrebe po zabavi, svobodi, moči in pripadnosti. Šola bi predstavljala odprto učno okolje v smislu prostora in vsebin. Učenci ne bi imeli urnikov, delo bi načrtovali sami in s pomočjo samopresoje in samoregulacije, z mentorstvom »učitelja« usmerjali svoj proces učenja. Štel bi posameznik, zato bi bila šola z manjšim številom učencev, kjer bi se vsi poznali in bi bili povezani, vključno s starši. Za vzdrževanje dobrih odnosov bi se učili teorije izbire in neprisilne komunikacije. V ospredju bi bili posameznik, osebni razvoj, socializacija, odgovornost, ne predmeti in vsebine. Tudi sicer bi bili predmeti do konca osnovne šole združeni. Poleg vsebin bi bilo v ospredju tudi doživljanje in izražanje sebe preko različnih medijev (giba, glasbe, jezika, s pomočjo tehnologije, umetnosti).

Rada imam spremembe, razvoj. Želim se prilagajati in uvajati spremembe, za katere čutim, da so potrebne. Želim imeti vpliv na potek šolanja in izobraževanja, če začutim, da lahko kaj izboljšam. Najhujši je zame občutek nemoči, ki ga doživim ob tem, ko vidim, kaj bi bilo potrebno spremeniti, občasno tudi vidim, kako bi spremenila, da bi bilo bolje, a ne morem zaradi togega sistema, pravilnikov, normativov, urnikov, sistematizacije, organizacije, predpisov. Čutim, da me to vedno bolj omejuje, hkrati pa se zavedam, da večina, družba, še ni pripravljena na take spremembe. So pa posamezniki, skupine, ki si tega želijo(mo). Srečo imam, da sem na taki šoli, ki mi v mejah, ko ne posegam v delo drugega, omogoča razvoj in raziskovanje. Tudi starši so naklonjeni in prepoznavajo prednosti sprememb in mojega načina dela. Sicer bi že zdavnaj zapustila ta šolski sistem.

Proces formativnega spremljanja v razredu (kot ga izvajam danes)

V poglavju je predstavljen način uvajanja formativnega spremljanja v razred po posameznih elementih, ki smo jih oblikovali in uporabljali z učenci v 12 letih dela na samoregulaciji in formativnem spremljanju. Opisane so tudi posledice in učinki na spremembe vedenja učencev.

V posameznem razredu učim od 22 do 27 učencev po 4 ure na teden. Učim pet različnih razredov, kar skupno pomeni okrog 110 učencev.

a. Predstavitev mojega načina dela ob začetku leta (za kaj se zavzemam, kaj podpiram, česa ne)

Spoznavanju učencev in povezovanju sledi načrtovanje dolgoročnih ciljev (za življenje) in kratkoročnih (šola, cilji za tekoče leto) ter njihovih ciljev za matematiko. V naslednjih urah jim predstavim svoj način dela – aktivno učenje in osmišljanje takega dela. Pogovorimo se o tem, kako se sami učijo, kdaj in kako si največ zapomnijo, kdaj največ odnesejo od pouka oz. se največ naučijo, kakšno učenje je zanje najučinkovitejše. Z organiziranim sodelovalnim učenjem, ustrezno razporeditvijo prostora postanemo z učenci sodelavci in sooblikovalci ure. Učijo se drug od drugega in so drug drugemu spremljevalci na poti do znanja, drug drugemu dajejo kakovostno povratno informacijo in podporo. Dodatno informacijo in napotek nudim še sama.

V skupinah pregledajo učni načrt, razporedijo znane in neznane vsebine. Učenci imajo veliko vprašanj in izkažejo precej zanimanja. Sledi skupna razporeditev vsebin in ciljev ter premislek in pogovor o tem, zakaj tako. Kot je razporejen učni načrt, se mi zdi smiselno, a vseeno mi občutek pravi, da to ni to in bi lahko otroku pustili več svobode, raziskovanja, odkrivanja. A brez ustreznih materialov, v prenatrpanem prostoru, kjer smo kdaj drug drugemu ovira, in z urnikom, kot ga poznamo na predmetni stopnji javne šole (s 45 min trajajočimi urami), si s skupino 25 učencev še ne upam udejanjiti izziva, da bi vsak hodil po svoji poti, Načrti in cilji ter prvo izkazovanje znanja (kaj se spomnim od lani, kaj znam razložiti, predstaviti sošolcu) so lahko prvi izdelki v portfoliu.

b. Razporeditev v razredu in izven njega

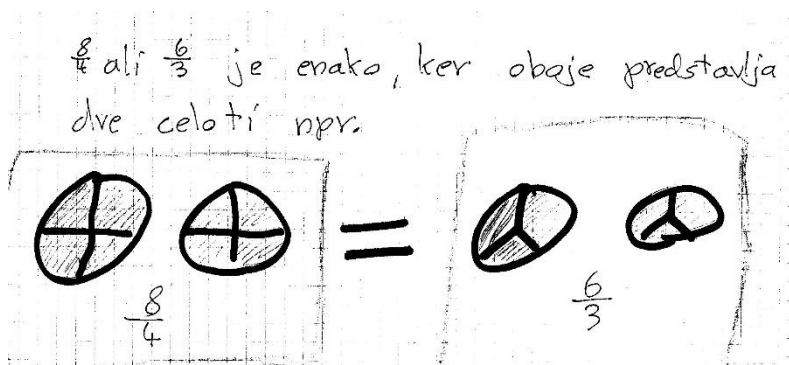
Učenci sedijo v skupinah, saj takšna razporeditev omogoča sodelovanje, pomoč drug drugemu, razpravo in aktivno učenje. Na začetku sedijo, kakor želijo, saj mi je pomembno, da se v skupini počutijo varne in si zaupajo. Kasneje tvorimo skupine na različne načine, glede na cilj ure. Občasno oblikujemo tudi pare – učenec, ki se je nekaj že naučil, pomaga učencu, ki nečesa še ne zna. Drugič izberemo združevanje glede na močna ali šibka področja ter prilagodimo delo glede na predznanje in cilje posameznika. Ob različnih oblikah tvorjenja skupin spoznavam učenca, njegovo delo, komunikacijo, osebnost, močna in šibka področja. Na tak način ga hitro spoznam in lažje vključujem v različne oblike dela med letom. Spoznam ga celostno, ne le z matematičnega vidika, kar mi omogoča lažje iskanje močnih področij, ki so pomembna za razvoj in napredek.

Občasno se učenci z jasnim ciljem, izbrano dejavnostjo in skupino odpravijo na učenje izven učilnice. Tistim, ki želijo delati z učiteljem, omogočim delo v nekem prostoru, ostali delajo po kottičkih šole.

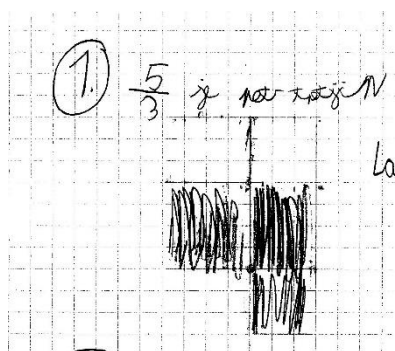
c. Diagnostika (postavljanje vprašanj)

Diagnostika predznanja je namenjena ugotavljanju predznanja posameznika. Učitelju omogoča, da lažje načrtuje proces učenja za razred in posameznika in se lažje orientira, kje in kako začeti učenje. Če začnemo učenje pri tem, kar učenci že znajo (Slika 2), se bodo dolgočasili in si s tem že ustvarimo razmere za nered ter vzgojne težave. Podobno je, če začnemo s ciljem, za katerega učenci nimajo ustreznega predznanja (Slika 3).

Proces ugotavljanja znanja je različen glede na obravnavano temo. Občasno izvedemo to skupinsko, z različnimi vprašanji, na katere iščejo odgovore, drugič ob različnih nalogah, izzivih, dejavnostih, s konkretnimi primeri iz življenja, ob pogovoru ...

Slika 1: Diagnostika predznanja z izdelka učenca, ki kaže razumevanje ulomkov ob začetku 7. razreda

Slika 2: Diagnostika predznanja z izdelka učenca, ki kaže nerazumevanje ulomkov ob začetku 7. razreda

Diagnostika omogoča ugotavljanje začetnega stanja in primerjavo s končnim stanjem ter na tak način z napredkom, ki ga je naredil učenec. Ni namenjena ocenjevanju. Diagnostika predznanja je še pomembnejša za učenca, saj si ob diagnostični aktivnosti učenec sam zastavi (ali posvoji) cilje. Ti so zapisani z besedami učencev, so vmesni ali končni, ni nujno, da so taki kot v učnem načrtu. Ko imamo cilje, se lahko lotimo načrtovanja učenja.

d. Načrtovanje učenja in učenje

Ob zastavljenem cilju skupaj postavimo načrt, kako bomo dosegli ta cilj. Pri tem si lahko pomagamo z vprašanji: Kako bomo dosegli zastavljene cilje? Kako se najhitreje, najlažje naučim? Kaj bom potreboval pri učenju? Kakšen način učenja je zame najučinkovitejši? V tako izpeljanem procesu upoštevamo potrebe, želje, ideje učencev, zato so kasneje v procesu učenja bolj aktivni in motivirani za delo. Sam proces učenja je naravnan tako, da je učenec čim bolj aktiven, sam zbira, posreduje, sporoča informacije, kar učitelju omogoča kakovostno spremljavo napredka posameznika.

e. Samopresoja ob nalogah – cilji

Ko imajo otroci pred sabo cilj, učenci laže presojajo, ali ga dosegajo ali ne. Za cilj si znajo poiskati primerne naloge, aktivnosti in si znajo organizirati učenje. Ob delu in učenju v šoli spoznavajo raven zahtevnosti nalog oz. taksonomske ravni. Na tak način se učijo učiti. Tako se laže zavedajo, kaj že znajo, česa ne, in si znajo poiskati naloge v različnih virih.

Dobro je, da se takega učenja učijo v šoli. Najprej bi izberejo primerno domače delo, glede na razumevanje in izkazano znanje v šoli ter cilje. Kasneje sestavljajo naloge sošolec sošolcu, v skupini sestavljajo preverjanje, naloge, izzive (za skupino, drug drugemu) ...

Po končanem delu si naloge preverijo z rešitvami ali sošolci med seboj v skupini. Pri matematiki lahko uporabimo tudi kalkulator. Tako ga res osmišljeno uvajamo (kot učni pripomoček) in niso potrebne posebne ure za učenje računanja s kalkulatorjem. Vprašanja in nejasnosti učenci razčistijo med seboj ali z učiteljem. Tako se počasi začnejo zavedati, kaj pomeni znati matematiko in kako se je učiti. Pogosto si po takem preverjanju, povratni informaciji in samopresoji vzamemo čas za izboljševanje znanja in se razporedimo v skupine glede na interes. Ob takih urah so učenci pravi študentje, ki se z zanimanjem učijo, si svetujejo, preverjajo. Tudi v razredih, kjer so najživahnejši učenci in so za učitelja pravi izziv, so take ure mirne in delovne. Motivacija za delo je drugačna, saj je učenje osmišljeno in prilagojeno interesu in nivoju znanja posameznika.

Kot zelo dobro se je izkazalo, da iz pisnih preverjanj znanja (ki se občasno znajdejo kot izdelki v portfoliu), odstranim točke, ocenjevalne lestvice, ocene ter k vsaki nalogi napišem le cilj. Ko učenec nalogo reši, lahko naredi samopresojo in glede na občutek obkroži, ali jo je znal, ali ni takoj vedel, kako se je lotiti, in ni prepričan, da jo je prav rešil, ali je sploh ni znal. Ko si preverjanje popravijo, ugotovijo, katere cilje res dosegajo. Tako se naučijo zaupati občutku ali delati na tem, da bosta njihov občutek in znanje boljša.

Izkazala se je še ena pozitivna stran takšnih nalog. Učenci ne iščejo točk in ne barantajo zanje, se ne primerjajo med seboj, ampak iščejo, kaj bi še lahko znali bolje, se naučili. Poleg tega se ne primerjajo z drugimi, koliko točk so imeli in kakšno oceno so dosegli. Pogosteje jih zanima, kako je pravilno, kako se naučiti, znati. Iščejo poti do znanja.

Naloga: Uredi števila po velikosti. Začni z NAJMANJŠIM.

0,060   0,660   0,006   0,600

CILJ	Znam	Še ne znam	Opombe
Učenec(ka) uredi decimalna števila po velikosti.			

Preglednica 1: Primer naloge s ciljem

Ob koncu učenci napišejo samopresojo, ki je prilagojena glede na fazo procesa učenja. Vprašanja so lahko: Kaj znam? Kaj bom še izboljšal? Kako? Kdo mi bo pomagal? Kasneje ta vprašanja niso več potrebna, ker znajo učenci samopresojo pisati že sami.

2. Izračunaj vrednost izraza

$$\begin{aligned} & \frac{1}{3} + \left(\frac{2}{5} + \frac{5}{6} \right) = \frac{12}{37} \\ & = \frac{1}{3} + \left(\frac{12}{30} + \frac{25}{30} \right) = \\ & = \frac{1}{3} + \frac{37}{30} = \\ & = \frac{10}{30} + \frac{37}{30} = \\ & = \frac{47}{30} \end{aligned}$$

Datum: 20.11.2014

Kaj bom do ponedeljka še izboljšal-a? Kako?

Izboljšala bom računanje in oklepaj ker tam pravih preveč časa zato se bom še izboljšala.

$$\begin{aligned} & 10 - \left(\frac{1}{8} + \left(\frac{5}{6} - \frac{1}{2} \right) + 2,5 \right) = \\ & = 10 - \left(\frac{1}{8} + \left(\frac{5}{6} - \frac{3}{6} \right) + 2,5 \right) = 20 \\ & = 10 - \left(\frac{1}{8} + \frac{2}{6} + 2,5 \right) = \\ & = 10 - \left(\frac{1}{8} + \frac{2}{6} + 2 \frac{50}{10} \right) = 2 \frac{1}{2} \text{ lažje najdes ok. i. u.} \\ & = 10 - \left(\frac{15}{120} + \frac{40}{120} + 2 \frac{24}{120} \right) = \\ & = 10 - 2 \frac{59}{120} = \\ & = 8 \frac{59}{120} \end{aligned}$$

Slika 3: Primer samopresoje učenke o znanju računanja z ulomki

f. Zahtevnost nalog – prepoznavanje taksonomskih ravni

Z učenci lahko sestavljamo naloge in preverjanja. Zavedajo se, da so naloge različnih težavnosti in naloge, ki preverjajo različne taksonomske ravni. Eni imajo za to boljši občutek, drugi slabši. Izkazalo se je, da se uspešnejši učenci tega bolj zavedajo. Znajo si poiskati ali celo sestaviti take naloge. Ko skupaj zapisujemo cilje, ob katerih si potem poiščejo ali sestavijo naloge, se pogovorimo tudi o znanju. Zanima nas, katera so tista osnovna znanja, ki jih potrebujemo, če se želimo lotiti reševanja nekega matematičnega problema. (Lahko delamo ob konkretnem primeru.) Ko si znamo odgovoriti, da je npr. to seštevanje, odštevanje, množenje in deljenje decimalnih števil, potem temu rečemo, da so to minimalni pričakovani dosežki, ki jih potrebujemo, da bomo reševali zahtevnejše matematične probleme ali poglobljali znanja. Prepoznavamo in iščemo različno zahtevne naloge, izzive, matematične izraze, ipd. Postopoma se učenci naučijo, da ni pomembna le količina računov ali nalog, ki kažejo na doseganje istega cilja. Zavedajo se, da je pomembno, da pokažejo znanje na različnih taksonomskih in zahtevnostnih ravneh (ne da si izberejo samo enostavnejše naloge, da jih je čim več in pričakujejo odlično oceno zaradi količine).

g. Oblikovanje meril za ocenjevanje

Merila za ocenjevanje znanja lahko oblikujemo na podlagi vzorčnih primerov, ki jih otroci izdelajo pri pouku ali doma. Te primere si skupaj ogledamo (grafoskop, razstava ali projekcija skenirane naloge). Poiščemo, kaj je v izdelkih dobrega in kaj so najpomembnejše »sestavine« naloge, brez katerih naloga ni pregledna, matematično pravilna, natančna ... Pozorni smo na to, da iščemo, kaj je v izdelkih dobrega in kaj bi lahko še izboljšali. Ne iščemo slabih strani in šibkosti. Te nam pri delu jemljejo energijo in motivacijo za delo. Mi potrebujemo informacijo, ki nas »nahrani« za nadaljnje delo. Ob taki analizi, nastaja na tabli plakat s točkami, ki bodo

kriterij dobro izdelane naloge. Na podlagi teh meril lahko samopresojava nadaljnje izdelke, jih izboljšujemo ali celo ocenjujemo.

Glede na standarde znanja in taksonomske ravni

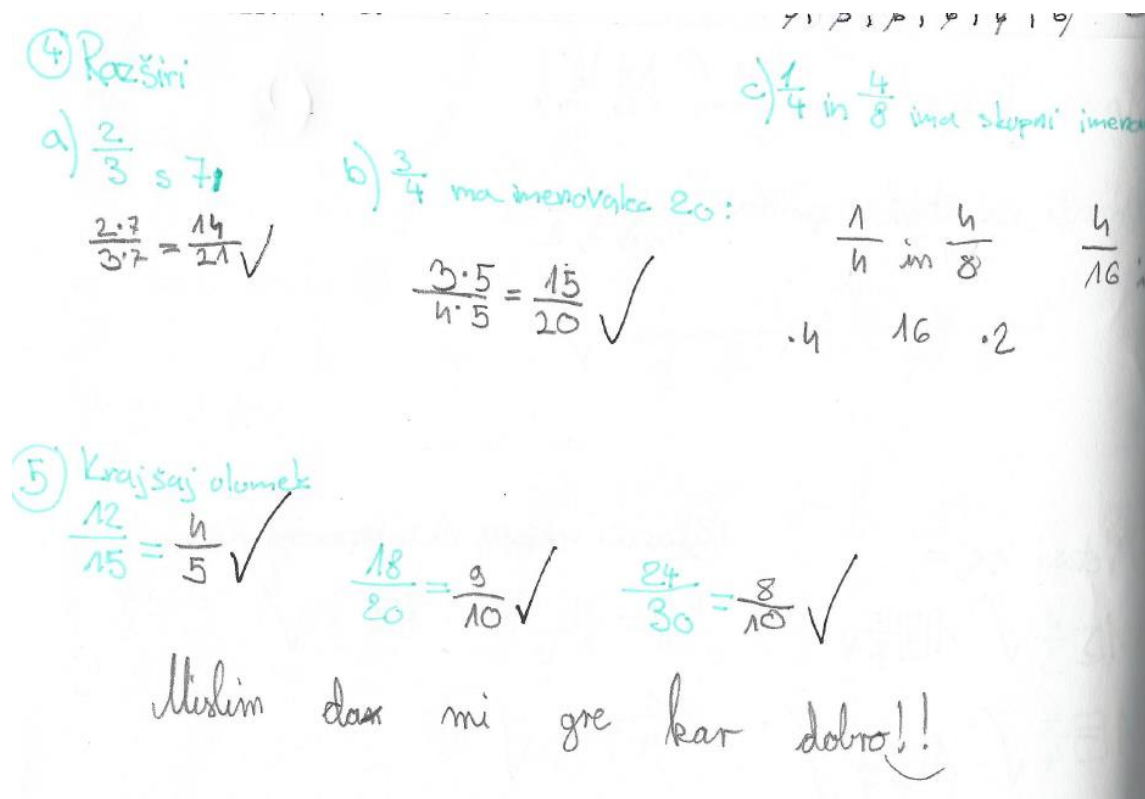
Z učenci pregledujemo in presojava zahtevnost nalog (Kot je opisano v poglavju 2. e.) in cilj, ki ga posamezna naloga preverja. Opredelimo, kaj so minimalna znanja, ki jih bomo ocenili z oceno zadostno (2) oz. največ dobro (3), kateri cilji, standardi, naloge se zdijo kompleksnejši in zahtevnejši, ki jih bomo ocenili s prav dobro (4) oz. odlično (5). Učitelj je pri tem pozoren tudi na standarde znanja.

S pomočjo standardov, opisov pričakovanih dosežkov oblikujemo merila za ocenjevanje. Napisana so z besednjakom učencev in predvsem jih učenci razumejo. Če jih razumejo, tudi vedo, katere stvari se bodo še učili in kaj lahko še naredijo za izboljšanje znanja. Učenci imajo ali si pridobijo zelo dober občutek za presojanje »zahtevnosti« nalog. Tako se tudi doma laže lotijo načrtovanja učenja in samega učenja. Če ostaja ocenjevanje le v rokah učitelja in učenec v to ni vključen, se počuti nemočen pri vplivanju na oceno, ne ve, kaj se lahko še nauči, in ne ve, kako izboljšati znanje in oceno. Tako ocenjevanje pogosteje čuti kot nepravilno, počuti se nemočen in nezadovoljen. Iz tega pa izhajajo pritožbe, vzgojni problemi ... Izkušnje so pokazale, da je večina učencev ob samopresojah zelo realna in še strožja do sebe kot učitelj.

h. Povratno informiranje (peer assessment) s sodelovalnimi oblikami učenja in pripravo

Učenci so vključeni v oblikovanje meril in ocenjevanje znanja. To pomeni, da morajo imeti priložnosti in možnosti, da znanje pokažejo. Pri tem lahko izbirajo obliko, čas, način. Namen je, da pokažejo najboljše znanje, kar ga lahko. Učitelji jih prepogosto omejujemo z »našimi« oblikami izražanja znanja (pisnimi testi, ustnim spraševanjem, plakati). Učenci so kreativni in nam pokažejo znanje še na drugačne načine, če jim le omogočimo. Pri tem, kar se da, izkoristimo medsebojno delo in pomoč učencev.

Učenci drug drugega preverjajo na različne načine (navzkrižno spraševanje, priprava nalog, sestavljanje problemov, preverjanj, izzivov). Izdelke, ki jih pripravljajo sami, ali naloge, vprašanja in izzive, ki jih pripravljajo drug drugemu, tudi drug drugemu pregledajo. Na tak način osmišljajo lepe in urejene zapise ter dajejo drug drugemu povratne informacije ter nasvete za izboljšanje znanja. Te nasvete lahko hitro uresničijo, saj se že v isti uri lahko drug z drugim učijo, si razlagajo in pomagajo. Take ure se jim zdijo najbolj osmišljene in delo pri teh urah je najbolj intenzivno in take ure najhitreje minejo.

Slika 4: Primer izbranih nalog drug za drugega ter samopresoja

i. Povratna informacija učitelja

Poleg medsebojnega informiranja o znanju in napredku je pomembna tudi povratna informacija učitelja. Ta mora biti taka, da učencu omogoča napredek, zato je pomembno, da je sprotna, pravočasna in usmerjena v nalogo ter izboljšanje. Odkrila sem, da so komentarji kot so: »Ponovi!«, »Vadi!«, neustrezni in učencem jemljejo motivacijo. Z njimi si ne morejo pomagati, če se npr. ne znajo učiti. Vedno pogosteje uporabljам navodila ali napotke za delo, npr.:

- »Poglej si v učbeniku na str. xy razlago o ...«
- »Prosi sošolca x, da ti razloži ali pomaga pri ...«
- Konkretna razlaga ali zapis v obliki napotka po korakih.

Velikokrat so te povratne informacije tudi ustne, ob vrnjenem izdelku v obliki pomoči, razlage učitelja ali pomoči nekoga od sošolcev. Če učenec potrebuje več časa za razumevanje, pride na govorilno uro k učitelju po pouku ali se dobi s sošolcem.

j. Govorilne ure za učence

Govorilne ure za učence uporabljам namesto dopolnilnega pouka. Na te ure pridejo učenci prostovoljno, z vprašanji in željami, kje potrebujejo mojo pomoč. Ure so zelo dobro obiskane. Na voljo sem jim tudi štirikrat tedensko. Na leto se nabere preko petdeset ur. V Sloveniji je uradno predpisan dopolnilni pouk za učence, ki imajo učne težave. Če sem pri dopolnilnem pouku imela težave z obiskom ter prosila učence, naj pridejo, sedaj s tem ni več težav, ker vedo, da jim je omogočen napredek in izboljšanje. Na govorilne ure prihajajo tudi uspešnejši učenci, ki si želijo poglobiti znanje, ali taki, ki so moji pomočniki in pomagajo sošolcem.

k. Izboljševanje znanja

Če želimo, da se učenec nauči, da bo bolje znal, mu moramo dati tudi priložnost za izboljšanje znanja in priložnost, da pridobljeno znanje tudi pokaže.

Ne zdi se mi smiselno, da to znanje pokaže v obliki ponovnega pisnega preizkusa, saj ni pomembno, da ponovno izkazuje znanje, ki ga je že pokazal. Bolje je, da se posvetimo znanju, ki ga je pridobil in izboljšal. Na tak način učenci ne izkoriščajo sistema poskušanja, če jim bo morda (brez učenja) prihodnjič uspelo doseči višjo oceno, ker bo učitelj s testom preverjal nekaj, kar bolje znajo.

V primeru, da znanje ocenimo, učni proces zaustavimo, saj se po ocenjevanju učenje in delo učenca zaustavi. Ocena, test, pomeni za učenca konec učenja. Lahko ga opravi ali ne. Če ga ocenimo npr. z oceno dobro, pomeni, da delo ni dokončano in v tem primeru učencu damo čas, da se nauči. Če izvajamo formativno spremljanje znanja, se učenje ne neha s koncem poglavja ali obravnave neke snovi v šoli, ampak se nadaljuje, dokler učitelj in učenec ne presodita, da je bil dosežen (v danem prostoru in času) optimalen napredek. Dokler lahko, učenca počakamo, mu nudimo pomoč in podporo. Žal je pogosto tako, da je potrebno ob konferenci ali ob koncu leta oceno zapisati, učenec pa bi potreboval več časa, da bi neko znanje usvojil. Na tak način mu preprečujemo, da bi optimalno napredoval in mu onemogočamo napredek. Zato je na mestu vprašanje, ali je postavljanje standardov za posamezen razred (kot ga imamo v Sloveniji) smiselno. Ali bi lahko pouk in delo organizirali tako, da bi vsak učenec napredoval s svojim tempom in ne bi puščal nedokončanega dela?

l. Domače naloge

Če omogočamo učencu vključenost v načrtovanje dela, tempo napredovanja, mu moramo omogočiti tudi načrtovanje domačega dela. Ker v šoli napreduje vsak s svojim tempom in vsak doseže neko stopnjo razumevanja in znanja, je smiselno, da v skladu s svojim tempom dela in razumevanja načrtuje tudi svoje domače delo. Če je nekdo naredil precej nalog v šoli in dosegel nek cilj, bo doma raziskoval ali delal naloge na zahtevnejši ravni, medtem ko bo nekdo drug delal še na razumevanju, utrjevanju ... Torej ne pride v poštev za vse učence v razredu enaka naloga, ampak bo domača naloga načrt vsakega posameznika. Učitelj lahko ponudi izbiro naloge na različnih nivojih zahtevnosti. Izbira naloge je stvar presoje posameznika.

m. Portfolio

Med učnim procesom napreduje vsak učenec s svojim tempom in ob tem nastajajo različni izdelki oz. različne oblike, preko katerih izkazuje znanje. Vse te izdelke zbiramo v portfolio, v katerem so tudi samopresoje, načrti za izboljšanje znanja ... Težimo k temu, da je ta zbirka informacij o učenčevem znanju čim bolj bogata, pestra, da izrazi znanje na različne načine. Portfolio nam omogoča spremljanje učenčevega dela, učenja, napredka. Ko učitelj in učenec presodita, da je bil dosežen optimalen napredek, se lahko odločimo za sumativno povzemanje in ocenjevanje znanja. Sumativnega povzemanja ne razumem kot delno ocenjevanje posameznih nalog iz portfolia, saj je učenec v tem času dosegel razvoj in napredek.

n. Beleženje informacij

Pri spremljanju dela in napredka posameznika uporabljam v starih učnih načrtih uporabljene standarde znanja, ki sem si jih še razdelala, dodala in preoblikovala v pričakovane dosežke oz. ravni znanja. Z različnimi zabeležkami si označim, kaj je nekdo naredil in katera znanja je že izkazal. Tako lahko za nek cilj večkratno sledim, kako učenec napreduje, ker potrebujem sprotno povratno informacijo, saj glede na to prilagajam dejavnosti v razredu. Ob takem spremljanju lahko otroku pravočasno ponudim pravo povratno informacijo in nasvet za delo ali napredek.

MINIMALNI PRIČAKOVANI DOSEŽKI	TEMELJNI	ZAHTEVNEJŠI
<p>Poimenuje trikotnik glede na stranice, kote, trikotnik označi oglišča, stranice, notranje kote. V trikotniku nariše vsaj eno višino. Pozna vsoto notranjih kotov v trikotniku in lastnost uporabi v nalogi.</p> <p>Načrta trikotnik s podatki s-s-s; s-k-s; k-s-k.</p> <p>Izračuna obseg in ploščino trikotnika (enostavni merski podatki).</p> <p>Izračuna obseg in ploščino paralelograma, deltoida, trapeza.</p>	<p>Trikotniku očrta in včrta krog. Med danimi trikotniki prepozna in določi osnosomerne trikotnike. S povezovanjem lastnosti izračuna kote trikotnika.</p> <p>Načrta trikotnik glede na dane podatke s-s-s; s-k-s; k-s-k; s-k-k in s pomočjo višine.</p> <p>Izračuna obseg in ploščino trikotnika, izrazi iz obsega ali ploščine stranice. Računa o, p preprostih sestavljenih likov.</p> <p>Izračuna obseg in ploščino štirikotnikov, izraža stranice iz obsega in ploščine (deltoid).</p>	<p>Nariše trikotnik s težiščnico, več višinami. Nariše trikotnik z danim polmerom</p> <p>Računa ploščine sestavljenih likov, problemske naloge, iz trapeza izrazi višino, osnovnico, pri računanju spretno krajša.</p>

Preglednica 2: Moj način beleženja doseganja ciljev posameznika

o. Skupno zaključevanje ocen

Če smo učence vključevali v različne oblike samopresoje in ocenjevanje znanja, jim moramo dati možnost tudi pri zaključevanju ocene. V ta namen si pogledamo statistične postopke (primerne starostni stopnji otrok) za obdelavo številskih podatkov: modus, mediano in aritmetično sredino. Pogovorimo se o prednostih, pomanjkljivostih, občutljivosti in primernosti uporabe vseh treh statističnih spremenljivk. Ob tem ne pozabimo na razmislek, kaj to pomeni za zaključevanje ocene. Učenci spoznajo, da aritmetična sredina v primeru ocen 1, 1, 1, 5, ne zdrži, ker učenec s temi ocenami ne dosega večine ciljev pouka v šolskem letu in bo prihodnje leto brez tega znanja težko napredoval. Ko ocene pogledamo z vidika ciljev, potem ocene niso le številke. Učenci dobijo izpisane ocene, zaključijo sami in pridejo na osebni pogovor k učitelju ter poskusijo »iztržiti« zaključeno oceno po zanje najugodnejši statistični spremenljivki. Učitelj in učenec skupaj pogledata še doseganje posameznih ciljev in dosežen nivo pričakovanih dosežkov (taksonomije,

standardi). Na učenčev predlog z učiteljem skupaj zaključiva oceno. Običajno ni večjih odstopanj, če so, poiščeva rešitev.

Metoda spremljanja in raziskovanja

Na osnovni šoli učim matematiko učence od 6. (12 let) do 9. razreda (15 let). Svoje raziskovanje in napredek spremljam že dvanajsto leto. Pri raziskovanju uporabljam metodo akcijskega raziskovanja. Informacije beležim in spremljam na različne načine:

- ankete za starše
- ankete za učence
- dnevnik zapisov
- snemanje
- refleksije ob posnetkih s konzulentko ZRSS, v razvojni skupini, s kritično prijateljico
- poročanje in reflektiranje v skupini, s kritično prijateljico, konzulentko

Vsako leto pridobim podatke od staršev, učencev, drugih učiteljev, ki hospitirajo v razredu, reflektirajo z menoj v paru ali skupini ter ob posnetkih. Podatke pridobim preko anket oz. vprašalnikov, metode razgovora oz. intervjuja. Primere dobre prakse in dnevniške zapise sem nekaj časa objavljala tudi na spletni strani

<http://sites.google.com/site/formativnospremljanjeznanja/>.

Par začetnih let raziskovanja sem vodila podroben portfolio o lastnem delu in raziskovanju (članki, razmišljanja, povzetki razgovorov, doživljanje poučevanja, cilji po akcijskih krogih). Zdaj hranim le pomembnejše dokaze o lastnem razvoju in napredku, ankete in analize, pišem članke, vodim delavnice in predavam ter s tem predstavljam svoje delo in razvoj ter razvoj raziskovalne skupine na šoli, ki se ukvarja z razvojem didaktike ocenjevanja znanja po celi vertikali (od 1. do 9. razreda).

V zadnji štirih letih sem opazila spodnje kazalnike (Preglednica 4), ki kažejo na spremembo poučevanja, odnosov, dela ...

Prej (pred 2005)	Potem (2012 dalje)
POUK	
učitelj pove, razloži	grem okrog, pomagam, razložim
Razlagam, delam na tablo	delajo sami, oni razlagajo na tabli, pripravim material
učence je strah	učencev ni strah, napake so dovoljene
jaz razlagam, učim	učenci sprašujejo, razlagajo
učimo samo vsebine, ni časa za vzgojno delo, socializacijo, timsko delo, sodelovanje	učim veščine učenja = samoregulacija, sodelovanje v skupini, komuniciranje in skrb za dobre odnose
IZKAZOVANJE ZNANJA	
učenci čakajo teste, preverjanje učitelja, da se učijo	prinesejo izdelke, rešene naloge
čakali učitelja, da jih (na)uči	sami iniciativni (sprašujejo, prihajajo na govorilne ure)
čakali moje ocene, %, točke	pišejo samopresoje in si pomagajo sami
Povratne informacije v obliki ocene, +, -, %, //, ✘, ✓	Povratna informacija v obliki navodil za izboljšanje znanja
Učitelj je edina povratna informacija	Povratne informacije dobijo tudi od

	sošolcev (peer-assessment)
UČITELJEVE PRIPRAVE	
Premislek in poudarek na matematični vsebini	Premislek o dejavnostih, procesu
Razmišljam, kaj bom povedala, naredila, pokazala	Razmišljam, kaj bodo naredili učenci, pripravim aktivnosti, material
Uporabne so stare priprave	Vsako leto načrtujem nove dejavnosti, metode in oblike dela, dopolnjujem
Priprave pišem v naprej, za celo poglavje, več tednov	Načrtujem le dva koraka, dve dejavnosti
ODNOSI	
Učitelj in učenci so na nasprotnih bregovih, učitelj pritiska, nadzira, učenci se izmikajo delu («vojna»)	Učitelj in učenci so kolegi, ki si med seboj pomagajo, zaupajo, iščejo poti in rešitve
Učitelj ima občutek nemoči, zato pogosto jamra, kritizira	Raziskovanje, učenje s spodbudo in podporo daje moč in pogum za nadaljnje raziskovanje
Kontrola nadrejenih, strah	Samokontrola, zaupanje vase

Preglednica 3: Kazalniki

Mnenje učencev o formativnem spremljanju znanja:

»Ocenjevanje s sprotnim spremljanjem mi je bolj všeč, ker tako lahko pokažeš pravo znanje, sprotno delo in trud, ki ga vložiš tudi doma. Pri ustnem ocenjevanju pred tablo težko pokažeš toliko znanja. Časa je premalo, trema in pritisk sta velika, zato se hitro zmotiš in ne uspeš pokazati znanja, ki ga imaš.« (Urban, 13 let)

»Klasično pisno in ustno ocenjevanje spodbuja neredno (kampanjsko) delo učencev.« (Nina, 13 let)

n. Kako se spreminjajo priprave učitelja

Spreminjanje načina poučevanja in učenja kažejo tudi spremenjene priprave in moje razmišljanje ob pisanju priprav. Pred uporabo formativnega spremljanja so bile priprave orientirane na matematično vsebino. V pripravah so v glavnem matematične definicije in primeri, ki sem jih pisala, razlagala v razredu. Orientacija priprave in dejavnosti je bila pretežno na učitelju, kljub temu da so bile priprave pisane v dveh delih – kot premislek in delo učitelja in učencev. Pregled po pripravah starejšega datuma kaže, da so bili učenci pretežno pasivni opazovalci, občasno reševalci nalog po zgledih ali primerih.

V pripravah novejšega datuma je razvidno, da se orientacija razmišljanja, pisanja in dela prenaša na učenca. Ob pisanju priprav razmišljam, kaj bo delal učenec, kako se bodo razlage in napredek prilagajali učencu, vedno pogosteje zapišem tudi premislek o prilagajanju tempa ali dela posamezniku.

p. Kako od otrok zahtevati več

V Sloveniji precej pogosto poslušamo, kako otroci vedno manj znajo, kako učitelji sestavljajo vedno lažje pisne preizkuse ... Po 6 letih dela na formativen spremljanju, dela s portfoliom in na samoregulaciji učenja ponovno razmišljam, kako od otrok zahtevati več, kako dvigniti pričakovane dosežke in sestaviti zahtevnejša preverjanja znanja. Nekateri učenci pri posameznih ciljih in vsebinah presegajo standarde

znanja, določene z učnim načrtom. Marsičesa se naučijo sami, izven razreda, tudi snovi, kot so računanje z ulomki, načrtovanje likov ...

q. Mnenje staršev

Na govorilnih urah učenec naredi samopresojo in načrt. Vodim ga z vprašanji. Starši poslušajo, kaj dodajo. Pogosto je nasmeh na obrazu, ko poslušajo otroka. Ko otroka ni z njimi, običajno predstavim, kaj otrok zna in kje potrebuje še delo, razvoj. Svetujem tudi, kako naj se otrok loti dela in kje mu lahko pomagajo starši. Zadnja leta pridejo starši najpogosteje po nasvet za delo z otrokom. Pogosto povedo, da se otroci sami učijo matematike, kar jim prej ni bilo v navadi, da je ne sovražijo ali se lotevajo učenja z odporom, da jim je všeč način dela in učenja pri matematiki, cenijo moje prizadevanje, da spoznam otroka, verjamem vanje, jim pomagam, dajem nasvete in po potrebi posebej delam z njimi, jih razumem, sprejemam in se prilagajam, vedno preizkušam nove stvari, prijeme in se lotevam dela po svoje, vedno malo drugače.

"Znanje otroka lahko sproti spremljam in mu lahko tudi sama svetujem in pomagam. Všeč mi je, da se učiteljica tako posveti vsakemu otroku in da vsak šteje. Izkazano znanje se gleda kot celota, kar otrok dela v šoli in doma. Tudi govorilne ure za učence so zelo dobre."

"Všeč mi je način skupnega zaključevanja ocen."

"Pri takem načinu se otrok ogromno nauči že v šoli in sproti odpravlja vrzeli. Otroci so pri urah aktivni in si pomagajo med seboj. Želim si, da bi bilo tako še pri več predmetih."

"Otroci vedo, kje so, in imajo zastavljene cilje. Otroci dobijo tudi osebno oceno glede na kvalitete svojega prispevka."

Formativno spremljanje oplemeniteno z ...

Moje formativno spremljanje se je začelo s samoregulacijo učenja: načrtuj – izvedi – evalviraj. Tega sem se učila sama, kot učiteljica, in vanj vključevala učence. V proces učenja sem vstopila z metodo »vrzi se v vodo in plavaj«. Ko smo zapeljali cel proces, sem ugotavljala, kje so šibka in kje močna področja. Ko pogledam dnevnik in refleksije osebnega portfolia iz leta 2005, ugotovim, da so se izkazala šibka področja v procesu diagnostike, načrtovanja procesa učenja ter samopresoje. Celoten proces je bil posvečen bolj aktivnim oblikam dela, učenja in spreminjanju načina spremljanja znanja ter ocenjevanja. Začel se je kot uvajanje metode oz. oblike dela, a se je kasneje, ob vključenosti v projekt Razvoj didaktike ocenjevanja znanja (ZRSS, 2005–2009) izkazalo, da gre za spremembo celotne filozofije in prepričanj. Slednje se zelo skladajo z neprisilnim, negospodovalnim vodenjem, ki ga uvaja teorija izbire. Zato je bilo usposabljanje s področja teorije izbire odlična dopolnitev formativnemu spremljanju. Prav zato menim, da mi danes formativno spremljanje uspeva veliko bolje, kot bi mi sicer. Verjamem namreč, kar uči teorija izbire, da je vsak človek odgovoren za svoje vedenje. Dobro se počutimo le takrat, ko imamo zadovoljene vse potrebe (po moči, zabavi, svobodi, ljubezni). Zavedam se, da imamo možnost vplivati na drugega le v primeru, ko imamo z njim dober odnos, zato mora učitelj poskrbeti za

zaupanja vredno okolje in spoštljivo učno okolje. V takem okolju je več možnosti, da so učenci notranje motivirani za svoj napredek.

Moje FS danes

Če pogledam v začetke svojega poučevanja, spoznavam, da sem verjela, da je moja dolžnost, da poskrbim, da se bodo učenci naučili. Le pravi način moram najti, kako jih bom pripravila do tega. Formativno spremljanje kot metoda se mi je zdelo že eden od takih receptov, kako bom učence pripravila do dela in učenja. A se je izkazalo, da je veliko več. Ob raziskovanju in razvoju sem se spreminjala in rastla tudi sama, kot profesorica in kot osebnost. Že kmalu sem se zavedla, da ni bistvo formativnega spremljanja v metodi in mojem spremljanju učencev, ampak to, da učenec dobi proces v svoje roke, se samoregulira. Usposabljanje otrok, da si znajo postaviti cilje, pridobijo in uporabijo povratno informacijo ter ob njej napredujejo, znajo suvereno predstaviti svoje znanje, so samokritični in zadovoljni, je bila že od začetkov moja vizija. Učitelj kot mentor in starši so mu na tej poti podpora lastnega razvoja. Z mojo osebno in strokovno rastjo se je spreminjalo tudi formativno spremljanje (forma spremljanja), ker sem vanj vpletala svoja prepričanja, vrednote, nazore in pridobljeno znanje.

Po spoznanju teorije izbire sem ugotovila, da z uvajanjem takega načina dela otrok pridobi kontrolo nad svojim življenjem in delom v šoli, ob tem raste zadovoljstvo ob doseženih ciljih in se povečuje občutek uspešnosti. Otrok, kasneje odrasel posameznik, ni več orehova lupinica, ki jo nosi tok družbe in je odvisen od ovir, usmerjanja toka, ampak postane kritičen presojevalec in oblikovalec lastne usode. Pri tem gre, kot pravi Bruner, za samopreobraževanje v boljše za družbeno korist. Šola pa na tak način, z negospodovalnim in samoregulativnim vodenjem, postane živ mehanizem, ki se prilagaja družbi, njenim potrebam in razvoju, poučevanje, kot poklic, pa umetnost, ne rutina, in učenje metod in oblik dela. S tem se ohranja energija in starejši učitelji – umetniki – so še vedno vitalni, polni idej in navdiha. Danes bi svoji formi spremljanja dodala še senzibilnost v odnosih, iskrenost, zaupanje, sprejemanje, strpnost in dopuščanje časa in prostora za rast in razvoj. Svojo novo vizijo pa bi preoblikovala takole: **Varni ob socialnih doživetjih in obogateni z izkušnjami s pomočjo samoregulacije postajamo boljši in spreminjamo svet na bolje.**

Ker sem vsa leta od začetka poučevanja sodelovala in spremljala različne inovacijske projekte, mi je uspelo formativno spremljanje ne le oplemenititi s teorijo izbire, ampak tudi z inovativnim učenjem. Moja formula se glasi:

Formativno spremljanje + teorija izbire + inovativno učenje = načela za boljše življenje v svetu in prihodnost družbe.

Na celotni poti razvoja od inovacijskega projekta, preko razvojnega projekta, teorije izbire, multiplikatorja do konzulenta sem spoznavala in razvijala tudi svoj način učenja. Vedno ni bilo lahko. Na največ ovir sem naletela takrat, ko sem sebe videla kot nekoga, ki ne le počne nekaj drugače, ampak tudi bolje. Seveda sem ob tem sodila in presojala druge. Z bolečimi izkušnjami sem spoznala, da to ni prava pot. Ko sem sama napredovala in se odlepila od drugih, od večine, sem si želela hitrejšega napredka skupine, v kateri sem delala, da bi hitreje vpeljevali novosti. Teorija izbire in izkušnje so me naučile, da nič ne gre na silo. Vsak napreduje s svojim tempom,

znanjem in prepričanji. Vsak mora sam začutiti potrebo po spremembi. A moja potreba in želja po razvoju, delu in napredku je neizmerna. Po nekaj letih dela in prizadevanja za razvoj in napredek skupine je bil potreben umik. Zaznala sem ga kot poraz, a kasneje sprevidela, da je bila to priložnost za umik vase in čas za notranji razvoj, priložnost za iskanje novih poti in izzivov. To pa nič ne pripomore k temu, da se občasno ne bi slabo počutila kot črna ovca, ki se ne zna in ne zmore priključiti skupini, ampak vedno izstopa, kar ni vedno vsem všeč.

Etični kodeks

GOSPODOVALNI VODJA	NEGOSPODOVALNI VODJA
Sodi druge ljudi.	Sprejema druge.
Ljudje so krivi za probleme.	Išče rešitve.
Nadzoruje, prikriva napake.	Prizna napake.
Naredi svoje delo.	Naredi več kot svoje delo.
Zahteva.	Sprašuje.
Zida zidove.	Gradi komunikacijo.
Priganja ljudi.	Vodi ljudi.
Odvisen od avtoritete.	Sodeluje.
Ustrahuje.	Navdušuje.
Reče: JAZ.	Reče: MI.
Je točen.	Pride prej.
Določa krivdo za motnjo.	Določa motnjo.
Ve, kako naj bi bilo narejeno.	Pokaže, kako se naredi.
Reče: Pojdi!	Reče: Pojdimo!
Izkorišča ljudi.	Razvija ljudi.
Ukazuje.	Je vzor.
Nikoli nima dovolj časa.	Vzame si čas za stvari, ki štejejo.
Ukvarja se s stvarmi.	Ukvarja se z ljudmi.
Ukvarja se s simptomi.	Prepozna in ukvarja se z vzroki simptomov.
Stvari dela pravilno.	Dela prave stvari.
Kreira ozračje strahu.	Kreira ozračje zaupanja v druge.
Ugled pripiše sebi.	Ugled pripiše drugim.
Želi biti razumljen.	Želi razumeti.
Ima pristop zmagam – zgubiš.	Ima pristop zmagam – zmagaš.
Kakovost opravljenega dela sloni na zunanji oceni, nadzoru.	Kakovost opravljenega sloni na notranji presoji, zadovoljstvu.
Je nadzornik.	Je olajševalec delovnih razmer.

Preglednica 5: Gospodovalni, negospodovalni vodja (William Glasser Institute)

Načelo moči – pomoči.

Načelo dražljaj – informacija (Teorija izbire, W. Glasser).

Načelo nenehnega (samo)razvoja in rasti (nič ni dokončno, realno, je le trenutno stanje). Vedno se da. Vedno se da bolje.

Kurikul

Z vpeljavo formativnega spremljanja in samoregulacije učenja učni načrt ni več statični seznam vsebin, ciljev, metod in oblik dela, ampak dinamičen, spreminjajoč se načrt učenja skupine in posameznika, v katerega se poleg vsebin, metod in oblik dela predpisanega javnega učnega načrta vključujejo tudi ideje ter ustvarjalnost učencev in učitelja. Razvoj tako poteka v nedokončani spirali, ki se širi in vzpenja. Po Brunerju lahko govorimo o spiralnem kurikulumu. Za razvoj takega kurikula je potrebno s strani učitelja in učencev neprestano sodelovanje, dialog, ustvarjanje, občutljivost, prilagajanje, ljubezen in strast. Temelj za vse delo pa so dobri odnosi, kar je še posebej zahtevno v obdobju, ko se potrebe otroka prerazporedijo. V začetnem obdobju do najstništva sta v ospredju ljubezen in pripadnost, na ostalih mestih (od posameznika do posameznika drugače) se razporedijo svoboda, zabava, moč. V najstniškem obdobju pridejo v ospredje potrebe po svobodi, moči in zabavi, pred ljubeznijo in pripadnostjo. Zato v nižjih razredih otroci takoj sprejmejo in upoštevajo mnenje, navodilo učiteljice, ki jim je kot druga mama. V najstniškem obdobju to ni več tako. Delo v razredu in vzdrževanje odnosov je težje, a ne nemogoče. Z negospodovalnim vodenjem, povezovalnimi navadami in zavedanjem, da lahko vplivamo le na svoje vedênje ter so vse, kar dobivamo iz okolja, informacije in je naša izbira, kaj z njimi naredimo, gre laže.

Za razliko od uradnega kurikula, ki je zaprt, omejen, ki ima standarde znanja kot vrata za prehode na naslednje ravni, ki vsebine in znanje predalčka, ne pa povezuje, je spiralni kurikulum odprt, svež, z dinamiko se ohranja energija, pot razvoja je neskončna, ravni prehoda so le pričakovani dosežki, ki jih posameznik lahko preseže, zato je merilo odličnost, ne le dosežen standard. Standardi zbudajo pri posamezniku občutek dokončnosti, z nepravimi in nepravočasnimi povratnimi informacijami pasivnost.

Naša šola je začetek spirale ukoreninila s teorijo izbire. Poleg uradnega učnega načrta smo v spiralni kurikulum vključili še formativno spremljanje, konvergentno pedagogiko z globalnim opismenjevanjem, izraz telesa ob glasbi ter integracijo tujega jezika.

Viri in literatura

C. Hinton, K. W. Fischer. Učenje iz razvojne in biološke perspektive. V zborniku O naravi učenja: uporaba raziskav za navdih prakse. ZRSS 2013.

Glasser, W.: Teorija izbire.

Mateja Peršolja

OŠ Preserje pri Radomljah

mateja.persolja@guest.arnes.si

Formativno spremljanje Mojce Miklič

V času mojega predšolskega obdobja smo živeli v mestu, v veliki hiši na podstrešju; pod nami so bili učilnice in kabineti, v njih so bili oddelki podaljšanega bivanja, takrat so jim rekli varstvo. Moja mama je pospravljala učilnice, jaz sem ji pri tem vedno pomagala, zato sem poznala vsak kotiček hiše; vsako učilnico in kabinet. Kljub ranim otroškim letom me je mama znala vpeljati v delo: praznjenje košev in nošenje drv v zimskem času je bilo skoraj v celoti moje delo. Ta vsakodnevna opravila so mi omogočila, da sem že zgodaj začutila šolski utrip, da sem vonjala šolo in z njo zaživela že takrat. V poznih popoldnevih, ko so se učilnice izpraznile, so bile le-te samo moje. Jaz sem postala učiteljica, prazni stoli moji učenci. Tu sem vadila svoje komunikacijske in organizacijske spretnosti z namišljenimi učenci. Kreda je bila moje prvo pisalo in po čisto pravi tabli so nastajali moji prvi zapisi. Pisala sem po tabli, sedela na stolu učiteljice in vneto pisala po listih ter popravljala otroške izdelke. Glasno sem se pogovarjala z namišljenimi učenci, jim razlagala in ponavljala snov ter jih grajala in hvalila. Vse prevečkrat sem se tako zatopila v to vlogo, da sem pozabila na zadolžitve, ki mi jih je dala mama, in šele njeno glasno govorjenje me je ponovno postavilo v resnični svet. V času mojega predšolskega obdobja moja mama ni potrebovala varstva zame, saj sem bila vedno med otroki v varstvu, tudi v času pisanja domačih nalog. Učiteljice so poznale mojo željo po učenju, zato so imele v učilnici vedno pripravljeno mizo in stol ter naloge tudi zame. Komaj sem čakala, da bom tako velika, da bom lahko šla v čisto pravo šolo. Občudovala sem učiteljice, ki so bile prijazne, ki so me pohvalile in so mi dovolile, da sem jim pomagala po pouku razmnoževati učne liste. Še danes se spominjam prvih učnih listov, ki sem jih pomagala razmnoževati, še danes vem, kako so dišali, kako sem jih morala previdno držati, da se niso uničili in da nisem bila vsa modra.

Prva dva razreda sta bila zame najlepša, potem pa vsi učitelji niso bili več prijazni, enaki do vseh, niso bili pripravljene pomagati in nekaterih smo se tudi bali. Bali smo se njihovega kričanja, neprijaznosti, arogantnosti in njihove vsevednosti. V meni je ves čas šolanja tlela želja po poučevanju in že takrat sem sklenila, da bom jaz do vseh enaka, če bom učiteljica. Ne bom delala razlik med učenci po socialnem statusu, saj sem te razlike predobro občutila na svoji koži.

Moja vzornica je bila v osnovni šoli učiteljica, ki je še danes živa in je tudi uspešna pisateljica. Le-ta je vedno vstopila prijazno in nasmejano skozi vrata učilnice. Nikoli ni povzdignila glasu nad nami – učenci, znala nam je slovenščino tako predstaviti, da smo imeli radi slovnico in književnost. Gimnazija mi ni ostala v lepem spominu zaradi dveh slabih učiteljic, ki sta delo opravljali kot uradnici in ne kot učiteljici. Akademija mi je zopet vlila novih idej in elana za učiteljski poklic. Ker sem bila pridna in uspešna študentka, sem dobila na dan, ko sem diplomirala, že službo, in sicer za določen čas. Ponosno sem se kot učiteljica vrnila v šolo, ki sem jo obiskovala kot učenka.

Uživala sem pri delu z učenci in vedno iskala dodatne načine dela in pristope. Bila sem med začetniki opisnega ocenjevanja in med prvimi vodji študijskih skupin. Ko sem začutila, da sem se pri tem delu dodobra napolnila, sem za tri mandate postala ravnateljica, vendar sem kljub temu ves čas poučevala. Enajst let matematiko v 5. in 6. razredu. Za učitelje matematike sem pripravila tudi vzorne nastope, da sem jim pokazala in dokazala, da je lahko tudi blok ura matematike za učence zanimiva in povezana z življenjem. Nato sem si zaželela spremembe in sem poučevala likovno umetnost, saj sem prevečkrat poslušala učitelje, da imajo velike vedenjske težave z

učenci pri vzgojnih predmetih, ker ni številčnih, ampak so samo opisne ocene, takrat u, mu in zu. Z učenci smo pri likovni umetnosti ustvarjali čudovite izdelke in vsako leto smo bili na kakšnem likovnem natečaju tudi nagrajeni. Delo je potekalo brez disciplinskih težav in v zadovoljstvo učencev in mene. Velikokrat sem v zbornici pred odhodom v razred glasno izjavila, da se grem v učilnico spočit in nabrat novo energijo.

Po treh mandatih ravnateljstva sem začutila, da sem kot ravnateljica dosegla maksimum; magistrirala sem, pridobila ravnateljski certifikat, bila tri leta mentorica novoimenovanim ravnateljem, postala notranja in zunanja presojevalka, šolo sem dvignila na visok nivo, zato sem se ponovno vrnila v razred. Načrtovala sem poučevanje v prvem razredu, ki je po mnenju naših razrednih učiteljic najbolj naporen in se ga vse izogibajo. Zame pa je bilo delo s popolnoma neznanimi učenci in v tandemu izziv.

Proti koncu šolskega leta ugotavljam, da sem jaz osebno ponovno zaživela, da prihajam iz službe zadovoljna, da se ne obremenjujem doma s službenimi težavami, ampak razmišljam o tem, kaj in kako bi poučevala, da bo pouk drugačen: zanimiv, pester, nazoren, in da se bomo ob tem imeli vsi lepo. Domov prihajam prijetno utrujena in vedno domače nasmejem s pripovedovanjem zgodbic iz razreda.

Ker sem bila med začetniki in zagovorniki opisnega ocenjevanja, sem po štirinajstih letih premora želela nadaljevati na tem področju. V formativnem spremljanju sem zaznala možnost in priložnost za svoj profesionalni razvoj na področju poučevanja. Po vrnitvi v razred sem želela pouk, pri katerem bodo učenci aktivni, to pa pomeni, da mora biti moja organizacija pouka naravnana tako, da jim pouk to omogoča. V prvošolčkih sem videla priložnost, da začnem iz nič. Učencev nisem poznala, prav tako me tudi oni niso, prišli so iz različnih vrtcev in se tudi med seboj niso poznali. Prve tri mesece smo gradili na spoznavanju, medsebojnem zaupanju, dobrem počutju. Bilo je kar nekaj učencev, ki so imeli velike težave z vstopom v šolo, zato so se zjutraj z jokom poslovili od staršev. Poleg velike razlike v socialni zrelosti so bile velike razlike tudi v znanju, samostojnosti, socialni vključenosti, gibalni aktivnosti. Raznolikost med učenci mi je predstavljala velik izziv. Moj cilj je bil, da vsak učenec napreduje v skladu s svojimi zmožnostmi. Pri tem mu lahko pomagajo učitelj, starši in sošolci.

Ure mojega pouka ne trajajo 45 minut, za vse nas sta pomembna začetek in konec pouka, vmes pa so odmori po potrebi, prav tako dolžine ure, prepletajo se vsebine predmetov in učni prostor (učilnica, igrišče, narava).

Moje vodilo pri formativnem spremljanju je: zgrabi leteče ideje, navduši zanje še učence in uživajte pri uresničevanju le-teh.

Uspelo mi je ustvariti zaupanje učencev in staršev. Učenci so ugotovili, da mi lahko zaupajo in me imajo radi, so kot mehko testo, ki ga lahko oblikujem in gnetem. Včasih jih mehko pobožam, poskrbim za dobre pogoje, dodam malo dodatkov in oblikujem tako, da smo z obliko zadovoljni vsi udeleženci.

Pri pouku uporabljам raznolike in pestre metode dela, s poudarkom na slikovnem materialu, na slušnem delu in s čim več gibalne ponazoritve. Za boljše učence imam pripravljene dodatne naloge v obliki iger ali učnega lista ter izrezkov iz časopisov (za mlade genialce). Prav tako boljši učenci pomagajo slabšim ali pomagajo učitelju pri pregledu nalog. Domače naloge imajo učenci med tednom, med vikendi pa se

spočijejo. Naloge pregleda včasih v PB druga strokovna delavka, včasih jih pregledam pred ali pri pouku. Učenci imajo diferencirane domače naloge, ki so namenjene predvsem utrjevanju računanja in pisanju. Če pri preverjanju ugotovim, da ima učenec še težave, mu to zapišem v zvezek. Pomoč mu nudim pri pouku, dopolnilnem pouku, lahko tudi pred začetkom pouka. Včasih pa obvestim učiteljico v PB, da je bolj pozorna na učence, ki imajo težave. Ocenjevanje znanja poteka ustno in to po tem, ko ugotovim, da učenec snov vsaj minimalno obvlada. Na ocenjevanje znanja učence predhodno opozorim, vedno ga izvedem na zanimiv način (kviz, igre). Zaradi e-gradiv je e-tabla naš vsakdanji pripomoček, ki jo uporabljajo tudi učenci, vendar v razumni meri.

Med največji uspeh si štejem zasluge za to, da učenci radi hodijo v šolo, da se imajo med seboj radi kljub občasni otroški nagajivosti in da imajo radi tudi mene. Uspelo mi je ustvariti varno in prijetno okolje, saj mi učenci zaupajo tudi družinske skrivnosti.

Ponosna sem na to, da so prav vsi učenci v tem času pokazali napredek in da sem v njih vzbudila željo po znanju in lastnem napredku. Ob koncu vsakega dneva z učenci ugotovimo, kdo je bil uspešen in zakaj, vse to tudi evidentiramo. Velik poudarek je pri pohvali na odnosu, medsebojni pomoči in dodatnem delu, ki ga učenci opravijo prostovoljno.

Ponosna sem na čudovite starše, ki so pokazali interes za novosti in drugačne oblike sodelovanja in so za spremembe pripravljeni tudi kaj narediti. Za vsakega roditelja si vzamem najmanj 10 minut časa na govorilnih urah, velikokrat pa se s starši pogovarjam o otroku tudi pred uro.

S svojim pristopom mi je uspelo »umiriti« in motivirati za delo tudi zelo živahne učence.

Rada imam učence, ki so malo posebni in drugačni od povprečnih, le-ti mi predstavljajo velik izziv. Pripravijo me do tega, da iščem vzroke za drugačnost in način pomoči v strokovni literaturi, v pogovoru s pedagoginjo in drugo strokovno delavko. Pri sebi opažam, da sem v teh mesecih postala veliko bolj dozvetna in razumevajoča do otrok, če določene stvari niso opravljene do roka. Bolj kot prej se zavedam, da lahko učenci kaj pozabijo in ne prinesejo ali naredijo, vendar je tega zelo malo, naloge pa so vedno narejene, le morda z enodneвно zamudo. Zelo ponosna sem na to, da mi starši povedo, da me učenci obožujejo in da je moja beseda zakon. Ugotovila sem, da še tako vzgojno problematičnega otroka umirim s pohvalo, z dotikom ali s preprostim pogovorom in utemeljitvijo, zakaj pač določenih stvari ne dovolim. Prav tako tudi navajam učence na to, da govorijo o svojih občutjih, kadar so »žrtve« verbalnega ali fizičnega nasilja. Nadarjenost pa pri učencih uporabim tudi tako, da občasno nadarjeni učenci prevzamejo »vlogo učitelja«.

Kot največji dosežek v tem obdobju ocenjujem otrokov lastni napredek. Kot veliko težavo pa zaznavam težave s poslušanjem in slišanjem. Ugotavljam slabše razvite govorne sposobnosti otrok, saj le-ti odgovarjajo enoznačno in z revnim besednim zakladom. Zelo pa so močni v posnemanju različnih neartikuliranih glasov. Prav tako opažam, da zelo slabo poznajo preproste otroške igre in da se ne znajo sami

organizirano skupinsko igrati. Težave imajo tudi s pospravljanjem za seboj in s pripravo na delo.

Že sam učni načrt nas obvezuje, da razvijamo pri učencih čitljiv in pravopisno pravilen zapis in mi temu cilju vestno sledimo. Prav tako sledim odkrivanju močnih področij pri učencih, seveda v skupnem sodelovanju.

Formativno spremljanje Petre Rodman

Moja zgodba

Sem Petra Rodman, rojena leta 1978 in vse življenje živim v Vipavi. Živim v razširjeni družini – že vse svoje življenje. Če bodo zvezde naklonjene, mi bodo kmalu odobrili kredit, ki bo moji družini omogočil osamosvojitve, toda še vedno bom v Vipavi. Lahko bi rekla, da sem domorodka.

Življenje mi je namenilo veliko vlog, ki jih opravljam z veseljem, ljubeznijo in nikoli »preveč resno«. Menim namreč, da je naš čas na tem planetu zelo kratek, zato življenja ne gre jemati tako zelo resno. S tem pa ne mislim, da si lahko dovolim polovičarstvo, površnost in nenatančnost, ampak pogled na stvari, ki je pozitivno naravnano, veselje, smeh ... In, ja, zelo sem srečna. Živim trenutke. Ti pa se kot kamenčki v mozaiku nizajo v svetlo sliko, ki sproti nastaja.

Srečna, ker sem mama, žena, hči, sestra, teta, svakinja, nevesta, prijateljica, kolegica, učiteljica in morda še kaj.

V šoli sem začela delati, ko sem bila absolventka (2004). Učim slovenščino. V razredu z otroki sem se počutila fantastično, med kolegi malo manj. Imela sem slabo vest, ker nisem »bila stroga«, ker nisem uporabljala ocene kot sredstvo kaznovanja

...

Danes se počutim z otroki in kolegi (vsaj nekaj jih je) fantastično, skoraj svobodno. Imam vso podporo vodstva šole, kar je zelo pomembno za moje delo.

Pri svojem delu in tudi nasploh vedno in povsod izhajam iz sebe (občutki, čustva ...). V učilnici želim izhajati iz učencev.

Učenci se pri urah slovenščine učijo izražati in zagovarjati svoje mnenje. Želim, da gredo v svet z dvignjeno glavo, zadovoljni s svojim delom in znanjem, srečni in iznajdljivi. Učijo se samostojno, raziskujejo, debatirajo in nastopajo. Učijo se, kaj je kakovost. Verjetno je to moje najvišje merilo – opraviti delo kakovostno, najbolje, kot ga v danih razmerah lahko.

Pri pouku ne maram režije, rada imam spontanost. Vesela sem, da mi učenci zaupajo, se z mano pogovarjajo brez zadržkov, iskreno. Vesela sem, da se zavedajo, da sem na njihovi strani, njihova mentorica, svetovalka ne pa njihova nasprotnica. Kako pa to vem? Predvsem čutim.

Po naravi sem zelo odprta oseba in v vsakem in vsemu iščem, zaznavam, dobre strani, zato mi novosti, spremembe, za katere sama presodim, da so dobre, ne le zame, ampak nasploh, niso tuje. Rada grem naprej, više. Ko se zataknem, sem nesrečna, zato stremim k premikom. Trenutno delam na tem, da bi ukinila teste znanja. Zakaj? Ker se mi zdijo nepotrebni. Učence poznam v »nulo«, saj jih nenehno spremljam – spremljam njihov napredek in imam velik kup njihovih izdelkov (dokazov).

Seveda se soočam tudi s strahovi. Bojim se bolezni. Na strokovnem področju pa je trenutna negotovost, ali res delam dobro. V učilnici je glasno, učenci se sprehajajo do police s knjigami, z računalnikom, do šolske knjižnice ... iščejo in raziskujejo. Sem zato učiteljica, ki nima discipline, ker otroci niso tiho in ne sedijo na svojih stolih???

Da, še vedno me bega to vprašanje.

Kaj zares cenim in po katerih načelih živim? Cenim in si prizadevam za dobre medsebojne odnose, preprostost, lepoto, iskrenost. Sem mnenja, da se stvari urejajo s prijaznim pogovorom – Lepa beseda, lepo mesto najde. Ne maram nergačev in

oseb, ki že leta delajo in počnejo iste stvari, ne da bi svoj pogled vsaj malo premaknili. Tem osebam rečem, da so se zataknil v času.

Pred 3 leti spremembe, ki sem jih začela počasi uvajati v proces učenja, so danes moj način dela z učenci.

Kaj delam drugače, kot sem, in kaj opažam pri svojem delu?

- Sebe dojemam kot mentorja, usmerjevalca, spodbujevalca ... Pomaknjena sem v ozadje, glavni akterji v procesu so učenci.
- Učencem vse pogosteje prepuščam načrtovanje dela.
- Učenčevo samovrednotenje procesa/izdelka/... je postalo stalnica pri mojem delu.
- Nisem več obremenjena s časom, ki ga imamo na voljo. Prednost dajem veščinam in ne vsebini. Učenci sodelujejo, delajo v svojem ritmu, po svojih sposobnostih.
- Delo organiziram v parih, skupinah, po želji tudi individualno. Tu opažam naravno diferenciacijo med otroki ter nalogami, ki si jih izberejo.
- Med procesom zbiramo dokaze (izdelke) o napredku, pri tem je povratna informacija zelo pomembna. Pri mojem delu se je povratna informacija izkazala enako pomembna kot številčna ocena. Potrebno je bilo veliko truda in časa, da sem učencem, ki so navajeni na številčne ocene, povratno informacijo predstavila kot pomembno sporočilo, ki jim bo pomagalo napredovati, rasti, postati boljši v tem, kar počnejo.
- Vzpostavljajo se dobri/iskreni medsebojni odnosi in odprti dialogi. Skupaj smo se naučili, da ni nič narobe, če na glas poveš, da česa ne razumeš, ne znaš, ne veš. Učenci se počutijo varne, mi zaupajo, delovno okolje je sproščeno.
- Učenci radi hodijo k uram slovenščine, sodelujejo, delajo na sebi in zaradi sebe ne zaradi ocen. Postajajo samostojnejši, razmišljajo o svojem napredku in o tem, kaj še ni dovolj dobro. Razmišljajo o učenju in znanju.

To je le nekaj točk, ki sem jih izpostavila in pri mojem delu res delujejo. Do tega pa nisem prišla čez noč. Z moje strani ni bilo težav, ker imam verjetno »formativni gen, ki sem ga prinesla na svet«; težave so v učencih, s katerimi se prvič srečam v 6. razredu (nato jih poučujem do 9. razreda). Ti otroci so močno obremenjeni s tem, kaj je prav in kaj ne. Čakajo, da bo učiteljica vse prinesla s seboj (učne liste, knjige ...), vse povedala, narekovala v zvezek ...

Tako si na začetku novega šolskega leta vzamem čas, da najprej predstavim način dela in učenja pri slovenščini.

Petra Rodman

OŠ Šturje Ajdovščina

Formativno spremljanje Sanje Leben Jazbec

Formativno spremljanje II

Tretji dan FS II, yeeesss!, hkrati zadnji delovni dan pred prvomajskimi prazniki, ura okoli sedme zjutraj ... Z Andrejo in Denis si damo duška – smo mame, svojim doma in pogosto še svojim v šoli, smo učiteljice, svojim v šoli in tudi svojim doma, smo kolegice, smo žene, smo ..., zato 106 kilometrov živahnega pogovora, dve Primorki, ena glasna Ljubljančanka. Z obvoznice, čez Barje, mimo Andrejinega in Sanjinega faksa in francoske ambasade, čez Ljubljanico, pod Gradom na Poljansko. »Rampa, skoči in pozvoni.« Mimo vratarja. (Bil je nov, pa so mu vrata malo nagajala.) Me po stopnicah v drugo nadstropje. Kako se vedno znova razveselim tistega belega A4-papirja *Seminar za formativno spremljanje*. Besede, misli, občutja se malce umirijo. Denis obvezno pofotka eksponate po poti, razstava nahrani čute, dojameš, zakaj imajo otroci pogosto oči na prstih, še sam bi prijel, pobožal, stisnil. Končno – drugo nadstropje, desno. „Oj, živijo, kako si? Naj te objamem ...“ Petra pove, da je prišla „po dozo“. Ura devet. Natalija. Hodi z nami formativci. Poslušamo, vprašamo, pokomentiramo, podvomimo, se strinjamo ali pa ne. Razmišljamo o napisanem na prosojnicah, hlastno zapisujemo. Miselno rastemo, se čustveno hranimo. Odmori. Klepetamo: „Kako gre tole tebi? Meni je pa uspelo ... A veš, da ... Prav ustavilo se mi je ...“ Bolj ko se dan preveša v popoldan, bolj sem vznemirjena. Posoda je okrog štirih že tako polna, da jo je treba preliti, izliti, umiriti. Ne morem več.

Vračamo se domov. Avtocesta, zadnji aprilski delovni petek, pozno popoldne, kolone. In v glavi in v srcu kar vre. Ko smo se po prvem maju s kolegi v zbornici pogovarjali, kako zelo smo se spočili, zase tega ne bi mogla reči. Imela sem občutek, da sem na miselnem in čustvenem adrenalinu 24/7. Kolegi formativci, koliko je v nas potencialne in kinetične energije!

Potem ko mi je Zvonka tako na hitro povedala („A veš, da se mi obnese tista tvoja o eni minuti tišine, ful pali!“), sem uredila misli in zapisala so se komu bolj, drugemu pa manj aktualna in uporabna ORODJA, a z mislijo, da ni orodje tisto, ki dela pouk formativen, ampak ga formativnega naredita učitelj in učenec.

Kolegi, tule je nekaj strategij, morda vam katera pride prav. Razdelila sem jih po fazah učne ure.

I. Uvodni del

- **Zid želja** (<https://padlet.com/>)

Pri pouku se poslužujem IKT, ko presodim, da mi bo tehnologija v pomoč pri procesu. Včasih zid želja (To je spletno okolje, ki so ga poimenovali Wallwisher, dostopno pa je na zgoraj zapisanem spletnem naslovu.) uporabim za preverjanje predznanja, včasih za refleksijo ...

Primer: Potem ko učenci pregledajo svoja merila uspešnosti in načrt dela, razmislijo, kaj jim še ne gre najbolje, in napišejo na zid: Nisem še povsem prepričan ... Na podlagi zapisov pripravim naslednje dejavnosti.

- **Vprašaj učitelja.**

Namesto da sama postavljam vprašanja, spodbudim k temu učence. Če ne steče takoj, jih spomnim na pet K-jev in en Z (Kdo ..., Kaj ..., Kje ..., Kako ..., Kdaj ... in Zakaj ...), običajno hitro preklopijo še na miselno zahtevnejša vprašanja.

Primer: Potem ko preberejo knjigo za domače branje in doma pripravijo gradivo, v šoli učence prosim, naj me vprašajo vse, česar morda niso najbolje razumeli, o čemer bi se želeli pogovoriti, kar bi želeli vedeti, se jim morda zdi pomembno ...

Učenci pišejo vprašanja na samolepljive lističe. Listke nato nalepimo na tablo, razvrščam jih po skupnih dejavnikih, npr. zgodba, književne osebe, tema ... in na tem gradim dalje.

II. Glavni del

- **»Semaforčki«**

V škatli imamo plastificirane kartončke, rdečega (Ups! Tole mi pa ne gre.), oranžnega (Hmm hmm, nisem najbolj prepričan.) in zelenega (To!). Učenci jih uporabijo, ko mi želijo kaj sporočiti, ko želijo označiti svoj napredek itn. Posameznikom trostopenjska lestvica z barvami ne zadostuje, ker si želijo označiti nianse, zato imajo raje puščico s tremi barvami, na kateri zabeležijo, kje so, zraven si pa pripišejo, kaj je vplivalo na počutje/učenje. Posamezniki (običajno so ti kinestetiki) so si izdelali emotikone, s katerimi opazujejo svoje vedenje in počutje. Smeška si izrežejo in nalepijo na izdelek. Sploh ni pomembno, kaj otrok uporablja, semaforčke, lestvice, smeške ..., pomembneje je, da se pogovoriva, zakaj se je tako ocenil in kaj bova naredila.

- ***Ne dvigujemo rok!***

Ko frontalno vodim razgovor, velja, da ne dvigujemo rok, temveč vsakdo v miru razmišlja, pokličem kogar koli, noben odgovor ni napačen, tudi *Ne vem (še)*. ne.

- ***»1-minutni odmor«***

Ko postavim vprašanje ali če učenec kaj vpraša, pove ipd., smo najprej (približno) eno minuto tiho in v tišini razmislimo. To, da ne planejo in takoj izstrelijo, kar počnejo eni in isti učenci, drugi pa niti še pomisliti ne utegnejo, ker jim ni treba, dosežem s tem, da smo se dogovorili za »našo minuto tišine, ko vsi mislimo«. Spomnim jih, da rečem: Usmerimo svojo pozornost na .../Razmislimo o ...

- ***Akrostih***

Akrostih (posvetilo, sestavljeno iz začetnih črk imena) uporabim kot povzetek. Primer: Kaj vse moramo vedeti, da uspešno rešujemo naloge s stavčnimi členi? Previharimo zamisli. Na tablo zapisujem ideje, ko presodim, da jih je dovolj, jim rečem, da povzamejo z akrostihom STAVČNI ČLENI.

- ***Od a do ž***

Učenci povzamejo bistvo, tako da povedo z besedo oz. besedno zvezo, ki se začne na črko abecede. Primer: Učenci po skupinah obnavljajo zgodbo, tako da uporabijo abecedo. Zapišejo navzdol, vsaka črka je v svoji vrstici.

- ***Arnesov planer***

Arnesov planer je spletno orodje (Dostopno na <http://planer.arnes.si>, navodila so jasna in enostavna.), s katerim izdelamo enostaven vprašalnik. Sestavim vprašanja in ponudim nabor odgovorov, učenci odgovarjajo preko spletne povezave, ki jo posredujem. Planer mi služi kot prva orientacija za nadaljnje načrtovanje ali za diskusijo v razredu.

Primer: Kako dobro ti gre reševanje nalog s krajevnim/časovnim/načinovnim ... odvisnikom? Prvo vprašanje: Z vejico ločim glavni in odvisni stavek. Drugo vprašanje:

Določam vrsto odvisnika. Itn. Učenec izbira med odgovori: Mi ne gre./Zadovoljivo./Dobro./Zelo dobro.

III. Zaključni del

- **Izhodne kartice**

Preden učenci odidejo iz razreda, mi oddajo na listku napisan odgovor na vprašanje, ki jim ga zastavim. Primer: Kaj sem se danes (na)učil?

- **3 – 2 – 1**

Običajno uporabim skupni dokument, da lahko v miru premislim, večkrat preberem ... **3** dejstva, ki sem se jih danes naučil, **2** zanimivosti/vprašanji/problema ... – še vedno me čevelj žuli in rad bi vedel kaj več, **1** vprašanje/problem/naloga ..., ki mi še ne gre, zato sprašujem.

- **5 – 3 – 1 (sam – v paru – v skupini)**

Postavim vprašanje, tezo, misel. Učenci poiščejo 5 odgovorov, zapišejo misli ipd. O zapisanem se pogovorijo v paru in izberejo 3 najboljše. Po dva para se združita v skupino štirih, prediskutirajo odgovore in se dogovorijo za 1 najustreznejšo rešitev.

- **5 – 5 – 1**

Kaj sem se (na)učil? Napiši v 5 povedih. Povedi skrajšaj na 5 ključnih besed/besednih zvez. Povzemi z 1 besedo/besedno zvezo.

VIRI

- * Posvet, Ocenjevanje znanja, Postojna, 28. in 29. marec 2007, ZRSŠ.
- * Projektna skupina ZRSŠ, Preverjanje in ocenjevanje znanja, Portorož, 13.-15. 11. 2006, ZRSŠ.
- * Dr. Natalija Komljanc, Akcijsko raziskovanje – mehanizem za razvoj novosti, oktober 2007.
- * Dr. Natalija Komljanc, Didaktika ocenjevanja - Načrt razvojno aplikativnega projekta, 19. junij 2007, Ljubljana, 1. strokovno srečanje, ZRSŠ.

Sanja Leben Jazbec

OŠ Solkan

Formativno spremljanje Tatjane Ilovar

FORMATIVNO SPREMLJANJE IN OCENJEVANJE ZNANJA

Od leta 1987 opravljam poklic učiteljice in se ob tem ves čas zavedam, da sta temeljni nalogi šole vzgoja in izobraževanje. Vzgajati in izobraževati pa pomeni, da se moram zavedati, da sem tudi sama v tem procesu (marsikdaj) učenka, kar pomeni, da se moram znati postaviti v vlogo učenca: zavedati se, kako se učim, koliko časa potrebujem, da se nečesa naučim, kaj me spodbudi k učenju ... Kot učiteljici mi je pomembno, da razvijam sposobnost zaznavanja stanja v razredu in sem ga sposobna povezati s stanjem družbe, v kateri živimo, in s stanjem družine, v kateri živi posamezen otrok.

Svet okoli nas se danes zelo hitro spreminja, zato se zavedam, kako pomembno je nenehno presojeti vsebine, ki jih poučujem, in se ob tem spraševati, kaj sploh še drži in kaj je, glede na nova odkritja in dognanja, postalo laž in zavajanje. Ob tem pa trčim na togost našega izobraževalnega sistema, kar mi predstavlja največjo oviro pri poučevanju. Sem sodijo zastareli in neuporabni učbeniki, prenatrpani učni načrti, premalo (časovnega in materialnega) prostora za razvijanje kreativnosti, ustvarjalnosti in domišljije ter neustrezna in zastarela oprema v šolah ...

Zavedam se, da moram (posameznega) učenca gledati celostno, kar pomeni, da moram ob njem iskati odgovore na vprašanja:

- Koliko vsebin je zmožen sprejeti?
- Kakšno je njegovo predznanje?
- Kakšne izkušnje prinaša s seboj?
- Kakšen je njegov tempo, ki mu omogoča uspešno delo?
- Kaj je značilno za današnjo generacijo?

Da vse zgoraj opisano danes lahko vključujem v poučevanje, uporabljam formativno spremljanje in ocenjevanje, saj mi omogoča vzpostaviti pogoje za učenje in delo glede na celoto skupine in posameznika. Z načrtom dela opredelim cilj(e) skupine in nato posameznika usmerim, da si glede na svoje predznanje, zmožnosti in potrebe nanj(e) naravna svoj(e) cilj(e).

Na ta način lahko vsak učenec premisli in izbere način dela, ki je zanj smiseln, in opredeli čas, ki ga potrebuje, da se nečesa nauči. Vsak posameznik in vsi skupaj pa moramo stalno spremljati (preverjati), kako nam gre, kar pomeni, da si zastavljamo vprašanja:

- Kaj sem/smo že dosegel/dosegli?
- Česa še ne znam(o)?
- Koliko in kakšne vaje še potrebujem(o)?
- Kakšen način dela mi/nam omogoča, da bom/bomo želeno dosegel/dosegli, da bomo razvili spretnosti ...?

Učenca usmerjam, da z uporabo 5 vprašanj:

1. Kaj hočem?
2. Kaj delam, da bi to dosegel?
3. Ali to, kar delam, deluje in me vodi k mojemu cilju?

4. Kakšne so moje možnosti?
5. Kakšen je moj načrt?

ves čas evalvira svoje delo.

Učencem s tem načinom dela omogočam samoregulacijo učenja in samopresojanje doseženega ter posredno samoocenjevanje svojega dela. Pri tem mi je v veliko pomoč povratna informacija, ki mi služi kot orodje za vodenje in usmerjanje učenca na njegovi poti pridobivanja novega znanja in izkušenj ter razvijanja kritičnega mišljenja. Odkar sem vključena v formativno spremljanje in ocenjevanje, dajem vse večji poudarek povratni informaciji in vse bolj sem pozorna na to, kako jo formuliram, saj se zavedam, da mi le-ta omogoča v učencu prebujati notranjo motivacijo za raziskovanje, posredno pa graditi odnos z učencem. Stremim k temu, da z učenci vzpostavljam odnos, ob katerem se vsak počuti varnega, sprejetega in uspešnega, kar nam omogoča, da delo (s)teče. Odnos gradim na spoštovanju različnosti, zaupanju in medsebojnem povezovanju.

Kaj sem s takšnim načinom dela dosegla?

Najpomembneje, kar opažam, je:

- učenci so primorani sprejeti odgovornost za svoje delo oziroma nedelo,
- način dela učencem omogoča, da lažje sprejmejo tudi posledice (tako pozitivne kot negativne), ki, glede na njihovo delo, sledijo,
- učenci sami opazijo svoje šibkosti (manjka mi samozavesti, nimam delovnih navad, strah me je nastopati pred razredom ...),
- učenci imajo priložnost osebno rasti in zaznavati svoj osebni razvoj,
- sama osebno in poklicno rastem,
- svoje delo veliko bolj zavestno opravljam,
- spodbujam sodelovanje, medsebojno pomoč, spodbujanje, zaupanje, vztrajnost, vero vase ... vrednote, ki so v današnjem času zbledele in jih je potrebno prebuditi,
- zavedam se, da bo pouk prihodnosti naravnani na (vsakega) posameznika, saj posameznika le tako lahko celostno obravnavamo ter mu omogočimo razvijanje njegovih potencialov.

Tatjana Ilovar
OŠ Preserje pri Radomljah

Formativno spremljanje Ernestine Krajnc

MOJA ZGODBA za Formativno spremljanje

Nikoli se pravzaprav nisem ukvarjala z razmišljanjem, katere življenjske preizkušnje in izkušnje so me oblikovale kot osebo, kot strokovnega delavca, kot mamo, ženo ali prijateljico. Vedno sem skušala poiskati poti, ki so me osrečevale in notranje izpolnjevale. Imela sem to srečo, da mi je bila odgovorna svoboda položena v zibelko. Le zakaj?

Korenine segajo v moje otroštvo, v mojo primarno družino. Odraščala sem v sedemčlanski družini, v kateri so vladali varni in ljubeči odnosi. V družini sem se naučila prvih socialnih veščin, saj smo morali otroci usklajevati mnenja, izboriti smo si morali položaj v družini, deliti stvari, sodelovati, tolerirati različnost idej, sprejemati individualne posebnosti vsakega izmed nas, sprejemati močna in šibka področja drug drugega in upoštevati svoje in tuje želje. Vse to smo usklajevali pod mamino ljubečo taktirko. Mama nam je razvila tudi estetski čut, ljubezen do knjig, širino razmišljanja in nam je prenesla tudi ljubezen do ročnih del. Vsakodnevni žvenket loncev pa je dodatno pričaral domače vzdušje in omamne dišave. Vzgajani smo bili predvsem z odnosom. Hkrati pa smo lahko odraščali svobodno. Imeli smo popolno zaupanje staršev, imeli smo odgovornost do domačega in šolskega dela in imeli smo priložnost razviti lastna pričakovanja in želje. Starši so nam dovolili, da smo, kar smo, da smo različni. Niso namesto nas razmišljali, katere šolske obveznosti imamo, kdaj smo lačni, katere neizživete ambicije moramo uresničiti zanje. Spodbujali so našo individualnost. Od nas so zahtevali samo spoštljivo in odgovorno ravnanje na vseh ravneh našega delovanja. In za to sem jim hvaležna.

Toda moje otroštvo je bilo razpeto med življenjem v bloku in preživljanjem prostega časa v lovski koči. Kot hči strastnega lovca sem lovsko bratovščino dojemala kot prvo širše socialno okolje z določenimi pravili in pričakovanji, z etičnim kodeksom, ki so ga v tistih časih vsi spoštovali. To pa mi je tudi omogočalo odraščanje v gozdovih, kjer smo izkušensko spoznavali naravo skozi letne čase, kjer smo s sovrstniki neutrudno preizkušali svoje spretnosti in pogum, kjer smo se sami nahranili z borovnicami, si sami oskrbeli rane, se stepili med seboj in tudi sami zgladili spore, kjer je bila večerja

odvisna od naših nabranih gob. To je bilo tudi spanje na kozolcu, druženje ob ognju z lovskimi zgodbicami, jutranje vstajanje in triurno čakanje na srnjaka z očetom na lovski preži ter optimizem, da nam bo mogoče jutri dana priložnost videti čudež narave. Oče mi je na svojih lovskih poteh odprl oči, ušesa in nos ter pokazal zven tišine. Razkrival mi je skrivnostni svet narave in tu sem spoznala najpomembnejšo naravno lastnost – prilagodljivost. Kdor se v naravnem okolju ne prilagodi, kdor ne razvija svojih notranjih potencialov, kdor nima varovalne barve, kdor ne razvije svojih čutov, kdor ni dovolj vztrajen in potrpežljiv – propade. Življenje v naravi in z naravo mi je vlilo življenjski optimizem in realen pogled na življenje.

Skozi najstniška leta sem imela vso svobodo pri šolskem delu, pri izbiri poklicne poti, pri iskanju lastne identitete, pri izbiri partnerja. Imela sem popolno zaupanje staršev in to zaupanje je rodilo odgovornost do sebe in do širšega socialnega okolja. Odgovornost in organizacijo lastnega časa sem krepila tudi v rokometni ekipi, kjer sem aktivno trenirala vse do prve nosečnosti. Bile so solze sreče in joka, timsko delo in individualizem, naporni treningi, kjer sem vsakodnevno presegala meje fizičnih naporov. Sem so sodili tudi zabava po tekmi, spoznavanje in sprejemanje lastnih in tujih omejitev, podredljivost trenerju in sprejemanje njegovih navodil za dobro ekipe. Tu sem se naučila zaupati drugim in njihovim sposobnostim ter tolerirati napake ali spodrsaljaje.

Kot učenka in dijakinja sem rasla v socialističnem duhu, kjer smo morali vsi razmišljati enako, delati enako. Niso bila dovoljena odstopanja navzgor, niti navzdol. Toda kljub temu sem šolsko rastla in se razvijala, ker sem pri vsakem učitelju poiskala nekaj lepega in vrednega. Pri nekaterem sem občudovala širino znanja, pri drugem dobroto, srčnost, predanost, samozavest, stil oblačenja ... Kljub temu da sem bila odlična učenka in dijakinja, sem v šoli močno trpela. Bila sem mala upornica, izjemno občutljiva za krivice, ki so se dogajale predvsem učno šibkejšim. Bila sem neustrašen vodja in organizator, ker sem zaupala svojim sposobnostim. In ker sem si upala. Seveda je bil moj pogum začinjen s ščepcem pubertetniške kljubovalnosti.

Toda ves čas sem bila v mislih in sanjah učiteljica. Imela sem šolo v bloku, prostovoljno varstvo otrok, cele dneve in noči sem zanje pripravljala naloge, da smo se lahko igrali šolo. In sanje sem udejanjila. Tudi uradno sem postala učiteljica. Z

dvajsetimi leti sem diplomirala in se zaposlila, ker v tistih časih še ni bilo visoke šole. Drugo stopnjo sem končala med svojo drugo nosečnostjo in graditvijo hiše. Ko pogledam nazaj, ne vem, kje sem dobila toliko energije za materinstvo, za gnezdenje – gradnjo hiše, ohranjanje partnerskega odnosa in ustvarjalno šolsko delo.

Prava učiteljica pa sem postala takrat, ko so moji trije otroci prehajali skozi šolski sistem. Videla in občutila sem drugo plat šole, v domačem okolju, kako otroci interpretirajo šolsko dogajanje, koliko je vreden nasvet učiteljice, kaj prinese kakšna domača naloga v domače okolje, s kakšno senzibilnostjo dojemajo otroci šolsko dogajanje, kaj pomeni pohvala, koliko solz prinese graja, koliko energije vzamejo slabi socialni odnosi in koliko pozitivnega in negativnega prinesejo v svetu odraščanja medvrstniški kontakti. Ob šolanju svojih otrok sem videla še več priložnosti in še več omejitev šolskega sistema in sem ob tem z ustvarjalno noto poskušala spreminjati pouk in z delom dozorevati kot učiteljica. In zorim še danes.

Ves čas učim v prvih treh razredih in sem najbrž prehodila osnovno pot vsake srčne učiteljice. Energijo sem vlagala v obvladovanje učnih vsebin, v pisanje priprav na pouk, v estetsko urejanje učnih listov, aplikacij, se zakopala v iskanje možnosti izvajanja projektnega dela, skupinskega dela, opisnega ocenjevanja, didaktičnih iger. In vsako raziskovanje je odprlo nove zahteve, možnosti, priložnosti, omejitve.

Tako sem se jeseni 2012 udeležila prvega seminarja Formativno spremljanje – didaktika ocenjevanja znanja. Naslov seminarja mi je obetal, da bom najbrž nekaj več izvedela o ocenjevanju, sestavljanju kvalitetnih testov ... torej na področju, na katerem sem čutila potrebo, da nadgradim svoje znanje. In na seminarju sem prvič v življenju slišala o formativnem spremljanju. Predavanje se me je takoj dotaknilo, ker je bila to moja sanjska šola. In končno je bilo to tudi uradno, zeleno, pričakovano. Z vso odprtostjo sem sprejemala teoretične informacije in jih skušala miselno vezati na svoje delo v razredu. Takoj sem našla stične točke in hkrati sem pogrešala povezanost teorije s prakso v predstavljenem in izkušenem. Največjo vrednost formativnega spremljanja vidim v odnosu med učenci, med učencem in učiteljem, ki se krepi, ki razvija učenca in učitelja, ki ponuja priložnosti, ki zahteva medsebojno sodelovanje, ki omogoča ustvarjalnost, pestrost in medsebojno povezanost. Končno sem dočakala, da v učnem procesu ni več s ospredju učna vsebina, ampak učenec in njegov optimalni napredek. Od ostalega učnega dela pa se formativno spremljanje

razlikuje predvsem po samopresoji in načrtovanju lastnega dela in s tem omogoča razvoj odgovornosti do sebe in lastnega napredka s povratnimi informacijami, ki spodbujajo in dajejo učencu krila in ga hkrati vodijo pri pridobivanju novih znanj.

Takoj sem si postavila oziroma uzavestila temeljne elemente formativnega spremljanja:

1. Diagnostika predznanja učencev nam služi, da orientiramo pot. Kje začeti, kaj učenci že vedo, česa si želijo, kako pristopiti k delu.
2. Organizacija pouka z aktivnimi oblikami in metodami dela
Aktivne metode dela spodbujajo in razvijajo ne samo izkušensko učenje posameznika, ampak tudi razvoj timskega dela in medsebojnih odnosov.
3. Povratne informacije so kot kompas. Vedno kažejo proti cilju, dodajajo motivacijo, vodijo, vračajo nazaj in usmerjajo.
4. Kriteriji so končni cilj. To so vedenja, do katerih naj bi otrok prišel. Hkrati pa ob tem učenec načrtuje nadaljnje korake prehojene poti s samopresojo. In od tu naprej prevlada notranja motivacija in odgovornost otroka.
5. Dosežki, mejniki, težave, individualni pristopi na poti usvajanja nekega znanja se lahko zbirajo v mapi dosežkov.

Formativno spremljanje seveda nujno zahteva spremembo v miselnosti učitelja. Učitelj mora imeti v sebi pedagoško navdušenje, strast, veselje in ljubezen do poučevanja, da lahko vname svoje učence za delo.

Učitelj mora imeti tudi strokovno znanje, ki njemu in učencu odpira poti.

Zahteva pa tudi pogum. Pogum, da zmore nadaljevati tovrstno delo kljub padcem in neuspehim uram. Pogum, da si prizna lastne napake, lastne omejitve in da kritično presodi, kje in zakaj se je nekaj zalomilo. Pogum, da ponovno zbere energijo in se dvigne. Da si prizna lastne omejitve in šibkosti in da mu neuspehi dogodki v razredu ne okrnijo pedagoškega navdušenja in veselja do dela. Pogum, da iz varnega pristana stopi v nevarne vode in da pluje s celotno posadko naprej. Formativnega spremljanja ni brez kritične presoje lastnega dela. In ni enostavno, ko sam sebe pogledaš v ogledalu in vidiš lastna močna in šibka področja.

Seveda ne gre brez raziskovanja lastne prakse. Ni vzorca, ni recepta, ni modela poučevanja. So samo smernice in neskončna energija, ki vabi ustvarjalnost učitelja.

Vse skupaj pa zahteva čas. Čas, da učitelj postopoma ponotranji spremembe, in čas, ki ga potrebujejo učenci, da sprejmejo in ponotranjijo spremenjen proces poučevanja,

predvsem na področju samoregulacije. Ko dandanes opazujem otroke, ki jih poučujem, vidim, da jim manjka predvsem prilagodljivosti, socialne empatije, radovednosti, vztrajnosti in tudi želja, ki se ne nanašajo zgolj na materialne dobrine.

Zato sem pri raziskovanju lastne prakse razmišljala, kateri del formativnega spremljanja bi najuspešneje in najhitreje raziskala oziroma udejanjila v praksi. So to kriteriji, orodja, samopresoja dela, lastno načrtovanje dela, osebne mape ali ocenjevanje?

Naenkrat sem v področje svojega dela dobila novo igračo, etiketirano kot dobro igračo. Lahko jo uporabljam za raznoliko predznanje, je dinamična in zagotovo ne povzroča z dolgočasnosti, je odprta in vodi k pričakovanemu dosežku. Ponuja ustvarjalnost in kakorkoli jo primem v roke, mi omogoči učno igro. Kot vsaka igrača pa je namenjena igri in uporabi. Torej takoj zahteva akcijo.

Toda pred pričetkom dela v razredu se mi je pojavilo kup vprašanj.

- Kako uravnovežiti diagnostiko posameznika in skupine?
- Kako uskladiti posameznika in učne cilje?
- Kako uskladiti svoje želje z realnim stanjem v razredu in na šoli?
- Kako vtakati obstoječe delovno gradivo in drugo formo pouka?
- Kako načrtovati proces, a hkrati upoštevati različnost in želje otrok?
- Koliko poučevati in učiti in kdaj prenehati in pustiti otroku lastno pot?
- Kako uravnovežiti socialni in čustveni razvoj otroka z izobraževalnimi vsebinami?
- Kako udejanjiti lastne želje in iskanja v obstoječo šolsko klimo?
- Kako ohranjati osebno energijo pri vseh spremembah, da ne pregorim?
- Rada bi, pa ... Kako? Zakaj? Kdaj? Kje? Kako? Kam?

Sledila je prva odkrita samorefleksija. Odgovorila sem si na vprašanja, katere elemente sem že pred informacijo o formativnem spremljanju vtakala v pouk in zakaj sem to storila? Katera so moja močna področja?

Potem se je po naravni poti z raziskovanjem lastne prakse začel odvijati klobčič mojega začetnega formativnega spremljanja.

Učenci mojih oddelkov so kljub velikosti šole in skupnim aktivnostim vedno deležni spremembe učnega okolja. Z individualnimi dogovori s širšo okolico si vedno privoščimo učenje izven šolskih prostorov. Smo vestni in redni obiskovalci knjižnice, kjer beremo, brskamo, razvijamo interes, uživamo pri rokovanju s knjigo. Smo redni udeleženci raznolikih športnih površin in aktivnosti na njih, kjer se preizkušamo v pogumu, vztrajnosti, krepitvi telesa. Smo spretni in neustrašni ustvarjalci v tehniški delavnici, kjer premagujemo strahove ob neznanih orodjih, strojčkih, da si učenci upajo stopiti na neznano pot. Da spoznajo, da se vedno lahko česa novega naučimo in da dobro delo ponuja tudi veselje ob lastnih in tujih uspehih. Družimo se s starostniki in otroki v vrtcu, kjer razvijamo socialno empatijo, sprejemamo omejitve drugih in jih toleriramo. Uživamo v naravi v različnih letnih časih, smo na kmetiji, v naravoslovni učilnici ... Le zakaj?

Ker vem in verjamem, da se skozi gornje aktivnosti učenci lahko samouresničujejo in medsebojno povezujejo. Situacije omogočajo svobodno učenje, socialno kultiviranje in hkrati prinašajo samostojnost in odgovornost. Naravne, življenjske situacije:

- ponujajo naravno učenje življenjskih spretnosti,
- oblikujejo medsebojne zdrave odnose,
- omogočajo, da prihaja do spontane delitve dela, izvaja se naravna individualizacija in diferenciacija,
- pripomorejo, da učenci skozi interes in željo razvijajo odgovornost in vztrajnost.

Vse to je dobra osnova tudi formativnemu spremljanju, saj mora učenec vztrajati pri načrtani dejavnosti, sodelovati z drugimi, sprejemati mnenja in pobude sošolcev ... In to je učni poligon, ki omogoča vzpostavljanje in korigiranje odnosov, ki se lahko v učni situaciji samo še nadgradijo.

To je bil začetek.

V drugi fazi se mi zdelo najlažje, da začnem z usmerjeno ustno in pisno povratno informacijo.

Toda povratna informacija je zahtevala takojšnje spreminjanje standardov in ciljev v otroku razumljiv jezik in besedišče. Povratne informacije nujno potrebujejo vzporednico ciljev in kriterijev. Ne moreš namreč ovrednotiti, kje si, če ne veš, kam greš. Pri vrednotenju pa je spet potreben čas, da otrok vidi lastne napake, da sprejema mnenje drugih in jih upošteva ter ob tem osebno zori in napreduje. Iskala

sem raznolike oblike povratnih informacij pri različnih učnih področjih in pri različnih vsebinah, ki bi hkrati bile evidentirane v osebni mapi. Pri podajanju povratnih informacij sem postavila samo eno pravilo: opazi dobro in svetuj sebi ali prijatelju, kako bi lahko odpravil morebitne težave in pomanjkljivosti. Sčasoma so se učenci naučili podajati nasvete in sprejemati sošolčeve. Zorenje na sprejemanju povratnih informacij je prinašalo tudi blage ali močne čustvene reakcije, izpade, trmarjenje, užaljenost ... Ampak z doslednim izvajanjem, pogovarjanjem se je ostrila tudi realna slika posameznega izdelka in s tem osebna rast posameznika.

Sledil je spopad z raznolikimi metodami in oblikami dela. Učenci so usmerjeno krasno delali, ko pa so morali narediti nekaj povsem samostojno, sem največje razočaranje doživela pri obliki in izgledu pisnih izdelkov. Vse je bilo nametano, prečečkano, zapisano pravopisno pomanjkljivo, neestetsko. Poleg slabih zapisov se niso znašli v besedilu, pomanjkljivo so brali podatke, niso usvojili tehnike izdelovanja likovnega izdelka ... Izdelek je izražal ustvarjalnost, bogastvo idej, a je bil zame estetsko nesprejemljiv. In tega nisem kupila, ne od njih, ne od sebe, niti za ceno njihove ustvarjalnosti in inovativnosti ne. Spoznala sem, da je potrebno razviti orodja za samostojno delo in otroke seznaniti z raznolikostjo le-teh. Učence sem morala naučiti uporabljati različne strategije in orodja (od branja, pisanja, postopkov računanja, reševanja besedilnih nalog, branja zemljevidov, podatkov, jih seznaniti z različnostjo prikazov, jih seznaniti z uporabo likovnega in glasbenega jezika, bralnih učnih strategij, načinov izpisa podatkov ...). To je zahtevalo veliko časa in vaje. Toda bila sem na razpotju in morala sem se odločiti, ali je ulov ribe velikanke dovolj ali pa je več vredno, da otroke naučim loviti ribe na več načinov. Saj več majhnih ribic ravno tako nasiti kot ena velika. Odločila sem se za učenje orodij. Sistematično sem jih usmerjala, učenci so rastli in, ko so obvladali nekaj tehnik, so jih lahko uporabljali glede na interes, stil dela in jih nadgradili z lastno ustvarjalnostjo. In naenkrat sem imela več razpoložljivega časa in večjo samostojnost otrok.

Druga težava pri uporabi aktivnih metod in oblik dela je bil časovni okvir za določene dejavnosti. Vloženo delo in čas bi lahko avtonomno prenesla v domače okolje, česar pa nisem želela. Hotela sem njihove izdelke in ne izdelke ožjega in širšega sorodstva. Učenci še nimajo občutka za čas in tempo dela, kar sem poskušala pridobiti z doziranimi dnevnimi in tedenskimi dejavnostmi, znotraj katerih so delali po

lastnem interesu, a vendarle upoštevajoč časovni okvir. To ni bila samo časovna prilagoditev, temveč tudi samoregulacija tempa dela in učenja, ovrednotena s samorefleksijo. To se je na daljši čas obrestovalo in hkrati razvilo odgovornost.

Pri raznolikem učenju sem bila vedno znova presenečena, kakšno bogastvo in interese imajo otroci. Želela sem izvedeti tudi tiste stvari, ki niso razvidne v šolskih klopeh, a da ne bi posegale v otrokov osebni prostor. Svoje interese so najlaže prikazali z risanjem npr. naslovnice za osebno mapo, kjer so s sličicami simbolno izrazili svoja močna področja in interese. Veliko sem izvedela tudi v izdelani knjigi Vse o meni. Toda to je bilo premalo za organizacijo učenja in dela. Sledil je vprašalnik, v katerem so učenci lahko izrazili osebna pričakovanja, se opredelili glede osebnih učnih ciljev, izrazili osebna in šolska pričakovanja, določili stil dela, ki jim najbolj odgovarja. Namen vsega je bilo pravzaprav, da bi se učenci počutili varne in sprejete, da bi razvijali svojo individualno noto in da bi razvijali strpnost do drugače mislečih. Hkrati pa sem jih tudi jaz bolj osebno začutila in laže razumela njihov način specifičnega reagiranja ob določenih situacijah.

Svojo individualnost so lahko izražali tudi z domačimi nalogami za prijatelja, ki so bile tudi meni pokazatelj, na kateri taksonomski stopnji je kdo usvojil določeno učno vsebino. Seveda so učenci krepili tudi svoj individualni izraz ob izbirnih nalogah, kjer so lahko izbirali načine predstavitev izdelkov.

In še vedno sem v začaranem krogu z dobro igrāčo – formativnim spremljanjem. Začetni seminar, na katerega me je pripeljala pot, da bi se naučila pisati boljše teste, me sedaj seznanja z dokazi, da postaja ocena nepomembna, saj sistem s formativnim spremljanjem učenca pripelje do končnega znanja in zadovoljstva po opravljenem delu. In tega otroku nihče ne more vzeti.

Ne napredka, ne razvoja, ne ovir na poti, ne občutka ob premagovanju naporov, ne empatije, ki jo razvija, ne zgrajenih socialnih odnosov, ne kulturne komunikacije, ne dosežkov, shranjenih v osebni mapo. In to šteje. Zadovoljen in srečen otrok, ki ne razvija samo znanja, ampak se tudi osebno in čustveno pripravlja na življenje. Ob uspehih in neuspehih krepki samozavest, se zaveda močnih področjih in ve, kako kompenzirati šibkejša področja. In v življenje naprej nese nekaj znanja, predvsem pa čustva in izkušnje, ki so ga oblikovale.

Zato najbrž ne preseneča, ko sem za svojo definicijo formativnega spremljanja napisala, da je formativno spremljanje socialno, emocionalno in intelektualno zorenje otroka skozi učno klimo, ki ohranja in spodbuja razvoj svobodnega otroka.

In tudi jaz svobodno hodim v šolo, ki jo doživljam kot ustvarjalni učni prostor, kjer lahko opravljam najlepši poklic na svetu. Kjer lahko prehajam od dobrega k boljšemu.

Ernestina Krajnc
OŠ Sava Kladnika
Sevnica

Formativno spremljanje Lidije Šošarić

ZA UVOD

Kdo sem?

Sem Lidija Šošarić, profesorica razrednega pouka in za mano je že 30 let dela v šoli. Odkar pomnim, sem »poučevala«. Že kot otrok sem sosedovim otrokom pisala individualne učne liste, razlagala snov, pregledovala naloge, otroke tudi okregala in nikdar nisem dvomila o svojem poslanstvu.

Po končani Pedagoški akademiji sem začela poučevati v majhni pohorski vasi in nadaljevala na podružnični šoli v domačem kraju, kjer sem še danes. Preizkusila sem se v podaljšanem bivanju, kombiniranem oddelku, v prvih štirih razredih osemletke ter v prvem triletju devetletke. Letos sem v 1. razredu, v katerem je 20 učencev. Večkrat pomislim, da imam srečo, saj sem imela vedno manjše število učencev, s katerimi je bilo prijetno delati.

V času študija še ni bilo druge stopnje, zato sem jo končala ob delu. Vsa leta svoje znanje izpopolnujem, z vsakim izobraževanjem dodam kanček k strokovnemu in osebnostnemu razvoju. Z učenci se vključujem v šolske, državne in mednarodne projekte. Ker me zanimajo mnoge stvari, sem do zdaj vodila različne interesne dejavnosti: od pravljичnega, dramskega, literarnega, ustvarjalnega, šahovskega, bralnega, do planinskega, turističnega krožka in še katerega sem verjetno pozabila omeniti. Imam šolsko knjižnico ter dejavnosti za učence, ki želijo več. Sem vodja podružnice. Ker je naša šola v manjšem kraju, smo povezani z različnimi društvi in krajevnimi organizacijami. Skupaj prirejamo proslave in razstave ter se družimo na srečanjih, delavnicah in predavanjih.

Prva leta je bilo moje poučevanje v razredu precej togo – tako se danes spominjam tistih časov. Nato sem zamenjala šolo in bila nekaj let v oddelku podaljšanega bivanja z učenci iz prvih štirih razredov, v mešani skupini torej. Bilo je v socialističnih časih in besedo samoupravljanje sem prenesla tudi v učilnico. Učenci so ob mojih nasvetih lahko sami načrtovali dejavnosti za ves teden. Bili so zadovoljni in ta izkušnja mi je predstavljala usmeritev za naprej, saj tudi danes otroci del učnega procesa načrtujejo sami.

Kot mama petletne hčerke sem že pred mnogimi leti spoznala moč notranje motivacije. Hčerina želja po znanju branja je bila tako velika, da je zadostovala samo moja preprosta razlaga glasovno-črkovnega ključa. Hči se je sama branja naučila iz berila. Čez 3 leta je mlajšo sestro naučila sistema poštevnanke. Meni, mami, so v »domači šoli« dodelili opravila snažilke in kuharice.

Moje delo

Naša šola je majhna, letos je v štirih oddelkih 60 učencev. Šola nudi dobre pogoje za pouk, opremljena je tudi s sodobno tehnologijo. Hvaležna sem sodelavkam, saj druga drugo podpiramo pri širjenju dobrih idej. Učenci imajo možnost vključevanja v razne dejavnosti. Nimamo telovadnice, imamo pa mnogotere možnosti bivanja v naravi, saj smo podeželska podružnična šola. V zimskih mesecih se k uram športa z avtobusom peljemo na matično šolo. Tam obiščemo tudi veliko knjižnico, računalniško učilnico in zobozdravstveno ambulanto. Tako otroci spoznajo šolo že pred prehodom na matično šolo.

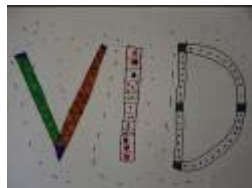
Svoje znanje o pomenu komunikacije in o medsebojnih odnosih sem nadgradila na treningu večje učinkovitosti za učitelje (po načelih psihologa Thomasa Gordona) ter na usposabljanju za prostovoljce pri zaupnem telefonu, kjer sem bila nekaj let aktivna. Blizu mi je pedagogika Marie Montessori. Opismenjevanje mojih otrok poteka po njeni metodi preko čutnih zaznav (Štupnikar, Pintar, Murocev, Veselič, 2010). Poznavanje področja senzorne integracije mi pomaga pri umirjanju razredne klime, z ritmiziranjem in izbranimi vajami (Brain Gym) poskušam optimizirati čas, namenjen učenju. Vsako leto bolj in bolj potrebujem ter iščem nove pristope, saj so otroci drugačni: mnogo vedo, se hitro učijo in so zelo samozavestni, a nekateri izrazito nemirni, glasni in imajo težave s sobivanjem, spoštovanjem in upoštevanjem pravil. Izziv zame. Novejša spoznanja o zrcalnih nevronih kažejo na vzajemen empatični odnos med ljudmi. Če prav razumem, tudi otroci zrcalijo naše vedenje in čustva. Ugotavljam, da moj notranji nemir otroci res občutijo in še stopnjujejo. Včasih težko, pa vendar se trudim, da najprej poskušam umiriti sebe. Svoje počutje ubesedim. Napeto situacijo blažim z glasbo. Zapojem pesem. Zapojem in zaploskam. Navodilo zapojem. Navadno pomaga. Čim tiše pojem, bolj so pozorni. Kadar tudi to ne pomaga, vem, da jih moram odpeljati na igrišče.

Otroci drug drugemu svetujejo, naj ohladijo glavo in umirijo čustva (kot so videli v filmčku na www.lilibi.si).

Imam podporo staršev, ki želijo svojim otrokom najboljše in se zavedajo, da sta brezpogojna ljubezen in postavljanje primernih meja dva pogoja za uspešno socializacijo otrok. Pomembno je, da ne dajemo sodb. Ocenjujemo otrokove dejavnosti in ne njega kot osebnost. Torej ne rečemo, da je površen, pač pa, da je njegova naloga površno napisana.

Ker dobijo možgani preko gibanja mnoge izkušnje, kajti z gibanjem spodbujamo razvoj sinaps, je pomembna telesna aktivnost. Če se otrok ob tem še prijetno in varno počuti, se vzpostavi proces povezovanja obeh hemisfer. Brala sem, da joga smeha s pristnim in, zanimivo, tudi prisilnim smehom ugodno deluje na naše zdravje in počutje. Zato je pri nas v jutranjem krogu slišati hoho, hahaha ...

Kolegica na seminarju formativnega spremljanja me je navdušila z izjavo, da na njihovi šoli nimajo težav z vedenjem učencev, saj vsi učitelji poznajo in uporabljajo teorijo izbire. Tako sem se tudi jaz lotila prebiranja knjig ameriškega psihologa in psihiatra Williama Glasserja in našla v njih mnogo uporabnih usmeritev. Avtor W. Glasser (1998) v knjigi Teorija izbire poudarja, da ljudi žene pet genetskih potreb: po preživetju, pripadnosti, moči, svobodi in zabavi. Mislim, da lahko otroci večino naštetega zadovoljijo pri različnih igrah. Takrat je v razredu sproščena klima in če so ponujene igre podrejene določenim ciljem, se učenci učijo, ne da bi se tega zavedali. Med igro razvijajo sodelovanje, ustvarjalnost, učijo se sprejemati poraz, upoštevati pravila, spoznavajo ali sestavljajo pravila in še kaj. Igre lahko uporabimo v vseh etapah pedagoškega procesa. Otroci igre tudi sami izdelujejo.

POUČEVANJE ZA DANAŠNJI ČAS

Spremembe so edina stalnica v našem življenju. Šola se danes odpira navzven in odpira vrata zunanjim dejavnikom, tako fizičnim kot virtualnim. Če želimo uspešno šolo, moramo prilagoditi pouk novodobnim otrokom. Ti so drugačni kot pred leti. Prvi Delorsov steber učenja za 21. stoletje – **učiti se, da bi vedeli** – je v naših šolah najbolj dodelan, za poučevanje smo učitelji dobro usposobljeni, za reševanje težav imamo različne strategije. Večina učencev z lahkoto obvlada najnižje taksonomske stopnje, uspešni učenci tudi višje. Mnogo vedo in hitro najdejo informacije. Naša naloga je, da jih pravilno usmerjamo.

Učenci v prvih razredih so praviloma izredno motivirani za učenje. Trudijo se ugoditi staršem in učiteljicam, želijo se naučiti marsikaj. Že W. Glasser je opozoril na dva problema, ki kasneje ubijata željo do formalnega šolanja. To sta: prisilno memoriranje podatkov oziroma nepotrebno ponavljanje nalog istega tipa in pridobivanje znanja brez vrednosti za vsakdanje življenje, kar je skupaj poimenoval z besedo šopanje (Glasser, 1998).

Otroci spoznavajo svet z vsemi čutili, od gledanja, tipanja, poslušanja, do vonjanja in okušanja. Še posebej mlajši morajo imeti na razpolago dovolj materialov in priložnosti za učenje. Moj pouk je takšen kot v večini razredov prvega triletja. Prepletanje vseh oblik in metod ter učenje različnih strategij dela. Učenje v učilnici in v naravi.

Raznolike naloge in uporaba različnih virov ter sodobne učne tehnologije, ki nam je na voljo. Ur nam ne določa šolski zvonec, temveč dinamika dela.

Vzporedno z nalogami v tiskani in elektronski obliki se učimo praktičnih stvari, ki so otrokom zanimive in življenjske. Tako smo na primer skupaj načrtovali, kako bomo »prisluženi« denar porabili. Kaj bomo kupili, da olajšamo strošek staršem, koliko in kaj si bomo privoščili za svoj užitek, koliko bomo podarili in seveda, koliko ga bomo prenesli v naslednji razred. Finančno opismenjevanje za najmlajše.

Če je prilika za učenje izven okvira, jo izkoristimo. Tako smo se pred leti preko Skypa sestali z mojo sorodnico, ki je bila v Avstraliji. Večini prvošolcev je bila zanimiva izkušnja, saj je bilo pri nas jutro, pri njih večer. Še uporaba globusa in programa Google Earth in otroci so bili navdušeni.

Drugi steber – **učiti se, da bi znali delati.**

Pridobivanje delovnih navad je pomembna razvojna naloga. Starši in učitelji prevečkrat mislimo, da je edino delo otrok šolsko učenje. Pozabimo na učenje preko izkustev in včasih raje sami postorimo stvari, ki bi jih z veseljem opravili otroci. S tem jih prikrajšamo za izkušnje, tako pozitivne kot negativne. Seveda se delovne navade razvijajo tudi z bolj ali manj načrtnimi šolskimi in domačimi nalogami. Sama jih dajem med tednom vsak dan, razen če se drugače ne dogovorim z otroki ali starši.

Praviloma med vikendom ni domače naloge.

Glede fizičnega dela – tudi delo je gibanje in večina otrok rada postori to ali ono.

Nasprotno pa je potrebnega veliko truda in opozarjanja, kadar gre za njihove osebne stvari. Neredko so garderobe neurejene, pisala in šolske stvari pa ležijo povsod po šolskih prostorih. Kako naj privzgojim te navade, je v mojem razredu še odprto vprašanje.

Če imajo otroci možnost, da si z delom prislužijo za kakšno dobrino ali priboljšek, ga še toliko bolj zavzeto opravijo. Na šoli zbiramo odpadni papir in drug material za recikliranje. Zbiramo stvari za materinski dom, azil in se pridružujemo humanitarnim akcijam. Bili smo Božiček za en dan. Učenci radi darujejo, imajo zelo razvit socialni čut.

Lani sem bila v tretjem razredu in ves razred se je za proslavo naučil igrice.

Obžalovali so, da so se trudili samo za en nastop, in prišli na zamisel, da bi nastopali še komu. Dajali so različne predloge in poslali smo ponudbe. Tako so nastopali na pikniku staršem in na srečanju bodočih prvošolcev. Obiskali so tudi vrstnike v njihovih razredih. Čeprav so bili po nekajkratnih predstavah posamezniki utrujeni in naveličani, so ob izkušnji nastopanja pridobili tudi zavedanje, da se je treba dogovorjenih stvari držati in včasih potrpeti.

Za jesenski piknik so učenci nabrali kostanje, na srečanju pa sorodnikom podarili posajena zelišča z zapisanimi navodili. S prostovoljnimi prispevki so si vplačali celoletni zakup priljubljene spletne vadnice za matematiko, z vljudno prošnjo pa pridobili še popust. Na decembrskem bazarju si vsako leto vsi učenci naše šole »prislužijo« oglede risanke. Na natečaju so otroci pridobili sredstva za ureditev podstrešja.

Dobrine in ugodnosti imajo dodano vrednost, kadar vanje vložijo svojo energijo in čas.

Tretji steber – **učiti se, da bi znali živeti skupaj.**

Sobivanje. S sošolci, vrstniki, pripadniki drugih generacij in narodnosti. Sprejemanje drugačnosti. Povezovanje z organizacijami, društvi, sokrajani. Druženja na proslavah, akcijah, srečanjih, tematskih delavnicah. Vzpostavljanje primernih odnosov.

Otroci se družijo pri mnogih dejavnostih. Na prvi šolski dan četrtošolci pričakajo prvošolce in jih pospremito v učilnico. Na pohodih so v paru z njimi in tudi v podaljšanem bivanju preživljajo čas v dveh kombiniranih oddelkih. S sodelavkami priložnostno združujemo otroke glede na njihove interese. Ure odprtih vrat imajo otroci radi.

V projektu Comenius smo s šolami iz drugih držav izmenjali potujoče gradivo in prispevke. Obiskali so nas učitelji iz držav udeleženk. Gostili smo francoske otroke. V

projektu eTwinning smo preko sodobnih medijev sodelovali z učenci hrvaške šole. Drug drugega smo učili ljudske izštevance v različnih slovanskih jezikih. Ob zaključku smo imeli video srečanje. Otroci so se učili strpnosti do drugih narodov, ob tem pa še primerjali različne jezike med seboj.

S starši in za starše pripravljamo prireditve in delavnice, z učenci ostalih razredov pa sodelujemo pri učenju drug drugega. Pripravljamo krajevne proslave in razstave. Priložnostno se povezujemo z gasilci, čebelarji, amaterskimi igralci in ljudskimi godci, turističnim društvom in znanimi domačini. S čebelarji smo letos skupaj urejali vrt medovitih rastlin.

Četrty steber – **učiti se, da bi znali biti.**

Najvišji ideal, žal mnogokrat spregledan. Pomagati primarni celici družbe – družini, kjer se socializacija začne. Dopolniti in nadgraditi. Razvijati socialne in čustvene strategije. Sprejemati drugačnost in verjeti v pravičnejši svet. Delovati z zgledom. Dodati kamenček v mozaiku srčnosti.

Vedno znova se zamislim, ko spremljam rezultate raznih mednarodnih raziskav o znanju otrok. Znanje in pamet sta nedvomno vrednoti. Upam, da bosta v prihodnosti pametno uporabljeni v prid človečnosti in da se bo končno zaključilo dolgo obdobje, ko znanost najnovejša spoznanja izrablja za potrebe vojske.

V šolah učence učimo spoznavanja in zavedanja svojih čustev. Spoznavajo načine, kako močna čustva pravilno usmeriti. V igri vlog se učijo primerne dialoga za uspešno vključevanje v družbo. Otroci v svoji primarni biti spoštujejo življenje. Mravljo odnesejo na prosto. So motivirani za samooskrbo. Solata, ki jo posejejo v učilnici, je zanje najboljša. Metin čaj iz šolskih zelišč je najokusnejši. Kar sami pridelajo, je najbolj slastno.

Čelni reženj v možganih je tisti, ki nas določa. Dokončno se razvije sorazmerno pozno, šele v puberteti. Čustvovanje in vedenje sta pri manjših otrocih povezana procesa. Do četrtega leta večina otrok pridobi zmožnost nadzorovanja svojih čustev, a posamezniki do vstopa v šolo še ne razvijejo te sposobnosti. Odgovorni odrasli najlažje pomagamo otrokom tako, da jih razumemo in spodbujamo pri razumevanju njihovih čustvenih odzivov ter tako posledično pomagamo razvijati njihove čelne

režnje. Ob zaključku simpozija Nevroedukacija – od nevronov do razumevanja je S. Jurjevčič (elektronska pošta, 10. 12. 2014) zapisal: «Naj to sporočilo zaključimo z mislijo prof. dr. Zvezdana Pirtoška, dr. med.: »Tisti, ki imate razvit prednji reženj in ste čustveno zreli ljudje, pomagajte razvijati prednje režnje drugih ljudi; spodbujajte jih pri razumevanju njihovih čustvenih odzivov.«

Pedagoški delavci navadno nimajo težav pri svojem delu. Razumejo tudi otroke s težavami in se jim znajo približati. To je ena od mnogih stvari, ki me zadnja leta zanima, saj iščem načine, kako bolje in uspešneje sobivati s šolskimi otroki in nasploh. Raziskovanje možganov je v svetu intenzivno in informacije s pomočjo spleta dostopne vsakomur.

Kadar počnejo otroci tisto, kar jih veseli, so bolj ustvarjalni in zavzeti za delo kot sicer. Praviloma za okolico niso moteči. V manjših skupinah je lažje omogočiti učencem, da najdejo močna področja in razvijajo svoje talente.

SPREMEMBE

Kljub strokovnemu znanju in veselju do svojega poklica sem zadnja leta postajala vedno bolj nezadovoljna. V preteklosti je bila šola steber učenosti. To, da je izgubila svoje prvotno poslanstvo, me ni motilo. A tavalala sem med starim načinom poučevanja in novimi smernicami ter iskala svojo pot.

Kot goba sem srkala vse, kar je bilo ponujeno, ter se vključevala v razne projekte. Pred petimi leti se je na naši šoli pojavilo formativno spremljanje. V začetku sem si projekt predstavljala in zastavila popolnoma drugače, kot gledam nanj danes. Spremljanje je bilo eno samo dolgo pisarjenje, tipičen primer ček liste. Bila sem razočarana, saj smo skupaj z otroki porabili precej časa za izpolnjevanje raznih razpredelnic.

Kolegica, izkušena formativka, mi je svetovala, naj obrnem šolo na glavo. A kaj to pomeni? Kako to narediti in kaj s tem doseči? Mislim, da zdaj vem, da je imela v mislih najti svoj način poučevanja, svoj način spremljanja, iznajti svojo obliko, formo. Pri tem ne gre za predpisane načine, temveč za lastno pot poučevanja in lastne načine predstavitve znanja učencev. Najti obliko, ki bo dala najboljše rezultate. Na izobraževanjih formativnega spremljanja nam je dr. Komljanc predstavila različne teorije učenja v našem šolskem sistemu. Začela sem se zavestno osredotočati na poučevanje.

Mislim, da sta zelo uporabljeni teoriji učenja v našem šolskem sistemu kognitivizem in behaviorizem. Učitelji se trudimo najti najboljšo razlago in model prenosa znanja z učitelja na učenca. Učitelj je primarni posrednik, nosilec znanja.

Otroci danes vse bolj izkazujejo motivacijo za raziskovanje in učenje njim pomembnih vsebin. Če jim učitelji uspešno svetujemo in jih usmerjamo, lahko prevzamejo del učenja samostojno in sami konstruirajo strukturo učenja. Napake so dovoljene, poti do resnice je več in vsebina ni dokončna, ampak je vedno odprta za nadgradnjo. To so temelji konstruktivizma, ki je skupaj s humanizmom svoboden učni proces, oba sta usmerjena v samokontrolo in osebno rast.

Pouk po načelih humanizma bo drugačen, cilji lažje dosegljivi, saj bodo osmišljeni s strani učencev. Četudi različne raziskave ne bodo pokazale nadpovprečnih rezultatov, bodo otroci bolje opremljeni z vseživljenjskimi znanji.

Način poučevanja spreminjam in ga prilagajam glede na generacijo otrok, ki jo imam. Upoštevam njihovo radovednost in predznanje ter izkoristim priložnosti in dane možnosti. Za vsakdanje delo se pripravljam sproti, letna priprava je okvir, ki ga občasno tudi prestopim.

MOJI PRIMERI DOBRE PRAKSE

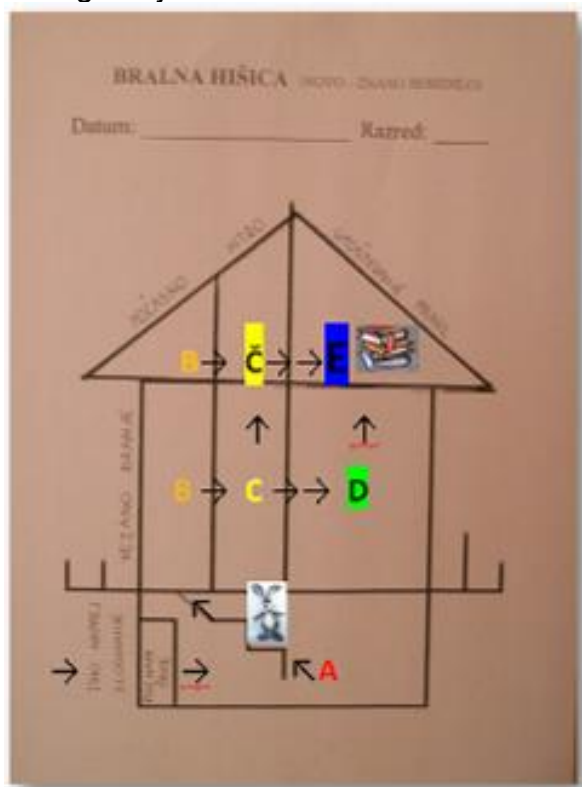
BRALNA HIŠICA (S KRITERIJI)

S projektom sem 20 let učencem dajala povratne informacije o njihovi bralni tehniki. Hišico sem narisala na tablo in po končani uri zbrisala.

Z učnimi listi sem kasneje preverjanje bralne uspešnosti spremenila v ure trajajoče branje in izpolnjevanje.

Metodo smo nazadnje spremenili in vsak učenec je sam izdelal svojo hišico in na njej označil, na kateri točki je trenutno njegovo branje. Delo se je spremenilo iz frontalne v individualno obliko, iz kognitivistične preko zakomplicirane behavioristične v konstruktivistično. Vsak otrok zdaj sam spremlja svoj napredek, iz točke predznanja opazuje svoje napredovanje (ali nazadovanje) in načrtuje dejavnosti za naprej.

O bralni hišici sem napisala tudi pesem, v rime prenesene kriterije. S pomočjo barv (ki so izbrane glede na barvni krog) se učenci lažje znajdejo in orientirajo na shemi. Primer je uporaben za čas od začetnega do avtomatiziranega branja. Lani smo v 3. razredu sliko dopolnili še z balonom nad streho, saj so učenci predlagali »nadgradnjo«.

PESMICA O BRALNEM POTOVANJU

**Ko črke spoznam, se v hiško podam.
Skozi vrata – kuc kuc – me v kleti pozdravi bel muc.
Črkujem, zlogujem, težave premagujem.
Po stopnicah se vzpenjam, sopiham, ne jenjam ...
V pritličju na kratko počivam, napak ne prikrivam.
Se lenuharjenja hitro naveličam, pogledujem naokrog.
Želim si više, dlje, pripravljen sem na skok.
Napak je vedno manj, počasnost šla je vstran.
Ločila znam prebrati, predloge povezati.
Podstrešje me vabi, tam je lep razgled,
zgodbic, pesmic, pravljic – vsega na pretek.**

Me Švigazajček spremlja na hišni poti,
spodbujanja se resno loti.
JUHEJ! BRATI SEM SE NAUČIL TAKO, KOT MORA BITI.
ZDAJ NE BO TEŽAV SE V ŠOLI IN DOMA UČITI
O DALJNIH KRAJIH, PRIJETNIH LJUDEH
PA ČUDEŽNIH BITJIH IN
MNOGIH ZANIMIVIH STVAREH.

NEKAJ PRIMEROV FORMATIVNEGA SPREMLJANJA – ČEK LISTE

OSEBNI IN TELEFONSKI POGOVOR	ZNAM + NE ZNAM -	KAJ BI RAD/- A ZNAL/- A? ✓	SEM SE NAUČIL/-A DATUM, RAZRED:	 OPOMBE
ZNAM ZAČETI IN KONČATI OSEBNI POGOVOR.				
ZNAM ZAČETI IN KONČATI TELEFONSKI OGOVOR.				
SMISELNO SE ODZOVEM NA GOVORJENJE DRUGEGA.				
SMISELNO SE ODZOVEM NA TELEFONSKI KLIC.				
USTREZNO POZDRAVLJAM.				
VLJUDNO IZRAZIM ZAHTEVO.				
VLJUDNO IZRAZIM ZAHVALO.				
VLJUDNO IZRAZIM OPRAVIČILO.				
VLJUDNO IZRAZIM VOŠČILO.				
VLJUDNO IZRAZIM ČESTITKO.				
USTREZNO OGOVARJAM (VIKAM, TIKAM).				

GOVORNO NASTOPANJE (krajša varianta)

Govorno bom nastopal/-a z vnaprej pripravljeno temo. Pazil/-a bom, da bom govoril/-a čim bolj razločno, naravno in zborna.

NASLOV IZBRANE VSEBINE, DATUM NASTOPA:	KDO MI BO POMAGAL PRIPRAVITI NASTOP?	KAKO SE POČUTIM?	KAKO JE BILO?	

PRIPRAVA GOVORNEGA NASTOPA (daljša varianta)

PRIPRAVA

1. Razmislim o vsebini.
2. Zapišem oporne besede.

Uvodni del (kratek)

Glavni del (daljši)

Zaključni del (kratek)

3. Šepetaje sam sebi povem vsebino.
(Namig: Iz vsake zapisane besede sestavim eno poved.)
4. Pripravim miselni vzorec ali naslov v PowerPointu (in ga shranim na ključek).
5. Opravim vaje za sprostitev.

VAJE ZA SPROSTITEV

- Diham umirjeno in počasi skozi nos.
- Dlan ene roke položim na trebuh, hrbtno stran druge rok poduham, nato počasi izdihnem skozi nos.
- Zgornji del telesa pade proti tlom in prosto zaniha.

NASTOP

1. Stopim na mesto, od koder me bodo vsi dobro videli in slišali.
2. Med poslušalci poiščem prijazen obraz.
3. Nato sproščeno nastopim.

GOVORNI NASTOP

Današnji datum: _____

Moje ime in priimek: _____

Razred: _____

Naslov govornega nastopa: _____

POČUTJE PRED NASTOPOM:

Sem sproščen/-a. Vem, da bom sproščeno nastopil/-a pred sošolci.

Imam tremo. Ne vem, ali bom uspešno nastopil/-a pred sošolci.

NASTOP

(Prostor za fotografijo, ki jo kasneje nalepimo, če učenec želi za portfolio.)

PO NASTOPU

	Med nastopom sem bil/-a pozoren/-na vsebino.
	Trudil/-a sem se govoriti v knjižni slovenščini.
	Pazil/-a sem na razločno izgovarjavo.
	Mislil/-a sem o tem, kako me je strah.
	Drugo. Kaj?

  	Ustrezna vsebina	Uporaba zbornega jezika	Razločna izgovarjavanja	Primerna dolžina	Sproščenost	
Moje mnenje						
Mnenje sošolca/sošolke						
Mnenje učiteljice						

UPOŠTEVANJE ŠOLSKIH PRAVIL

Disciplina je poglavje zase, a nikakor nepomembno. Od nekdanj nerada pišem obvestila staršem v beležke. Odločila sem se za kazalke, kakršne najdemo v knjižnicah. (Tam se mi je tudi utrnila ideja) Na naših je zapis: DANES SEM UPOŠTEVAL (deklice UPOŠTEVALA) ŠOLSKA PRAVILA. Na zadnji strani je vsak učenec zapisal svoje ime. Kazalke sem plastificirala.

Učenci imajo kazalke v svojih mapah, ki jih dnevno nosijo domov. Starši preverijo, ali je kazalka v mapi. Če je ni, to pomeni, da jo je moral učenec tisti dan izročiti meni, saj ni upošteval šolskih pravil. Sporočilo staršem, da se z otrokom pogovorijo o dogodku. Drugo jutro dobi otrok nazaj kazalko in ima novo priložnost, da kazalka ostane v njegovi mapi. S tem svojim »projektom« sem si delo bistveno olajšala: kazalko po potrebi odzamem in jo naslednji dan vrnem brez kakršnega koli beleženja. Čeprav gre za zunanjo motivacijo, se je ukrep v našem razredu izkazal kot uspešen. Besedilo je pozitivno, sporočilo staršem jasno: kazalke ni = učenec ni upošteval šolskih pravil, potreben je pogovor. Otrokom mnogo pomenijo zadovoljni starši in jih ne želijo razočarati.

O nekaterih stvareh z otroki ne razpravljam. Učenci tako vedo, da je zame zelo pomembno: nenasilje, kulturno prehranjevanje in mirno poslušanje navodil. V primeru neupoštevanja odzamem kazalko.

DANES SEM

UPOŠTEVAL/A

ŠOLSKA PRAVILA.

SPOŠTOVANJE, SODELOVANJE, PRIJAZNOST, UREJENOST, ODGOVORNOST ...

MEDSEBOJNO UČENJE

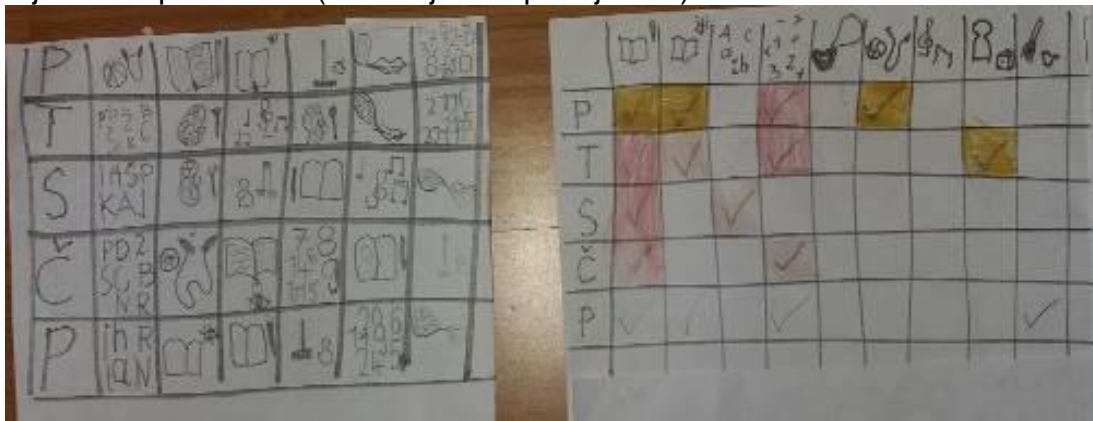
Učenci šolska pravila lažje ozavestijo, če jih sami zapišejo. Prvošolci so izdelali plakat (v vsaki skupini je bil nekdo od sošolcev, ki je znal pisati). Nato so prišli četrtošolci in predstavili svoj plakat o pozdravljanju. Pa tudi sicer nas učenci iz višjih razredov večkrat obišejo in česa naučijo.

Učenci včasih pripravljajo naloge in didaktične igre za sošolce. Drug drugega učijo veščin, ki jih obvladajo.

ZAPISOVANJE SVOJIH DEJAVNOSTI

Ne zgodi se redko, da se učenci ob koncu šolskega dne ne spomnijo, kaj so se »učili«, zdi se jim namreč, da so se samo zabavali in igrali. Predlagali so, da bi označevali svoje dejavnosti. Prvošolci so na različne načine vsak dan v tednu izpolnjevali razpredelnico (Primer je na spodnji sliki.).

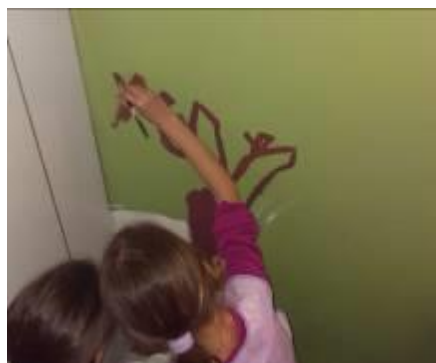
PRIJETNO UČNO OKOLJE

Kadar so otroci aktivno vključeni v proces od načrtovanja do izvedbe in evalvacije, se ob tem počutijo pomembne in močne. Soustvarjanje jim nudi občutek pripadnosti in odgovornosti.

Učenci so na šoli poiskali koticke, ki kazijo izgled. Izdelali so načrt in v dogovoru z vodstvom šolo »polepšali«.

Knjige z neumetnostnimi besedili so v skupnem hodniku na knjižni polici. Vedno so na razpolago učencem in učiteljicam, tudi starši jih včasih na hitro prelistajo.

Zaupamo otrokom, da bodo s knjigami spoštljivo ravnali in jih na koncu vrnili na svoje mesto.

DE BONOVE METODE RAZMIŠLJANJA

- Pozitivno, negativno, zanimivo

Gre za metodo usmerjene pozornosti. Izvedemo jo, preden sprejmemo sodbo ali odločitev.

Ko otroci še niso znali brati, smo namesto simbola PNZ narisali znake. Predlagali so nasmejan in žalosten obraz, za tretjega pa so rekli, naj ima usta v obliki črke Z.

Kasneje smo jih označili z znaki: +, -, z

Navadno sedimo v krogu in razmišljamo o določeni temi. Učenci govorijo, ko pridejo na vrsto, in naš dogovor je, da delo poteka v smeri urinega kazalca. Če kdo ne želi govoriti, reče: »Naprej.«

- Stališče drugih ljudi

Metodo uporabimo za vživljanje v druge osebe. Prikazujemo v obliki sheme oziroma miselnega vzorca. Primer smo napravili pred druženjem otrok in staršev na šolskem igrišču. Koga moramo upoštevati na srečanju?

S (Starše, da bodo ponosni ...)

U (Učiteljice, da se bodo dobro počutile ...)

H (Hišnika, da mu ne bo treba drugo jutro čistiti za nami ...)

S (Snažilko, da ji ne bo treba čistiti sanitarij za nami ...)

Po dogodku so učenci ugotovili, da smo pozabili na S (Sosede, ker so otroci tekali za žogo po njihovi visoki travi.).

(De Bono, Edward. 2014. Naučite svojega otroka razmišljati.)

RITUALI

Dober uvod v šolski dan in jasno razloženo navodilo za delo sta temelja uspešnega šolskega dne.

Pet minut pred začetkom pouka četrtošolci, ki že poznajo na uro, pozvonijo z zvoncem in to je znak rediteljem, da preverijo urejenost garderobe, in ostalim učencem, da se pripravijo na začetek pouka (pohitijo na stranišče ali se odžejajo z vodo).

Jutro začnemo z obredom v jutranjem krogu. To vsakodnevno navado smo skupaj ustvarili in se dogovorili za potek. Vsak dan je na vrsti učenec po vnaprej določenem vrstnem redu. Dejavnosti so shematično narisali učenci sami po skupinah in list imamo na vidnem mestu, da se spomnimo vrstnega reda: smejalna joga z elementi Brain Gyma, nato jutranji pozdrav in kratke novice. Nato učenec, ki se je že prejšnje dni vpisal v koledar za ta dan, predstavi dogodek, predmet, dejavnost ali kaj drugega, za kar se je pripravil. Sledi dnevni program dela in navodila.

Tako sta učenca narisala jutranji ritual.

ZA KONEC

Rada imam svoje delo.

Čeprav je včasih naporno in mi vzame veliko energije, mi nudi možnost za osebno in profesionalno rast. Otroci so ogledalo. Čigavo? Moje? Staršev? Družbe? Večina otrok rada odpre svojo dušo in spregovori. O sebi, svojem veselju, žalosti, težavah, predlogih. A v času pouka večkrat ni časa, še posebej v velikih skupinah. Zato ostajam v učilnici tudi po končanih šolskih urah in sem jim na voljo. Mislim, da se dobro počutijo v učilnici tudi po pouku, še posebej, kadar so bili dopoldan zunaj. Če ne, raje sprostijo energijo na igrišču. To me veseli. Kajti tudi gibanje je način spoznavanja sveta.

So stvari, ki me manj veselijo. Recimo razdrobljenost in preobširnost našega učnega načrta, množica učnih ciljev, preveč administracije. Učitelji v prvem triletju moramo poznati učne načrte za 6 predmetov.

Kako si predstavljam idealno šolo?

Kot prvo, idealov ni. Vedno se pojavi nekaj, kar je boljše od prejšnjega.

Pa vendar.

Manjše število otrok v razredu.

Manj predpisanih ciljev, manj formalnega ocenjevanja.

Več formativnega spremljanja učenčevega napredka.

Občasno združevanje učencev glede na interese.

Odprto učno okolje.

Kombinacija vseh teorij učenja, poudarek na konstruktivizmu in humanizmu.

Kaj bi spremenila?

Vsaka oseba ima svoj svet vrednot in moje želje niso nujno tudi želje drugih ljudi.

Če bi bilo v moji moči, bi poskrbela za brezplačno šolo. To pomeni, da bi učenci res dobili vse potrebno v šoli. V učbenike bi smeli pisati. Šolska prehrana bi bila zagotovljena in brezplačna.

Namesto dopolnilnega in dodatnega pouka bi uvedla pogovorne ure, ker si jih otroci želijo. V tem času bi formativno spremljala njihovo znanje, po potrebi individualno pomagala ali svetovala.

Uvedla bi supervizije, saj tudi učitelji čutijo potrebo po pogovoru.

Vsaj za eno uro v tednu bi bila v času pouka vrata vseh učilnic odprta.

Več bi učila in uporabljala De Bonove metode ustvarjalnega razmišljanja. Nestrpnost pričakujem ponatis njegove knjige o pozitivni revoluciji.

V šolo bi po skandinavskem vzoru povabila upokojenega pedagoga, ki bi prostovoljno sedel v udobnem kotičku, ob branju ali pletenju popil kavico in sprejel učenca, če bi prišel sredi ure. Na to zamisel sem prišla, ko sem v časopisu Večer prebrala intervju z norveškim pedagogom. Godi Keller je raziskovalec pedagogike in poln pozitivne energije. (V mislih sem že videla sebe čez deset let, brez priprave, s polno malho izkušenj in modrosti.)

Kakorkoli, strokovno delam tako, kot se mi zdi, da je najbolje, saj so moj življenjski moto Nixonove besede, ki sem jih zapisala na seminarju, kdo ve kdaj in kje, a so se mi vtisnile v spomin: »Delam tako, kot mislim, da je prav. In človek, ki dela po svoji vesti, nima razloga, da bi se vznemirjal.«

Konec koncev formativno spremljam tudi svojo pot – pot poklicnega iskanja in rasti, ki se ne bo nikdar končala, temveč se bo širila in nadgrajevala kot spirala. Ob napakah in rešitvah.

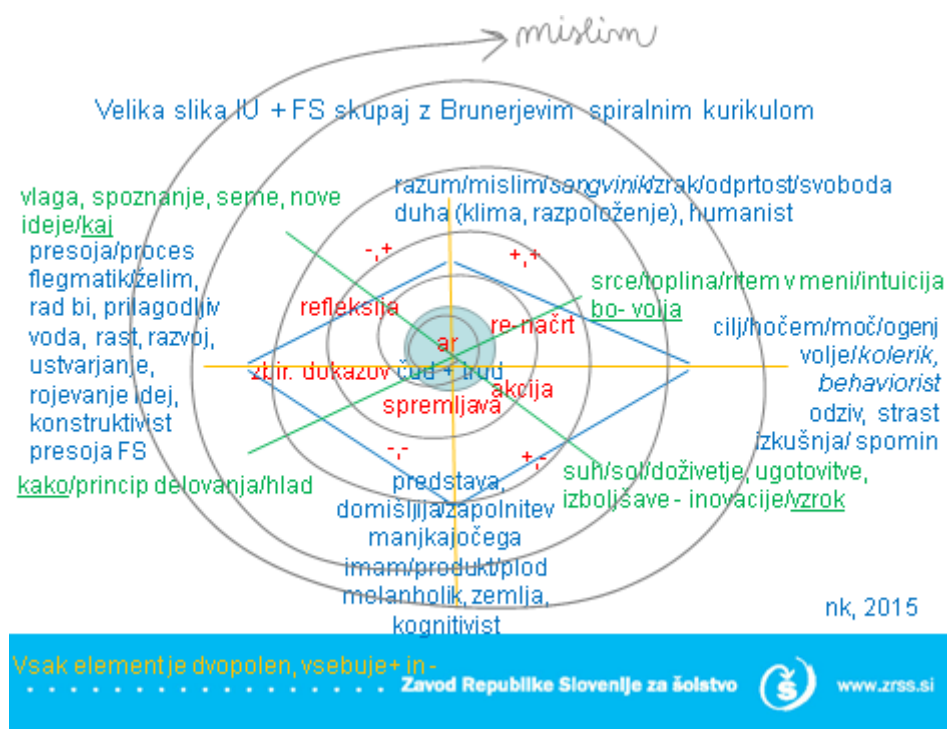
Literatura:

- De Bono, E. (2014). Naučite svojega otroka razmišljati. Maribor: Založba Rotis.
- Glasser, W. (1998). Teorija izbire. Radovljica: TOP, Regionalni izobraževalni center.
- Komljanc, N. (2013). Teorija učenja za vajo. Pridobljeno 7. 7. 2015 s http://www.zrss.si/pdf/090415111331_teorije_ucenja_za_vajo_pri_fs.pdf
- Montessori, M. (2006). Srkajoči um. Ljubljana: Uršulinski zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo.
- Štupnikar, M., Pintar, D., Murovec, T., Veselič, E. (2010). Opismenjevanje in razvoj vseh čutil. Ljubljana: ZRSŠ.
- Tomažič, B. (2015). Učitelj, ki se spomni svojega otroštva. Večer v soboto, (20. 6. 2015), 8–9.

Formativno spremljanje Natalije Komljanc

Samopremislek za uvod

Aktualne pedagoške teme iz naprednega sveta prenavljajo izvedbeni kurikulum VIZ v bolj odprt, fleksibilen, dostopen oz. prilagojen otrokom in učiteljem z viri v učnem okolju. Didaktična načela, ki pripomorejo k učinkovitosti pouka, so usmerjena v inovacijo preverjanja, v aktivno rabo predznanja pri načrtovanju, preoblikovanje učnih navodil in izbiranje vrednih učnih virov. Učinkovitost pouka se meri z vidika treh, med seboj soodvisnih didaktičnih sistemov; ocenjevanja, ciljev in navodil. Za skladno delovanje sistemov je nepogrešljiv mehanizem medsebojnega sporočanja. Ta formira odprta učna okolja, ki vplivajo na vrednost učnega napredka. Vabim vas k samopremisleku in samookrepanju! Morda nam pri razmišljanju o kakovosti pouka in preverjanju učinkovitosti znanja pride prav spodnja pp slika.

Oblika profesionalne podpore

Berem eno od pripovedi bivših učenk: »Bila sem pridna učenka, pogosto prestrašena v šoli zaradi ocen. To je morda razlog, da sem postala pedagoginja, saj sem učenje ljubila, šolo sovražila. V vlogi pedagoginje se trudim zblížati »moraš« z »lahko«.« In primer druge učenke: »Osnovna šola, še bolj srednja, je ocenjevala pogostejše moje vedênje kot pa védenje. Ocene, ki sem jih dobila, so se mi zdele kot zadetki v tarčo po sreči. Tisto pravo učenje v smislu zavedanja pa je ostajalo moja skrivnost. V šoli se za to niso zanimali, niti na univerzi ni bilo prilik. Zato imam svoje učne zgodbe v zvezkih in beležkah že od malega. Tja sem zapisovala vse, kar me je zanimalo, kar sem spoznala, odkrila, ugotovila. Še danes so ti zvezki moje vodilo v življenju in se vedno bolj pokrivajo s spoznanji drugih ljudi, zapisanih na internetu in v knjigah.« In tretji primer učenca: »Od nekdanj so me privlačili različni, raznoliki viri, žive priče, zgodbe ljudi me še posebej fascinirajo, požiram jih in nesebično z njimi delim svoj pogled. To me osrečuje, bogati in hkrati izčrpa. Staram se.« Sprašujem: »Kako bi opisanim primerom lahko pomagali s kakovostnim formativnim spremljanjem?«

Za samopremislek in diskusijo

še izpoved učiteljice: »Formativno spremljanje je logična posledica mojega osebnega pogleda na šolo in neiztrohnjenih želja po življenjski in svobodni šoli medsebojnega humanega oplojevanja. Ko sem bila sama učenka, so moja šola na najvišji miselni ravni krojila sporočila – informacije v obliki vprašanja: »Ali veš?« »Ali veš« podatki so krojili usodo in delili učence na tiste »in« in one »out«. Spodbujali so talent; hitro pomnjenje, okretnost v spominu, prilagajanju ter odzivanju. To so kompetence današnjih voditeljev, menedžerjev ...« In učitelja: »Učitelj ima še vse prevečkrat nepotešeno potrebo po učenju, zato daje le malo nesebičnega prostora pri pouku učencu, oba pa stradata po dobrem učitelju.« Naj vprašam vas, bralke in bralci, po vašem mnenju, izkušnji. Kako bi inovativno formativno spremljanje obogatilo pouk pri teh dveh učiteljih?

Še nekaj po Blacku

Formativno spremljanje prilagaja pouk. Je kontrast sumativnega ocenjevanja, ki se rabi za presojo napredka in dosežka ob koncu obdobja učenja, ob koncu programa ali leta. Formativno spremljanje je namenjeno kakovostnejšemu učenju, sumativno pa kakovostni presoji. Formativno spremlja svojo juho kuhar, stranka jo oceni. Formativno spremljanje, predvsem povratna informacija, pomembno vpliva na poučevanje. Konstruktivna povratna informacija je cilj formativnega spremljanja, saj proizvaja uporabne učne izkušnje (samoocenjevanje, delo z viri, pozornost usmerjena na učenje, učni proces, intrinzično motivacijo, opogumljanje za opolnomočanje). Formativno spremljanje je integralna komponenta osebnega učenja, je krojač, ker kroji strategije učenja oz. razvija stile učenja.«

Iz definicij formativnega spremljanja, najdenih na spletu

- Formativno spremljanje predstavlja širok spekter učnih pristopov, ki jih učitelj vključuje v proces ocenjevanja v občem smislu v celovit proces učenja, ko razmišlja o učenju, učnih potrebah in intelektualnem osebnostnem razvoju skozi učni proces v šoli.
- Formativno spremljanje je orodje (instrument) za identificiranje konceptov, ki povzročajo pomanjkljivo razumevanje oz. primanjkljaje v pridobivanju veščin, doseganju učnih standardov ter omogočajo izboljšavo učnih navodil ter celovito podporo učitelja učencu v učnem procesu.
- Glavni namen formativnega spremljanja je zbirati informacije, vredne za izboljšanje učnih navodil, in o učenčevem učenju, medtem ko se uči (v kritičnem trenutku). Spremljanje ni formativno le/samo z vidika forme – oblike – tehnik ali samoevalvacij kar tako samo po sebi, ampak je način medsebojnega informiranja učenca in učitelja v celotnem učnem procesu.

Za konec namig

Prisluhniti, občutiti, spodbuditi, podpreti v konkretnem procesu, reorganizirati pouk, merski sistem in kulturo prilagajanja tako, da šola ne bo rastla ali padla z učiteljem, ampak rastla z učencem. Šola prihodnosti oblikujejo učenci, ohranjajo pa jo učitelji, zavedajoč se, da znanje ne more ostati osamljeno.

Zadnja plat-nica z nekaterimi zanimivi reki:

- »Prezgodnje ocenjevanje opehari, izneveri, zato nikoli ne ocenjujemo znanja v procesu učenja.«
- »Obrnjena komunikacija; učenci sprašujejo in učitelj odgovarja.«
- »Učenci miselno uhajajo, da se lahko vrnejo nazaj umsko svobodnejši.«
- »Načrtovanje poteka učne ure prepuščam učencem.«
- »Naučiti se pogumnega mišljenja.«
- »Pot je obratna; izhajam iz situacije in jo poiščem v učnem načrtu.«
- »Omogočam učencem, da se zagrižejo v snov na svoj način.«
- »Pišem refleksije, opazujem svoje delo in delo učencev, izboljšujem pouk.«
- »Želim oblikovati spodbudno učno okolje, v katerem bi učenci ustvarjali.«
- »Ocena je dogovor o tem, koliko je vreden učenčev dosežek.«
- »Nikoli nisem verjela v šolo, kot je, ker ponuja premalo.«
- »Večina učencev je ob samopresojah zelo realna.«
- »Govorilne ure za učence – inovacija dopolnilnega in dodatnega pouka.
- »Ocena učni proces ustavi.«
- »Spoznala sem, da je prilagodljivost naravna lastnost za razvoj svojih notranjih potencialov.«
- »Diagnostika za orientir, povratna informacija za kompas, ki kaže cilj ...«
- »Formativno spremljanje obrne pouk na glavo.«
- »Formativni gen.«
- »Popustiti, prepustiti, osvoboditi pouk.«
- »Zgodbe iz razreda in akcijski učni načrt.«
- »V gibanje učence spravi tržnica znanja.«
- »Učitelj poveže več ciljev in več učnih predmetov.«
- »Povratna informacija naj ne bo nikoli ob oceni.«
- »Zakaj izobražen, razgledan človek teže ubije sočloveka?« ...

